

Strukturell förändring och kärlek

Det svenska samhället genom vigselannonser under 100 år

Satu Heinonen

Tammerfors universitet

Fakulteten för språk, översättning och
litteratur

Nordiska språk

Avhandling pro gradu

Februari 2012

Tampereen yliopisto

Pohjoismaiset kielet

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

HEINONEN, SATU: Strukturell förändring och kärlek. Det svenska samhället genom vigselannonser under 100 år.

Pro gradu -tutkielma, 80 sivua + liitteet (1 kpl)

Helmikuu 2012

Pro gradu -tutkielmani käsittelee ruotsalaisen yhteiskunnan kuvastumista sanomalehti *Dagens Nyheterin* vihki-ilmoituksissa vuosina 1910–2010. Tarkastelun kohteena ovat ruotsalainen yhteiskuntarakente ja vihki-ilmoitukset lajityyppinä, sekä niiden kehitys sadan vuoden aikana. Lisäksi tarkastelen ruotsalaisen yhteiskunnan kehitystä sekä sukupuolirooleja ruotsalaisilla työmarkkinoilla samalla ajanjaksolla.

Olen kerännyt tutkimusmateriaalini kymmenen vuoden välein ilmestyneistä *Dagens Nyheterin* elokuun numeroista. Yhteensä vihki-ilmoituksia on 1282. Tutkimuksessani käytän metodina genreanalyysia, jonka avulla tarkastelen ilmoitusten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Lisäksi lasken vihki-ilmoituksissa esiintyvät ammattinimikkeet ja tittelit sekä ryhmittelen ne yhteiskuntaluokkien mukaan. Olen jaotellut ammattinimikkeet ja tittelit työväenluokkaan, keskiluokkaan ja yrittäjiin. Tutkimusmateriaalissa esiintyy myös joitakin yläluokkaan kuuluvia nimikkeitä.

Tutkimuksesta ilmenee, että tutkimallani ajanjaksolla on ilmestynyt kolmenlaisia vihki-ilmoituksia: lyhyitä ilmoituksia, teksti-ilmoituksia ja kuvailmoituksia. Lyhyitä ilmoituksia esiintyy koko tarkastelemani jakson aikana. Ne sisältävät nimensä mukaisesti vain pääasiat, kuten sulhasen ja morsiamen nimet, vihkimisen päivämäärän ja paikkakunnan. Teksti-ilmoitukset ovat pidempiä ja niissä mainitaan usein muun muassa hääparin vanhempien nimet ja heidän ammattinsa. Teksti-ilmoituksia esiintyy vuosina 1950–1980 ilmestyneessä tutkimusmateriaalissa. Kuvailmoitusten tunnusomaisin piirre on, että ne sisältävät hääkuvan, minkä lisäksi niissä on jonkin verran tekstiä. Kuvailmoituksia esiintyy vuosina 1950–2010 ilmestyneessä materiaalissa.

Vihki-ilmoitukset ovat lajityyppinä käyneet läpi erilaisia muutoksia sadan vuoden aikana samoin kuin yhteiskunta sekä yleiset arvot ja mielipiteet ovat muuttuneet. Vuoden 2010 ilmoitukset muistuttavat osittain jälleen 1950-luvun teksti- ja kuvailmoituksia, joissa mainitaan hääparin perhe ja ystävät. Toisaalta niissä pyritään aiempaa enemmän persoonallisuuteen ja yksilöllisyyteen.

Titteleitä ja ammattinimikkeitä esiintyy vihki-ilmoituksissa vuosina 1910–1990, mutta yleisiä ne ovat vain ajanjaksolla 1950–1970 ilmestyneissä ilmoituksissa. Muina vuosina ilmestyneessä materiaalissa on tavallisinta olla ilmoittamatta titteleitä. Vuosien 2000 ja 2010 vihki-ilmoituksissa ei esiinny lainkaan titteleitä. Yleisimmin tittelit ja ammattinimikkeet materiaalissani sijoittuivat keskiluokkaan, vaikka etenkin työväenluokan kasvu oli huomattavaa 1900-luvun alkupuolella. Tämä osoittaa, että *Dagens Nyheterin* kohderyhmää on ollut etenkin keskiluokkainen väestönosa.

Asiasanat: vigselannonser, titlar, klasstruktur, genre, Sverige, Dagens Nyheter

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte	3
1.2 Material	3
1.2.1 Om morgontidningen <i>Dagens Nyheter</i>	4
1.3 Metod	6
2 Om genreanalys och vigselannonser som genre	8
3 Samhällelig utveckling i Sverige	11
3.1 Klasskillnader och klasstillhörighet	12
3.2 Klasspositioner i Sverige	16
3.3 Klasstrukturen genom familjer.....	19
3.3.1 Män och kvinnor i arbetslivet	21
3.3.1.1 Könroller i arbetslivet förut.....	22
3.3.1.2 Könroller i arbetslivet numera.....	25
3.3.2 Den svenska familjen	31
4 Användning av titlar i Sverige	33
4.1 Kategorisering av titlarna i <i>Dagens Nyheter</i>	34
5 Bröllop och dess historia	37
6 Analys av vigselannonserna	41
6.1 Vigselannonserna i <i>Dagens Nyheter</i>	41
6.2 Yrkestitlar i vigselannonserna.....	55
6.2.1 Annonser från 1910–1940.....	57
6.2.2 Annonser från 1950–1970.....	60
6.2.3 Annonser från 1980–2010.....	64
6.2.4 Diskussion om yrkestitlarna.....	66
6.2.5 Föräldrarnas titlar	70

7 Sammanfattning och diskussion	73
7.1 Diskussion om annonstyperna	73
7.2 Den svenska samhällsstrukturen genom vigselannonser	76
Referenser	81
Forskningsmaterial.....	81
Källor	82
Bilaga.....	87

1 Inledning

Det svenska samhället och dess klasstruktur har förändrats tämligen mycket under de senaste hundra åren. Det har ändrats från ett jordbrukssamhälle till ett industrisamhälle. Det gamla ståndssamhället avskaffades och ersattes av ett samhälle där klasstillhörigheten var viktigare än bördan. Under de sista decennierna av 1900-talet framväxte tjänste- och servicesektorn och den nya informationsteknologin hade som konsekvens att det talades om framväxten av ett postindustriellt kunskapssamhälle. (Kvarnström 2006:245.)

Bröllop är en övergångsrit och en viktig händelse i många människors liv. Det har under århundraden haft en anseelig betydelse och beskrivits flera gånger i olika akademiska och informella texter och skildringar. (Knuts 2006:15.) Under de senaste åren har bröllop blivit en stor business (Åkesson 2008) och även vigselannonser har sin roll i helheten. Även nuförtiden skickar flera par annonser till tidningar och offentliggör att de har gift sig. I en del av de sverigesvenska vigselannonserna brukar det finnas tämligen mycket text och information om bröllopet, inte bara namn och datum. Till exempel är vigselannonserna i de finska och finlandssvenska tidningarna mycket kortare och enklare. Därför är det intressant att undersöka just sverigesvenska vigselannonser och vad det sägs i dem samt hurdan bild de ger av det svenska samhället.

Min undersökning har två aspekter: det svenska samhället och vigselannonserna. Det svenska samhället har naturligtvis undersökts mycket under åren. Min undersökning baserar sig på forskningen som svenska sociologer har gjort om det svenska klassamhällets utveckling under 1900-talet. Mina centrala källor är Göran Ahrne, Christine Roman och Mats Franzén och i synnerhet deras verk *Det sociala landskapet: En sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet* (2003). Ahrne har utvecklat teorier om hur individers handlingar omvandlas till samhällsprocesser i organisationer samt bland annat forskat i klassamhället ur olika synvinklar (Ahrne 2008). Franzén har varit verksam inom forskningen av urbana studier (Uppsala universitet 2003) och Roman har undersökt könsrelationer i arbetsliv och familjeliv samt vardagslivets organisering (Roman 2009). En annan central källa för min undersökning är Göran Therborns *Klasstruktur i Sverige 1930–1980. Arbete,*

kapital, stat och patriarkat. Han har forskat bland annat i klasstruktur samt könsroller och familjerelationer (University of Cambridge 2009).

Därtill anser jag att det är viktigt och intressant att undersöka fenomen som bröllop och vigsel som är nära människor och deras liv. Man kan tycka att vigselannonser är något som intresserar närmast de som just har gift sig eller deras vänner och släktingar. I en diakronisk undersökning kan det dock urskiljas olika utvecklingslinjer och förändringar även i vigselannonser som genre och på det sättet har de också värde som föremål för en språkvetenskaplig undersökning. Genom att betrakta och analysera dessa förändringar kan vi se hur samhället och kulturen har förändrats under en längre tidsperiod.

Om bröllop som samhällelig företeelse och i synnerhet dess historia har det skrivits tämligen mycket och det finns litteratur om ämnet i synnerhet inom etnologin. Vigselannonser kommer dock inte särskilt ofta fram i dessa trots att de finns och publiceras fortfarande nu i de elektroniska mediernas tid. Om förlovningsannonsering däremot finns några undersökningar. Också andra annonser, i synnerhet dödsannonser, har undersökts mera.

Johannes Trotzig och Johan Sjöberg (2007) har skrivit ett examensarbete i medie- och kommunikationsvetenskap där de har undersökt läsning av privatannonser. Undersökningens resultat visar att av olika annonstyper anses familjeannonser vara bland de viktigaste. I synnerhet kvinnor läser familjenyheter och prioriterar dem högre än män. Motiveringar för att läsa familjeannonser är att uppdatera sig om någon bekant har avlidit, gift sig eller förlovat sig eller fått barn. (Sjöberg & Trotzig 2007:35, 42.)

Nils-Arvid Bringéus, professor i etnologi vid Lunds universitet, har undersökt livshögtidernas utveckling i Sverige och behandlat bland annat bröllopstraditioner och -vanor i sitt verk *Livets högtider* (1987). Där tar han upp seder som sluter sig till bröllop och presenterar dem i historiskt ljus. Ytterligare har Eva Knuts skrivit en doktorsavhandling som heter *Något gammalt, något nytt – skapandet av bröllopsföreställningar* (2006). Knuts avhandling är en etnologisk studie som beskriver anordning av bröllop nuförtiden och flera olika aspekter som sammanhänger med ett bröllop. Bringéus verk nämner förlovningsannonser men om själva vigselannonserna skrivs det inte. Meningen med min undersökning är att presentera just vigselannonsernas utveckling under 1900–2000-talen.

1.1 Syfte

Huvudsyftet med min avhandling pro gradu är att undersöka hur det svenska samhället speglas i vigselannonserna i morgontidningen *Dagens Nyheter*. Det finns tre delsyften. Den första är att undersöka hurdan bild vigselannonserna ger av den svenska samhällsstrukturen och om den skiljer sig från verkligheten. Den andra är att undersöka hur vigselannonsgenren har utvecklats och förändrats under de senaste hundra åren och vilka de mest typiska dragen har varit i dem och den tredje är att utreda vigselannonsernas funktion samt målgrupp i *Dagens Nyheter*. Vigselannonserna som undersöks i den här uppsatsen är från åren 1910–2010. Som bakgrund för min undersökning presenterar jag den samhälleliga utvecklingen i Sverige och betraktar könsroller på de svenska arbetsmarknaderna. För att uppnå det andra och tredje delsyftet granskar jag följande frågor: brukade människor från alla samhällsklasser skicka in vigselannonser eller endast de välbeställda? Varierar saker som det berättas om brudparet i vigselannonser mellan bruden och brudgummen, dvs. berättas det någonting om den ena men inte om den andra?

1.2 Material

Som primärmaterial har jag samlat in vigselannonser i den svenska morgontidningen *Dagens Nyheter* (se avsnitt 1.2.1). Materialet består av vigselannonser från augusti 1910, 1920, 1930, 1940, 1950, 1960, 1970, 1980, 1990, 2000 och 2010. Materialet från året 1910 finns som mikrofilmer i Nationalbiblioteket i Helsingfors och från åren 1920–2000 i Åbo Akademis bibliotek och jag har fotograferat dem digitalt. Materialet från 2010 har jag samlat i en tidningsdatabas på Tammerfors bibliotek. Totalt innefattar mitt material 1282 vigselannonser.

Materialet innehåller exempel på vigselannonser med tio års mellanrum så att jag kan kartlägga när det ungefär har skett förändringar inom genren. Jag valde att ta exempel på vigselannonser från augusti månad eftersom augusti nuförtiden är en av de populäraste bröllopsmånaderna. Den har emellertid inte varit det alltid vilket påverkar antalet vigselannonser framför allt i materialet från början av 1900-talet. (Statistiska centralbyrån 2010, 2011b.)

Antalet annonser i mitt undersökningsmaterial varierar tämligen mycket mellan årgångarna. Materialet från åren 1910–1950 innehåller annonser från hela veckan och hela månaden eftersom det inte fanns någon särskild veckodag då det hade publicerats mycket vigselannonser utan de publicerades alla dagar i veckan. Från och med år 1960 är materialet samlat i söndagsnummer eftersom det fanns flest vigselannonser på söndagar. Materialet från år 2000 innehåller dessutom några vigselannonser från lördagsnummer därför att av någon anledning publicerades då flest vigselannonser på lördagar.

1.2.1 Om morgontidningen *Dagens Nyheter*

Dagens Nyheter (DN) grundades i Stockholm och den första tidningen utkom den 23 december 1864. Idag är den Sveriges största morgontidning. Tidningen utges i hela landet men med fokus på Stockholm. (*Dagens Nyheter* 2008.) Ett motiv för att välja just *Dagens Nyheter* i den här undersökningen var att tidningen har publicerats länge och därför är det möjligt att ha material från en hundra års period. Dessutom ges den ut i hela landet så det är mera sannolikt att alla brudpar inte kommer från Stockholmsregionen fast huvudstaden är i fokus i tidningen. När brudparen kommer från olika regioner och orter är det möjligt att de är mera heterogena. Enligt Hadenius läser människor ändå allmänt taget mest de lokala tidningarna men i synnerhet de högtbildade läser i viss grad också storstadsmorgontidningar som till exempel *Dagens Nyheter* (Hadenius m.fl. 2008:349).

Jag betraktar vigselannonser under tidsperioden 1910–2010. Under denna period var *Dagens Nyheter*s upplaga 100 000 år 1917, 200 000 år 1944 samt 300 000 år 1954. År 2009 var upplagan 316 200 per utgivningsdag. Webbsidan DN.se introducerades 1996 och har nu cirka 1,1 miljoner unika läsare varje vecka. *Dagens Nyheter* är också Sveriges största annonsmedium bland dagstidningarna. (*Dagens Nyheter* 2010.)

Rudolf Wall som grundade *Dagens Nyheter* ville förnya konceptet för den svenska tidningen. Han lyckades göra en tidning som var billig och lättillgänglig och vars innehåll intresserade en bredare publik än de andra svenska tidningarna. I själva verket baserade sig DN:s låga pris på annonser. Framför allt satsade Wall på småannonser av typen ”Att hyra” och familjeannonser som gav intäkter och dessutom hade högt läsvärde. (Hadenius m.fl. 2008:60.) I början av 1950-talet var *Dagens Nyheter* det

ledande annonsmediet i huvudstadsområdet. Över 70 procent av småannonserna i Stockholms tre största morgontidningar publicerades i *DN*. Annonseringen i Stockholmspressen var ändå tämligen dyr och till exempel hade *DN* låga prenumerationspriser men höga annonspriser. (Engblom 2002:71, 85.)

Uppkomsten av morgontidningarna i slutet av 1800-talet var en konsekvens av framväxten av ett nytt mellanskikt medan kvällstidningarna som *Aftonbladet* och *Expressen* reflekterade behovet i förorter där den nya och bättre utbildade arbetarklassen bodde. *Dagens Nyheter* hade således inte många läsare bland arbetare utan den var snarast en tidning för mellanskiktet (Hadenius m.fl. 2008:60, 249).

I slutet av 1950-talet fanns det i Stockholm tre större morgontidningar: *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet (SvD)* och *Stockholms-Tidningen*. Av dessa var *Svenska Dagbladet* riktad mot läsare i de högre samhällsklasserna medan *Stockholms-Tidningens* läsare kom från de lägre klasserna. *DN* som fortfarande var mellanskiktets tidning var den största tidningen på både upplage- och annonsmarknaderna. *SvD* var näst störst på annonsmarknaderna fast dess andel av upplagemarknaderna var den minsta av de tre tidningarna. *Stockholms-Tidningen* hade näst störst upplaga men eftersom dess prenumeranter inte var lika köpstarka än de andra tidningarnas var dess andel av annonsmarknaderna minst. *Svenska Dagbladets* läsarkrets hade 45 procent högre inkomster än *Dagens Nyheter* och 90 procent högre än *Stockholms-Tidningens*. (Jonsson 2002:153.)

Wall betonade politisk och ekonomisk frihet samt religions- och undervisningsfrihet (*Dagens Nyheter* 2011). I början av 1900-talet var *Dagens Nyheter* ett organ för det liberala partiet och tillhörde Sveriges Vänsterpressförening (Hadenius m.fl. 2008:64). På sextiotalet förstärkte tidningen sin ställning som det journalistiskt och opinionsmässigt ledande organet i Sverige. Kring 1970 uppfattades *Dagens Nyheter* dock som ett radikalt och vänstervridet organ av sina motståndare på grund av några politiskt och socialt engagerade journalister som arbetade i tidningen. (Jonsson 2002:141, 159). Idag betecknar tidningen sig som oberoende liberal och ”verkar i en upplysningstradition som vill bidra till att svenskarna är ett läsande och tänkande folk” (*Dagens Nyheter* 2008, 2011). Bland annat kan tidningens politiska hållning vid sidan av annonspriserna ha påverkat vilka yrkesbenämningar som har funnits i vigselannonserna.

1.3 Metod

Veterligen har vigselannonser inte undersökts tidigare. Andra annonser som till exempel kontaktannonser, bostadsannonser, platsannonser och dödsannonser har däremot undersökts ganska mycket. I den här studien använder jag som metod genreanalys (se kapitel 2) och gör en deskriptiv undersökning på basis av materialet som jag samlat in.

I denna undersökning beskriver jag vigselannonserna och analyserar deras innehåll kvalitativt samt undersöker deras gemensamma och särskiljande drag också diakroniskt för att klarlägga hur genren har utvecklats under hundra år. Resultaten av genreanalysen presenteras i delkapitel 6.1. Vid sidan av den kvalitativa genreanalysen använder jag en kvantitativ metod. Jag räknar yrkestitlarna i vigselannonserna och delar in dem i olika kategorier enligt klasspositionen (se delkapitel 6.2).

Som stöd för min analys av vigselannonsegenren har jag i delkapitel 6.1 även gett en kort överblick över sammanlagt åtta andra dagstidningar som idag publiceras i Sverige och Finland och betraktat vigselannonserna i dem. Tidningarna är *Aamulehti*, *Göteborgs-Posten*, *Helsingin Sanomat*, *Hufvudstadsbladet*, *Svenska Dagbladet*, *Sydsvenskan*, *Turun Sanomat* och *Åbo Underrättelser*. Avsikten med detta är att bara ge vidare information om vigselannonserna som genre medan analysens huvudvikt ligger vid *Dagens Nyheters* annonser.

Som källor har jag litteratur om det svenska samhället. Som stöd för analysen använder jag bland annat Göran Therborns verk *Klasstrukturen i Sverige 1930–1980* (1981) samt *Det sociala landskapet* av Göran Ahrne m.fl. (2003). Det förstnämnda är en skildring av Sveriges klasstruktur under åren 1930–1980 och det sistnämnda är ett sociologiskt verk som handlar om samhällsutvecklingen i Sverige från 1950-talet till början av 2000 med några hänvisningar till den tidigare hälften av 1900-talet.

I denna uppsats undersöks materialet och klasstrukturen som det speglar genom att yrkestitlarna som förekommer indelas i grupper på basis av modellen i Ahrne m.fl. (2003:74). Grupperna som jag använder är arbetarklass, mellanskikt, företagare och överklass (se delkapitel 3.2 och 6.2). Överklass finns dock inte i modellen av Ahrne m.fl. (2003). Grupperna och de kvantitativa resultaten jämförs med statistiken i litteraturen (se delkapitel 6.2). Resultaten jämförs även med modeller av Therborn

(1981:107) och Statistiska centralbyrån (2008a:73) för att visa hur mina resultat avviker från modellerna när det gäller det svenska samhällets klasstruktur.

I vigselannonserna förekommer också titlar som syftar på föräldrar till brudparen. I avsnitt 6.2.5 betraktar och kommenterar jag även deras titlar. Föräldrarnas titlar klassas i samhällsgrupper på samma sätt som brudparens titlar. Resultatet analyseras kort samt jämförs med resultaten som jag fått genom analysen av brudparens titlar. Därtill har jag i enstaka fall hänvisat också till föräldrarnas yrken när jag kommenterar företeelser i det svenska samhället och hur de syns i vigselannonserna.

2 Om genreanalys och vigselannonser som genre

Begreppet genre har diskuterats mycket och olika språkvetenskapliga traditioner har definierat det på olika sätt. Hellspong (2001:74) definierar *genre* som ett invariant framställningssätt för ett visst syfte i en viss verksamhet. En genre är en socialt bestämd textsort som har fått sitt namn av sina användare. Genrer utvecklas och förändras hela tiden. (Hellspong & Ledin 1997:24.) Till exempel kan avhandlingen inom den akademiska traditionen eller reportaget inom journalistiken kallas för genrer. Sådana texttyper kan undersökas som kommunikativa handlingsformer genom en genreanalys. (Hellspong 2001:74–75.)

I sin avhandling diskuterar Lassus (2010) begreppen genre och *register*. Hon påpekar att register har definierats löst som en samling texter medan genre inte har getts någon närmare definition. I varje kultur ingår olika register och varje text tillhör något register. Register kan i denna bemärkelse också kallas för genre. En text inom en viss genre kan antas dela kontextuella, diskursiva och lexikogrammatiska drag med en annan text inom samma genre. (Lassus 2010:38–39.) Lassus definierar register vidare som ”en samling texter som delar situationstyp, subpotential och möjliga val inom det lexikogrammatiska systemet, det vill säga även liknande innehåll eller språkliga strukturer” (Lassus 2010:40). I min undersökning kan olika typer av vigselannonser ses som register. I denna undersökning använder jag således både begreppen genre och register.

Också Lassus anser att genrer namnges av människor i sin samtid och att texter i samma genre har gemensamma strukturella och kommunikativa drag. Däremot kan texter i samma genre teoretiskt sett också omfatta olika innehåll och i viss mån varierande språkliga strukturer. (Lassus 2010:40.)

En vigselannons är ett meddelande som publiceras efter ett brudpar har gift sig. Oftast publiceras den i en tidning men nuförtiden finns det även familjeannonser på Internet bland annat i anslutning till tidningarnas webbsidor. Vigselannonser kan alltså anses som en undergenre av familjeannonser.

Människorna som använder samma genre bildar en form av kommunikationsgemenskap som kan kallas för ett *textsamfund* (Hellspong & Ledin 1997:24). Brudpar som skickar in vigselannonser och läsare av annonserna bildar därigenom tillsammans ett

textsamfund i vigselannonsernas kontext. En människa kan ha olika roller och höra till flera textsamfund till exempel som forskare och frimärkssamlare. Föreställningar om genrer vägleder oss som språkbrukare när vi skriver och läser texter. En text kan passa i flera genrer beroende på hur vi läser den. Ett problem med genrer är att de inte är helt systematiska. De är knutna till vissa situationer som ibland kan vara mycket invecklade. Fördelen med att undersöka genrer är att då får man en anknytning mellan texter och verksamheter och man kan se på brukstexter från brukarnas synvinkel och från levande verklighetssammanhang. (Hellspong & Ledin 1997:24–25.)

Enligt Hellspong är genrer viktiga eftersom de ger stadga och sammanhang åt vår kommunikation. Att undersöka genrernas livscykel och förändring är därför en viktig uppgift för språkvetenskapen. Genrer speglar sociala konventioner och mönster och berättar saker om världen kring orden. Genreanalysens syfte är att definiera de förutsättningarna och egenskaper som är typiska för en viss genre. (Hellspong 2001:74–75.)

En genre är inte bara beskrivande eller deskriptiv begrepp utan också föreskrivande eller preskriptiv. Genrens sociala förankring styr textens utformning. Vissa genrer, som till exempel börsrapporter, har mera strikta normer än andra, till exempel reportage. Valmöjligheterna är största i ett övergångsskede när ett gammalt genresystem håller på att försvinna och ett nytt inte ännu har fått fast form. (Hellspong & Ledin 1997:25.)

Genrer ger historisk grund för att dela in brukstexter i olika kategorier. En naturlig utgångspunkt för det är att reda ut vilka behov och verksamheter som har gett upphov för genren. Skrivna texters centrala uppgift är att förlänga människans minne. (Hellspong & Ledin 1997:25.) En genre är inte bara ett textmönster utan en kommunikationsform som ska förmedla olika saker också underförstått (Hellspong 2001:276).

Kontext och kultur spelar en central roll i genreanalys. Den omgivande situationskontexten och kulturkontexten inverkar på en text och dess genre. Begreppet *situationskontext* betyder textens omedelbara omgivning och *kulturkontext* hela den kulturella, historiska och rituella omgivningen, som sammanhänger en text. (Lassus 2010:41.) För en vigselannons är situationskontexten alltså en tidning eller ett annat medium där den publiceras bland andra annonser. En vigselannons indikerar ett visst

steg i livet, man har gift sig och vill meddela det. Det kan också sägas att vigselannonserna kommunicerar med varandra och skapar nya drag i genren. Vigselannonser brukar likna varandra i allmänhet men det kan också finnas några annonser som avviker avsevärt från de andra vigselannonserna. Vigselannonser har publicerats i tidningar åtminstone över hundra år. I *Dagens Nyheter* har det funnits familjeannonser från och med tidningens första år (Hadenius m.fl. 2008:60).

Med kultur avser Lassus de inlärdas gemensamma värderingar, traditioner, idéer, handlingsmönster och ritualer som håller samman ett samhälle. Kulturen uttrycker sig i olika betydelsesystem och språket är ett av dessa. Förändringarna i de olika betydelsesystemen sker tämligen långsamt och osynligt. Vissa texter och bilder glöms eller göms, andra bevaras aktivt. Värderingarna, traditionerna, handlingsmönstren och ritualerna som vid en given tidpunkt synliggörs och omfattas eller problematiseras av en grupp formulerar kulturen som gäller för den gruppen vid den tidpunkten. (Lassus 2010:45.) Vigselannonsens funktion är att anmäla att en vigsel har ägt rum mellan två människor och en vigselannons är bunden till ett bröllop och en vigselceremoni. Dessa ceremonier fungerar som kulturkontext för vigselannonser. Därtill kan det antas att vigselannonserna har andra mera underförstådda funktioner som sammanhänger till exempel med status. Bröllop som en kulturkontext presenteras i kapitel 5. Vigselannonserna i mitt material analyseras vidare i kapitel 6.

3 Samhällelig utveckling i Sverige

I detta kapitel behandlar jag det svenska klassamhället och dess utveckling samt olika teorier kring det. Först förklarar jag arbetsmarknadernas förändringar i Sverige. Jag presenterar också termerna och begreppen som är viktiga för min undersökning och introducerar läsaren i några klassteorier och -modeller för att skapa en bild av det svenska klassamhällets struktur. I kapitlet betraktas också de svenska männens och kvinnornas roller i arbetslivet. I det sista avsnittet i kapitlet behandlar jag hur klasstrukturen och könsroller har förekommit i svenska familjer bland annat i hänsyn till klasspositioner och förvärvsarbetande.

Industrialismen orsakade betydliga förändringar i den svenska klasstrukturen under sekelskiftet 1800–1900. Det bildades bland annat en borgarklass dvs. en ny överklass genom att det gamla aristokratiska skiktet sammansmälte med storföretagarna inom handel, industri och bankverksamhet. Mellanskiktet bildades av små och medelstora företagare och funktionärer i allmän och enskild tjänst. Den viktigaste sociala förändringen var dock arbetarklassens framväxt. Arbetarklassen formades av befolkningen som inte hade egendom utan var tvungen att sälja sin arbetskraft för att överleva. (Norborg 1982:58–60.)

I Sverige har frågor som ansluter till arbetsmarknader varit aktuella i politiken sedan 1930-talet. I början av 1900-talet grundades det många nya industrier i Sverige och det stora genombrottet för svensk industri kom på 1920-talet när flera svenska företag började agera också utomlands. Under mellankrigstiden var klasskillnaderna ännu stora. (Weibull 1993:118,119.) Andelen industriarbetare nådde sitt maximum 1965 och växlade kraftigt under de nästa femton åren. Ännu 1980 var den större än 1930. Också byggnadsindustrin ökade under 1960-talet. (Therborn 1981:30.)

En annan ansevärd förändring under 1900-talet var tjänstesektorns expansion och utveckling. En servicesektor fanns redan under den förindustriella tiden. Den bestod i stor grad av tjänstefolk, upppassare och kuskare. Dessa har numera försvunnit men ännu under 1930-talet var det inte ovanligt att även mellanskiktsfamiljer hade hembiträden. Efter industrialiseringens början dominerades servicesektorn av verksamheter som tjänar produktionen och distributionen av varor. Sådana finns bland annat inom handel,

kommunikation och transporter. Redan i början fanns också serviceyrken med inriktning på personliga tjänster som undervisning, sjukvård och hotell- och restaurangnäring. Största delen av de som är sysselsatta inom tjänstesektorn tillhör arbetarklassen eller mellanskiktet. (Norborg 1982:66.) I synnerhet ökade mellanskiktets andel från och med femtiotalet och kraftigast var ökningen under 1960-talet och inom den offentliga sektorn (Ahrne m.fl. 2003:72).

Efter den ekonomiska krisen i början av 1990-talet har framför allt tillverkningsindustrin i Sverige minskat med avseende på antalet sysselsatta. Servicesektorn har däremot växt medan den offentliga sektorn har stannat på ungefär samma nivå under de senaste åren. Sverige lyckades ändå bevara en hög sysselsättningsnivå under en lång tid men i början av 1990-talet steg arbetslösheten också i Sverige. (Pettersson 2006:73, 77–80.) Den svenska arbetsmarknaden var på toppnivå omkring 1990 men nästan tio procent av alla jobb försvann under krisen. Vid mitten av 2000-talet var den svenska sysselsättningsnivån igen hög i ett internationellt perspektiv. (Pettersson 2006:77–80.)

Trots att förvärvsarbetandet i Sverige har ökat så har också andelen icke-arbetandet. På 1800-talet var den genomsnittliga arbetstiden för en svensk arbetare ungefär 3000 timmar per år medan den numera är knappt 1500 timmar. Livslängden och studietiden har förlängts vilket betyder att arbetstidens andel av den totala livstiden minskar. En del av människorna är också utan arbete av olika skäl. Den icke-arbetande befolkningen (de utanför arbetsmarknaden eller öppet arbetslösa) består av bland annat studerande, långtidssjukskrivna och förtidspensionerade. (Pettersson 2006:80.)

3.1 Klasskillnader och klasstillhörighet

Klass som begrepp är mycket använt inom sociologi och samhällsvetenskaperna och i samhället överhuvudtaget. Det används när social ojämlikhet mellan människor studeras eller debatteras. Klassbegreppet handlar i synnerhet om skillnader i ekonomi och makt och är starkt knutet till yrke. (Ulfsdotter Eriksson 2006:27.)

Klasskillnader betyder därmed att människor har olika handlingsmöjligheter och levnadsförhållanden vilket beror på att de har olika arbeten och anställningar samt olika livssituationer. Dessa skillnader är i Norden mindre på 2000-talet än på 1950-talet eller

ännu tidigare. Dock finns det även här fortfarande klasskillnader som beror om maktresurser och därmed påverkar de människors möjligheter i livet. (Ahrne m.fl. 2003:66.) Enligt Tolonen (2008) baserar sig människors liv i samhället på konkurrens om positioner i till exempel utbildningen och arbetslivet. Några har bättre både fysiska och psykiska resurser och kapital än andra. Hon anser att samhällsklasserna är strukturer som formar en människas sociala och materiella levnadsvillkor. (Tolonen 2008:227.)

Att man växer upp som medlem i ett samhälle eller en kultur betyder att man tillägnar sig dess värderingar och vanor. Enligt Mari Käyhkö (2008) visar individernas olika inriktningar i livet hur kön och samhällsklass samt resurser, betydelser och erfarenheter som sammanhänger med dessa fortfarande formar ungdomarnas livsförlopp (Käyhkö 2008:256.) En individ får alltså kulturen och sätt att förstå livet genom den som arv. Dessa redskap för sin del formar alla människors sätt att leva livet.

I det moderna samhället här i Norden betonar man ofta individens egna val och säger att allt beror på en själv. För några är det nästan en självklarhet att eftersträva en akademisk examen. Käyhkö har undersökt unga kvinnor som föredrar praktiskt arbete och har valt att utbilda sig till städare. Enligt Käyhkö har samhällsklass och kön en stor inverkan på de valen och möjligheterna som en människa har under sitt liv och hur hennes sociala värld kommer att se ut samt i vilka hierarkiska positioner hon kommer att hamna. (Käyhkö 2008:255.) Hög status är dock inte alltid den största drivkraften.

I den svenska statistiken har man från början av 1900-talet beskrivit klyftor mellan samhällsklasser genom att använda olika beteckningar och indelningar. Till exempel 1911 började man i den svenska statistiken använda termen *socialgrupp* för att beteckna klasskillnaderna. I stället för att tala om överklass eller underklass talades det om socialgrupp I, II och III eftersom det var meningen att dessa beteckningar skulle vara mera neutrala. Indelningen i grupperna skedde på grund av utbildningen och ställningen i arbetsorganisationen. Socialgrupp I bildades av ”den högre klassen”, grupp II av ”medelklassen” och grupp III av ”kroppsarbetarnas klass”. (Erikson 1984:32.) Socialgrupp I bestod av större företagare (dvs. som har 10 anställda eller fler) och högre tjänstemän, socialgrupp II av mindre företagare (som har 1–9 anställda) och lägre tjänstemän, medan socialgrupp III bestod av arbetare i offentlig och privat tjänst. Kriterierna för hur olika yrken skulle klassas var dock oklara. (Statistiska centralbyrån 2008c.)

Från och med 1974 har det i den officiella statistiken använts den socioekonomiska indelningen (SEI) som bygger på indelningen mellan de tidigare socialgrupperna. Indelningen uppdaterades 1982 och denna version används även idag. Grundläggande för SEI är individens ställning på arbetsmarknaden eftersom den antas ha en avgörande betydelse för välfärdsfördelning och livschanser. SEI syftar till att i kategorierna samla yrken vars innehavare är i likartade situationer i arbetet och på arbetsmarknaden. Avsikten med SEI är fortfarande att göra en skillnad mellan egen företagare och anställda samt mellan arbetare och tjänstemän efter facklig tillhörighet, alltså om yrkesgruppen normalt är organiserad i LO eller TCO/SACO¹. Därefter särskiljs mellan utbildningskraven som ställs i yrket. Dessa olika grupper enligt människas socioekonomiska bakgrund kan också kallas *klasspositioner*. (Ahrne m.fl. 2003:67, Statistiska centralbyrån 2008c.)

En analys av klasstrukturen utgår ofta från den marxistiska teorin. Enligt Karl Marx teori är kampen mellan samhällsklasserna, alltså mellan kapital och arbete, det som förändrar historien. *Företagare* är de som producerar varor, produkter eller tjänster direkt för marknader utan att arbeta för någon annan. (Therborn 1981:78.) Enligt de flesta klassmodellerna innebär *arbetarklassen* de positioner som inte bygger på ägande eller rättigheten att fatta beslut om produktion eller andras arbete. Dessa positioner kräver inte väsentliga expertkunskaper, uppgifterna har en låg grad av självständighet och karriärmöjligheterna är få. Enligt denna beskrivning tillhör arbetarklassen även några anställda som vanligen klassas som lägre tjänstemän. (Ahrne m.fl. 2003:69.)

Mellan kapital och lönearbete finns en samhällsgrupp som inte kan utgöra en klass i marxistisk mening. Därför kallas den *mellanskiktet*. (Therborn 1981:56.) Bland annat Ahrne m.fl. (2003) och Therborn (1981) använder denna benämning. Egentligen befinner mellanskiktet sig samtidigt i två klasser. Den består av löntagare som arbetar åt andra människor men som samtidigt har ansenliga kunskaper samt en viss maktställning och ansvar för också andras arbete. (Therborn 1981:56–57.)

Enligt Ahrne m.fl. (2003:68–69) anser kritikerna av Marx teori att teorin inte helt stämmer och påpekar att det inte är relevant att tala om att alla arbetare skulle utgöra en

¹ LO (Landsorganisationen i Sverige) är en sammanslutning av fackliga arbetstagarorganisationer i Sverige. TCO (Tjänstemännens Centralorganisation), SACO (Sveriges akademikers centralorganisation)

gemensam klass. Teorin bedömdes som lite föråldrad redan på 1950-talet. Det har konstaterats att de viktigaste skiljelinjerna inte längre går mellan ägare och anställda eftersom bland annat ägandet av företag och ledningen av dem har skilts åt och anställda har fördelat sig i olika skikt.

En annan viktig klassteoretiker var Max Weber. Hans klassuppfattning utgör dock snarare en social hierarki med enskilda individer som kan sammanfogas i olika grupperingar såsom i ägarklasser och yrkesklasser (Weber 1978). Webers teori påverkade klassbegreppet i synnerhet efter andra världskriget och den ökade för sin del uppmärksamheten mot social mobilitet, det vill säga individers rörelser inom arbetsmarknaden. Social mobilitet kan gå uppåt eller neråt men även i sidled mellan yrken. (Ulfsson Eriksson 2006:27.)

I sociologin finns också en tradition som betonar betydelsen av professioner. En profession är en yrkesgrupp som genom vetenskapliga kunskaper och kontroll kan monopolisera sitt innehav av expertis inom ett visst område. Utövarna av professionen måste ha en legitimation och en professions utveckling och utläring kontrolleras i stor grad av professionsmedlemmarna själv. Typiska professioner är läkare, veterinär och psykolog. (Ahrne m.fl. 2003:215.) Om någon vill arbeta som till exempel läkare måste han ha läkarutbildning och agera enligt förutsatta handlingssätten.

Vilken position en människa tillhör i en organisation är lättare att kategorisera än hennes *klasstillhörighet* dvs. vilken samhällsklass hon uppfattar sig tillhöra. Enligt Ahrne m.fl. (2003) kan man skilja mellan två typer av beskrivningar av klasstrukturen. Man kan betrakta de positioner som finns i arbetslivet objektivt eller göra en beskrivning av människors subjektiva klasstillhörighet. Att beskriva positionerna utgår från att skärskåda deras ställning på arbetsplatsen med hänsyn till maktförhållanden och arbetsuppgifternas karaktär. Den subjektiva klasstillhörigheten har däremot mycket att göra med hur människan själv upplever sin position och plats i livet. Den sluter sig till faktorer som familjesituation, utbildning och uppväxtmiljö. Även föräldrarnas klasstillhörighet påverkar alltså en människans egen klasstillhörighet. Antagandet är att människor med samma klasstillhörighet har haft likadana erfarenheter bland annat under sin uppväxt, skoltid och på sitt första jobb. Likadana erfarenheter leder sannolikt till likartade vanor och en likartad syn på världen. (Ahrne m.fl. 2003:67.)

Av allt detta kan vi alltså se att människorna länge har indelat sig själv och andra i klasser och kategorier enligt bakgrund, ekonomiska omständigheter samt val som har gjorts i livet. Klassmodellerna generaliserar förstås alltid mycket och kan vara stela i praktiken. I den här undersökningen utgår jag ändå från klasspositioner och jag har utnyttjat några klassmodeller eftersom de hjälper mig att analysera det svenska samhället och dess förändringar.

3.2 Klasspositioner i Sverige

I detta delkapitel behandlas klasspositionerna i det svenska samhället på en allmän nivå. De diskuteras vidare i delkapitel 6.2 där jag jämför några klasspositionsmodeller med resultaten som jag har fått från analysen av vigselannonserna.

Ahrne m.fl. (2003) har indelat klasstrukturen i Sverige i tre kategorier. Grupperna är företagare, arbetare och mellanskikt och varje kategori delas i mindre underkategorier enligt yrkesgren eller fack. I arbetarklassen finns ej-facklärd arbetare inom industri, jordbruk och gruvor, facklärd arbetare inom industri och byggnad, arbetare inom transporter och tjänstearbetare inom handel och kontor samt inom omvårdnad och service. I mellanskiktet placerar de bland annat ingenjörer, förskollärare och lärare samt andra övriga anställda på mellannivå, högre tjänstemän, akademiker samt övriga i administrativa arbeten. I företagarklassen placerars företagare inom jordbruk, skogsbruk och fiske samt övriga företagare och medhjälpande familjemedlemmar. Både arbetarklassen och mellanskiktet i Ahrne m.fl.:s modell innefattar tämligen stor variation av yrken. Arbetarklassen innehåller alla arbetaryrken samt de lägre tjänstemannayrkena och mellanskiktet innehåller tjänstemannayrken från mellannivå till högre nivå och ledande befattningar medan jordbrukare och alla andra fria yrkesutövare klassas som företagare. (Ahrne m.fl. 2003:74.)

Therborn (1981) har däremot delat yrkesutövare på samhällsklasser mellan arbetare, mellanskikt, företagare och borgarklassen. Hans analys täcker åren 1930, 1950, 1965, 1975 samt 1979. I arbetarklassen ingår arbetare inom jordbruk, transport, industri samt tjänster och reproduktion (Therborn 1981:29–35, 107). Till mellanskiktet hör tjänstemän inom bland annat produktion, transport, industrin och service. (Therborn 1981:56–64.) Den största gruppen inom företagare är jordbrukare. Andra grupper är bland annat företagare inom industri och hantverk och tjänster samt medhjälpande

familjemedlemmar. (Therborn 1981:82–89.) Inom borgarklassen placeras ägare av större företag och gårdar (Therborn 1981:94–95.)

Statistiska centralbyrån har också indelat i folk- och bostadsräkningen den svenska förvärvsarbetande befolkningen mellan arbetare, företagare och tjänstemän. Indelningen baserar sig på SEI och där ingår ej-facklärd samt facklärd varu- och tjänstproducerande arbetare i arbetarklassen. Lägre tjänstemän och tjänstemän på mellannivå samt högre tjänstemän i ledande befattningar ingår i tjänstemannaklassen. I företagare ingår fria yrkesutövare med akademikerutbildning, lantbrukare och övriga företagare. (Statistiska centralbyrån 2008b.)

Modellen av Ahrne m.fl. samt Therborns modell och Statistiska centralbyråns redovisning skiljer sig i att de två sistnämnda har klassat alla tjänstemän i samma grupp medan Ahrne m.fl. har klassat de lägre tjänstemän i arbetarklassen på grund av deras föga maktbefogenheter och inte i mellanskiktet som de andra tjänstemännen. Annars har alla tre avgjort skiljelinjerna mellan klasserna på grund av till vilket fackförbund anställda är anslutna. (Ahrne m.fl. 2003:71, Therborn 1981:22, Statistiska centralbyrån 2008b.) De tre modellerna behandlas vidare i delkapitel 6.2.

Det kan sägas att utvecklingen av de nutida klasspositionerna bland de förvärvsarbetande i Sverige började ungefär 1930. Klasstrukturen i Sverige var då mycket klar. Då fanns en stor och avgränsad arbetarklass, 52 procent av de förvärvsarbetande, och största delen av dem var industriarbetare. (Ahrne m.fl. 2003:70.) De äldsta vigselannonserna i mitt material är dock från 1910 och 1920. Också där förekommer olika titlar. Klassmodellerna som jag har nyttjat i min undersökning handlar om tiden efter 1930 så jag har byggt en egen modell på grund av materialet för att täcka de två första årtiondena. I mitt material är arbetarklassens andel mycket liten i synnerhet när det gäller åren 1910–1930.

Arbetarklassen kan indelas i industriarbetare och tjänstearbetare. Industrins expansion var mycket påfallande i den svenska samhällsutvecklingen efter 1920 (Norborg 1982:63). Bönder och företagare utgjorde 38 procent av de förvärvsarbetande och endast ungefär var tionde var tjänsteman under den tiden. (Ahrne m.fl. 2003:70.) 62 procent av befolkningen levde på landsbygden (Therborn 1981:25) och ända fram till 1940-talet var största delen av den svenska befolkningen beroende av utkomst från

jordbruket (Kvarnström 2006:263). Detta förklaras med att en del av de som var sysselsatta inom jordbruket tillhörde arbetarklassen. Tjänstefolkens andel på gårdarna började minska under efterkrigstiden. Gårdarna sköttes oftast av ägarna och deras familjer och hjälp av tillfälligt arbetskraft behövdes närmast vid skörd. Också arbetets mekanisering har minskat antalet lantarbetare. (Norborg 1982:65–66.)

Antalet industriarbetare i Sverige var som högst i slutet av 1960-talet men har minskat från och med den ekonomiska nedgången i mitten av 1970-talet från 30 procent till 16 procent av de förvärvsarbetande. Till tjänstearbetare hör anställda i den offentliga sektorn, framför allt inom sjukvården, och handelsanställda och de TCO-anslutna inom arbetarklassen. Från början av 1970-talet har tjänstearbetare utgjort över hälften av arbetarklassen. Samtidigt som arbetarklassen har minskat har andelen tjänstearbetare ökat. År 1995 var drygt två tredjedelar av arbetarklassen tjänstearbetare inom både offentliga och privata sektorerna. Detta betyder också att en mycket större andel av de förvärvsarbetande kvinnorna har arbetarklasspositioner jämfört med de förvärvsarbetande männen. Det beror på att det skedde en snabb ökning inom den offentliga sektorn på 1970-talet och att andelen förvärvsarbetande kvinnor samtidigt ökade just inom tjänstearbetandet. (Ahrne m.fl. 2003:71.)

Under sextioåret och början av sjuttioåret var arbetarklassen i Sverige som störst och omfattade 64 procent av de förvärvsarbetande. Efter början av sjuttioåret började denna andel så sakteliga minska. Andelen arbetarklass var drygt hälften av befolkningen 1990. (Ahrne m.fl. 2003:71, Statistiska centralbyrån 2008a:73). Här räknas till arbetarklassen även några positioner som i den svenska statistiken ofta klassas som lägre tjänstemän. Efter 1990 har arbetarklassen fortsatt minska men inte mycket. I början av 2000-talet var ännu lite mera än hälften av de förvärvsarbetande arbetarklass. Detta beror på att lägre tjänstemän som dessutom ofta är kvinnor vanligen saknar maktbefogenheter och har en utbildningsnivå som motsvarar de så kallade facklärdas utbildningsnivå samt har inkomster som motsvarar arbetarklasspositioner. Sådana tjänstearbetare är till exempel de som arbetar inom handeln eller på kontor. (Ahrne m.fl. 2003:71.)

Från slutet av femtioåret har mellanskiktets andel förvärvsarbetande ökat från 18 procent till en tredjedel vid början av 2000-talet. Ökningen var som kraftigast under sextioåret när andelen företagare, framför allt jordbrukare, minskade. Sedan omkring 1970 har denna minskning dock bara varit marginell och under 1990-talet ökade

andelen företagare igen ganska kraftigt, dock inte inom jordbruket. Denna ökning har sammanfallit med en liten minskning av de högre tjänstemännen och egentligen är det frågan om att många tjänstemannabefattningar har förvandlats till tjänster som företag köper från olika små konsultfirmor. (Ahrne m.fl. 2003:72.)

Ytterligare har informationsbehandling och datateknik givit upphov till tjänster som ofta har höga krav på teoretiska kvalifikationer i näringslivet. Också högskoleutbildningen har ökat hos den svenska arbetskraften vilket har lett till att de högskoleutbildade har blivit en betydlig grupp i samhället men samtidigt har den akademiska utbildningens prestige i viss grad minskat. (Norborg 1982:67.)

I jämförelse med andra västeuropeiska länder och USA har det i Sverige funnits en tämligen stor arbetarklass. Andelen jordbrukare i Sverige minskade mera än i de andra nordiska länderna och på svenska arbetsplatser finns färre arbetsledare än i USA. Det svenska samhället har dock förskjutits mot det som brukar kallas ett tjänstesamhälle. I slutet av 1990-talet var ungefär tre fjärdedelar av de förvärvsarbetande tjänstearbetare eller tjänstemän på mellannivå och högre nivå. Resten utgörs av företagare samt arbetare inom industri, jordbruk, byggnad eller transport. Detta betyder dock inte att klasskillnaderna helt har försvunnit. (Ahrne m.fl. 2003:72.)

3.3 Klasstrukturen genom familjer

Enligt Ahrne m.fl. (2003:78.) är det ganska vanligt att en av familjemedlemmarna har en högre tjänstemannaposition medan den andra har ett mindre kvalificerat och lägre betalt arbetarklassjobb. Ofta är den som har en högre position en man och den som har lägre position en kvinna. Ulfsson (2006) kritiserar dock den tidigare forskningen av klasstrukturer som har förhållit sig till kvinnor och ojämlikheter mellan könen. Hon tar fram att det har påpekats att det är viktigt att betrakta också klasskillnader mellan kvinnor och ta hänsyn till deras ställning inom olika sociala klasser. I många teorier antas kvinnor och män ha likadana möjligheter och villkor inom arbetsmarknaderna vilket inte alltid stämmer. (Ulfsson 2006:40–41.)

Andelen familjer där båda makarna har ett arbetarklassyrke har minskat från nästan hälften av alla familjer på 1950-talet till en tredjedel (Ahrne m.fl. 2003:78). Av de som har vuxit upp i ett arbetarhem är drygt hälften arbetare själva. Som nämnt tidigare finns

i synnerhet kvinnor inom lägre tjänstemannapositioner. Om man räknar till arbetarklassen också de som är lägre tjänstemän är det ungefär tre fjärdedelar av alla kvinnor som är från en arbetarfamilj och själv tillhör arbetarklassen. (Ahrne m.fl. 2003:79)

I Sverige har det funnits en ökad rörlighet mellan samhällsklasser samt ökad jämlikhet i möjligheter från början av 1950-talet men denna ökning har avmattats i synnerhet för männen sedan mitten av 1980-talet. Om man byter samhällsklass sker det vanligen som tämligen ung. De flesta människor finns vid 35-årsålder i den samhällsklass där de med en stor sannolikhet kommer att befinna sig resten av sitt arbetsliv. (Ahrne m.fl. 2003:79.) Också klasstillhörigheten formas tidigt i livet. Det finns ändå rörlighet över klassgränser mellan generationer och inom familjer. Gränserna mellan samhällsklasser är inte lika dramatiska som för femtio eller hundra år sedan utan det har skett en utjämning. (Ahrne m.fl. 2003:80.)

Man kan alltså dra några slutsatser utifrån en människas karriär på grund av hennes ålder. I vigselannonser kan man emellertid inte se eller veta hur gammalt brudparet är. Enligt statistiken var medelåldern vid första giftermålet för kvinnor 1920 ca 26,5 år, 1960 ca 24,5 år, 1990 ca 28 år och 2009 ca 32,5 år. För män var medelåldern under de respektive åren ca 29 år, ca 27,5 år, ca 30 år samt ca 35 år. Medelåldern vid giftermålet för kvinnor var relativt jämn i början av 1900-talet medan medelåldern för män steg sakta. Medelåldern började sjunka i slutet av 1930-talet ända till mitten av 1960-talet, då medelåldern vid första giftermålet för kvinnor var ca 23,5 år och för män ca 26 år, men har sedan dess stigit. Män har i genomsnitt gift sig äldre än kvinnor och ålderskillnaden har följaktligen varierat mellan två och tre år. (Statistiska centralbyrån 2010.) På grund av statistiken har svenskarna åtminstone före 2000-talet gift sig i genomsnitt före 35-årsåldern som har nämnts som den åldern när en människa oftast har nått den samhällsklassen där hon kommer att förbli (Ahrne m.fl. 2003:79).

Det är svårt att säga någonting säkert om karriären eller framtiden för brudparen i mitt material. En del är studerande och en del är i arbetslivet. För att kunna placera också studerande i olika samhällsklasser har jag tagit hänsyn till deras utbildningar som presenteras i vigselannonserna (se delkapitlen 4.1 och 6.2).

Det finns skillnader mellan samhällsklasser också när det gäller karriärens toppskede. Det är frågan om livsloppsperspektiv och olika framtidsutsikter som karakteriserar bland annat arbetarklasspositioner och högre tjänstemannapositioner i mellanskiktet. En högre tjänsteman kan förvänta sig att avancera på sin karriär under hela dess längd. Därmed är varje fas i livet en form av investering som kan leda till en bättre levnadsnivå. En manlig högre tjänsteman kan förvänta sig högre lön med stigande ålder och nå sin topplön vid 50-årsåldern. En arbetare däremot når ofta sin topplön vid 30–40-årsåldern och kan undergå lönesänkningar på grund av en minskad fysisk arbetsförmåga. (Ahrne m.fl. 2003:81–82.)

3.3.1 Män och kvinnor i arbetslivet

Den svenska arbetsmarknaden har förändrats avsevärt under de senaste femtio åren. I synnerhet har kvinnornas arbete utanför hemmet ökat. Det ideologiska klimatet förändrades under 1960-talet när kvinnorörelsen växte snabbt mot slutet av decenniet och kvinnligt förvärvsarbete sågs som viktigt för jämställdheten mellan könen. Bland annat fördubblades antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn ungefär under fem år mellan 1965 och 1970. (Ahrne m.fl. 2003:87, Södersten 2006:21–22.)

Ett tecken av förändringen var hemmafruerepokens slut. Idag finns det få hemmafruar men på femtiotalet fanns de nästan 1,4 miljoner. (Ahrne m.fl. 2003:87.) Det är mycket om man tänker att 1955 var av Sveriges totala befolkning 3 656 129 kvinnliga. (Statistiska centralbyrån 1999:10). Då kulminerade den så kallade hemmafruerepoken som hade börjat på trettiotalet och varade i ungefär trettio år. På sextiotalet var det brist på arbetare och arbetskraft rekryterades från andra länder men även de svenska kvinnorna behövdes. Svenska staten vidtog åtgärder som underlättade kvinnornas övergång till arbetslivet. Det byggdes daghem och inrättades deltidstjänster. Också beskattningen förändrades så att makarna beskattades separat i stället för den tidigare sambeskattningen. (Ahrne m.fl. 2003:87.) Som sagt gällde den stora ökningen inom arbetandet speciellt gifta kvinnor och den offentliga sektorn. Nästan en tredjedel av kvinnorna deltidarbetade. (Kvarnström 2006:263.) Ännu 1968 var sjuttio procent av alla svenska småbarnsmödrar hemmafruar medan bara drygt tio år senare var deras andel endast tjugo procent (Ahrne m.fl. 2003:87).

Orsaken för en könsuppdelning i arbetslivet är ett polemiserat ämne. Några sociologer anser att det har naturliga orsaker, dvs. att det beror på fysiologiska eller psykologiska skillnader mellan män och kvinnor. Även könsuppdelningen i organisationer förklaras ibland med att säga att män och kvinnor har olika egenskaper och värden. De brukar göra olika val när det gäller till exempel utbildning, yrkesliv eller familjeengagemang. Sociologerna har konstaterat att sådana skillnader i preferenser beror på att omgivningen ställer olika förväntningar på kvinnor och män. Det som betraktas som kvinnligt eller manligt är socialt och kulturellt bestämt och förändras över tid. Till exempel rökning eller långbyxor anses inte okvinnliga nuförtiden och det är inte heller omanligt att diska eller dra barnvagn. (Ahrne m.fl. 2003:86, 88.)

I detta avsnitt behandlar jag om könsroller i arbetslivet både under början av 1900-talet och under de senaste åren. Utgångspunkter som lyfts fram är bland annat utbildning, arbetsmarknader och hemarbete.

3.3.1.1 Könsroller i arbetslivet förut

Möjligheterna att förvärvsarbeta förbättrades för alla som ett resultat av industrialiseringen. Vid mitten av 1800-talet tilläts ogifta kvinnor att arbeta först inom hantverk och handel och senare som lärare. Kvinnlig arbetskraft dominerade bland annat textilindustrin och bryggerinäringen och piga var det vanligaste yrke för en kvinna på 1800-talet. Kvinnor från högre samhällsgrupper kunde arbeta också inom vård och omsorg. Ogifta kvinnor fick samma formella rättigheter som män i det privata näringslivet 1864 medan gifta kvinnor fick rätt att råda över förtjänsten av sitt eget arbete tio år senare 1874. (Göteborgs universitetsbibliotek 2010, Kvarnström 2006:214.) Det fanns inte många yrkesalternativ för kvinnor i början av 1900-talet och ännu färre alternativ fanns för gifta kvinnor. Gifta kvinnor kunde arbeta i fabriker och driva pensionat samt andra egna företag men till butiker, lärartjänster, postkontor eller sjukhus med mera tog man endast ogifta kvinnor. (Hentilä 2006:141.) Kvinnor fick rätt till statlig tjänst 1923 men ändå fanns det några undantag. De kunde inte bli till exempel gymnastiklärare eller präster. Kvinnor ansågs i början av 1900-talet i allmänheten som tillfälliga arbetare som väntade på giftermål och en tillvaro som hemmafruar. (Kvarnström 2006:293–294.)

I början av 1900-talet infördes det i Sverige en ny princip gällande kvinnors och mäns lönesättningar och arbetsvillkor. Tidigare hade till exempel folkskollärare fått lika lön oavsett kön men sedan 1906 gjordes lönen beroende av kön. Mannen sågs som familjeförsörjare och var därför berättigad till högre lön. Fem år senare infördes det ett nattarbetsförbud för kvinnor. De förbjuds att arbeta nattetid vid bland annat gruvor, bruk, hantverk och industrier. Detta motiverades som en skyddslag men förhindrade betydligt kvinnornas möjligheter till relativt välavlönat arbete. (Kvarnström 2006:215.)

År 1920 förvärvsarbetade 26,9 procent av alla kvinnor och 3,8 procent av alla gifta kvinnor. Kvinnornas allmänna förvärvsfrekvens 1930 var 30,7 procent och den stannade omkring trettio procent ganska länge, först under första hälften av sjuttioalet översteg den 40 procent. Av gifta kvinnor arbetade 1930 åtta procent, 1950 14,1 procent och 1970 redan 37,5 procent vilket var på samma nivå som antalet kvinnor totalt. (Sundström 1983:131.) Också i mitt material syns kvinnornas lägre förvärvsfrekvens och de ovannämnda yrkena är typiska för brudarna i annonser egentligen under hela undersökningsperioden (se 6.2).

För bara några generationer sedan var högre utbildning möjlig endast för män. Till exempel i Sverige tilläts flickor studera vid de allmänna läroverken först 1927. Könsutjämningen tog fart under andra världskriget och idag är kvinnor i majoritet på högskolenivå. Efterfrågan på högre utbildning minskade på 1970-talet men könsutjämningen fortsatte. (Jonsson 1997:16.) Enligt Jonsson kan könsskillnaderna i utbildningen sammanfattas på följande sätt: kvinnorna dominerar vid kortare högskoleutbildningar som har lägre status. Detta beror på att de kvinnodominerade utbildningar, som till sjuksköterska och förskollärare, är av större omfattning än mansdominerade kortare tekniska utbildningar. Kvinnor söker sig också oftare till universitetsutbildningar och det finns alltså mera kvinnliga högskolestuderande. Det finns ändå mera män i mera prestigefyllda universitetsstudier som till läkare, jurist eller civilingenjör. (Jonsson 1997:17.)

Sverige urbaniserades förhållandevis sent. Industrialisering och urbanisering gick inte hand i hand. I början av fyrtioalet låg hälften av industrin i städerna och hälften på landsbygden. På sextioalet fick urbaniseringen fart och den tydliga majoriteten av befolkningen bodde och arbetade i städer. Jord- och skogsbruket samt industrin rationaliserades och de nya arbetena fanns mera och mera i servicenäringarna.

Urbaniseringen har dock förorsakat ojämn fördelning av befolkningen. I synnerhet kvinnorna har flyttat till större städer och där har deras förvärvsgrad varit högst. (Ahrne m.fl. 2003:106–108.)

De traditionella könsrollerna har ännu några årtionden sedan ibland orsakat problem om man har råkat ha ”fel” kön. Till exempel har flickor som studerade på 1980-talet på en verkstadsteknisk linje haft svårigheter att få arbete som motsvarar deras utbildning. Nästan hälften av pojkarna på samma klass fick arbete som verkstadsmechaniker eller byggnadsmetallarbetare men bara ungefär var fjärde av flickorna fick en sådan anställning. Många av flickorna var tvungna att ta traditionella kvinnojobb trots deras utbildning, till exempel som barnskötare, städare eller sjukvårdsbiträde. Senare undersökningar har visat att medan kvinnliga poliser ibland särbehandlas negativt är manliga sjuksköterskor tvärtom mera uppskattade än sina kvinnliga kollegor. (Ahrne m.fl. 2003:90.)

År 1983 öppnades alla yrken i Sverige för kvinnliga arbetstagare genom nya jämställdhetsavtal. Därmed kunde också kvinnor söka bland annat militära befattningar. För män hade alla yrken blivit tillgängliga redan tidigare. Till exempel har män i Sverige kunnat utbilda sig till sjuksköterskor eller barnskötare sedan femtioalet och till förskollärare sedan sextioalet. Dessa yrken var under den första hälften av 1900-talet förbjudna för män. Damfrisöryrket däremot har alltid varit tillåtet för män och i början av 1900-talet var frisering ett manligt yrke. Under andra världskriget började det finnas mera kvinnliga än manliga damfrisörer och efter 1950-talet ändrade frisering könskodning och sedan dess har även herrfrisörerna oftast varit kvinnliga. (Nordberg 2005:82–83.)

Mia Hultin och Ryszard Szulkin (1997) samt Magnus Neramo (1996) har undersökt svenska arbetsmarknader under tidsperioden 1968–1991 och särskilt könssegregationen bland de lågavlönade. Kvinnornas andel i arbetslivet ökade kraftigt just under 1970-talet. (Hultin & Szulkin 1997:269). De fem lägst avlönade kvinnliga yrkena år 1968 var frisör, okvalificerad barnskötare, köksbiträde, okvalificerad övrig tillverkningsarbetare och städare. År 1991 var de lägst avlönade yrkena okvalificerad barnskötare, servitris, sömmerska, städare och köksbiträde. (Hultin & Szulkin 1997:275).

Sysselsättningsgraden i Sverige har varierat under åren. 1976 var över 90,3 procent av män i de arbetsföra åldrarna (20–64 år) sysselsatta. Andelen sysselsatta kvinnor var 69,0 procent. 1990 var andelarna 88,8 procent för män och 83,9 procent för kvinnor. Efter den ekonomiska krisen under 1990-talet föll sysselsättningsgraden med cirka tio procent. År 2004 var andelarna för män 79,5 procent och för kvinnor 75,3 procent. Detta beror på att fast den öppna arbetslösheten minskade under 1990-talets senare hälft från drygt åtta procent till ungefär 4,5 procent ökade samtidigt andelen personer i de arbetsföra åldrarna. (Petterson 2006:77, Södersten 2006:52.)

Det har också diskuterats om det överhuvudtaget är väsentligt att betrakta könsskillnader i fördelningen av inkomster och makt. Det har framhållits att klasstrukturen byggs upp av familjer som är mera beroende av männens inkomster än kvinnornas. Denna teori har emellertid kritiserats och man har pekat på dels att resurser inte nödvändigtvis fördelas jämnt inom familjen, dels att familjer är mera beroende av också kvinnors förvärvsarbete än det har antytts. Det finns klassheterogena familjer där makarna tillhör olika klasser. På 1950-talet fanns det i Sverige endast tre procent klassheterogena familjer men på 1980-talet fanns det redan ungefär 20 procent. (Ahrne m.fl. 2003:94–95.) Som det tidigare har kommit fram förvärvsarbetar också kvinnor och makarna har ofta olika arbeten och därigenom ibland även olika klasspositioner.

3.3.1.2 Könsroller i arbetslivet numera

Enligt Jolkkonen m.fl. är välfärd (inkomstnivå, konsumtion, boende osv.) samt kulturbundna mål för välbefinnande och jämställdhet faktorer som definierar utbudet av arbetskraft. Dessa faktorer har nämligen en viktig roll när det gäller hurdana ställningar olika grupper av arbetskraften, till exempel kvinnor eller ungdomar, kommer att ha i arbetslivet och vilka krav de ställer på det. (Jolkkonen m.fl. 1991:33.) Detta betyder alltså att individer i varje grupp väljer på grund av sina egna situationer om de vill förvärvsarbete eller inte. Därmed är efterfrågan inte den enda aspekten som påverkar arbetsmarknadernas struktur.

På allmän nivå har män och kvinnor fortfarande olika inriktningar på sina studier. Kvinnorna är i majoritet vid kortare högskoleutbildningar och männen vid de tekniska högskolorna. (Jonsson 1997:17.) Totalt är könsskillnaderna på utbildningsnivå inte stora i Sverige men könsolikheten gäller istället utbildningsriktning och val av icke-

obligatoriska utbildningar. Flickor har traditionellt valt vård och humaniora medan pojkar har valt teknik och hantverk. Jonsson forskade i hur svenska ungdomar i årskurs nio valde sina gymnasielinjer. Resultatet var att största delen valde en könstypisk linje fast de skulle ha haft bra kunskaper också i ämnen som var otypiska för deras kön. (Jonsson 1997:18–20, 35.) Enligt Landsorganisationen i Sverige (2011) är data- och IT-branschen den som pojkar upplever mest intressant medan vård och omsorg är branschen som lockar flickor mest. Konventionella könsroller fortsätter alltså att styra ungdomars val av utbildning och yrke.

Svenska kvinnors förvärvsfrekvens är bland de högsta i världen och det är en orsak att Sverige kallas ett av världens mest jämställda land. Också Sverige har ändå ganska uppdelade arbetsmarknader. Kvinnor och män befinner sig i olika branscher, i olika yrken och har olika arbetsuppgifter. Bara tio procent av alla kvinnor och män finns i yrken med jämn könsfördelning. Kvinnor arbetar till lika stor del i den offentliga som i den privata sektorn medan största delen av männen arbetar i den privata sektorn. I kommunerna har det i allmänhet arbetat fler kvinnor än män. Åttio procent av de kommunalanställda är kvinnor även nuförtiden. (Landsorganisationen i Sverige 2011.) Enligt Jolkkonen m.fl. (1991) har internationella undersökningar visat att kvinnornas förvärvsarbetande och könssegregation på arbetsmarknaden har en koppling. Under hela den industriella historien har kvinnorna på ett eller annat sätt deltagit i förvärvsarbete men de har aldrig konkurrerat om samma arbeten med män utan det har formats separata arbetsmarknader för kvinnor. Nuförtiden när kvinnornas allmänna utbildningsnivå är högre och de fackliga förutsättningarna är bättre än männens är det inte fråga om att kvinnorna inte ville eller kunde delta arbetsmarknaderna utan det finns andra faktorer som bevarar skillnaderna mellan männens och kvinnornas arbetande, sociala trygghet och försörjning. (Jolkkonen m.fl. 1991:20.)

Jonsson (1997) förklarar utbildningsval med några teorier. Dessa teorier representerar förklaringsstypen som säger att det finns könssegregation i utbildningen eftersom kvinnor och män har olika kostnader och sannolikheter för att lyckas vid olika utbildningsalternativ. Enligt dessa teorier gör flickor och pojkar könstypiska val och söker medvetet maximal nytta. Orsaken till könsskillnader i utbildningsval är att pojkar och flickor har olika intressen och förutsättningar för olika utbildnings- och yrkesområden. Jonsson påpekar att om man väljer ett könsotypiskt yrke måste man

förbereda sig att bli ifrågasatt eller diskriminerad och då kan monetär avkastning samt trivseln på arbetsplatsen minska. (Jonsson 1997:21.) Nordberg (2005:199) konstaterar att manliga frisörer möter fördomar som riktar sig mot deras manlighet på grund av deras yrke och man antar bland annat att de är homosexuella eller feminina. Det verkar som om gamla tankesätt kan sitta kvar och det tar lång tid att förändra dem.

Enligt Jonsson väljer kvinnor ofta karriär som kan kombineras med hemarbete och familjeliv, dvs. yrken där detta är praktiskt och lönsamt. De föredrar också ofta korta restider till arbetet, möjlighet att arbeta deltid samt att inte behöva satsa för mycket på arbetet. (Jonsson 1997:21.) Det är också oftare kvinnor än män som stannar hemma med ett sjukt barn om båda föräldrarna arbetar (Pettersson 2006:92).

Den andra förklaringstypen som Jonsson nämner är socialisationsteorier. De betonar människans beroende av sin sociala omgivning dvs. sin uppväxt och normer hon har antagit, inte individens medvetna val. Viktiga element i den sociala omgivningen är familj, vänner, lärare och massmedia samt rollmodeller som de erbjuder. (Jonsson 1997:35.) Jonsson testade även den så kallade könsrollsmodellen som visade att föräldrarnas yrkesval och om det var könstypisk eller inte endast hade en marginell relevans för ungdomarnas utbildningsval (Jonsson 1997:39).

Nordberg (2005) har undersökt manliga arbetstagare i traditionella kvinnoyrken såsom förskollärare och sjuksköterskor. Manliga arbetstagare började finnas inom barnomsorg och sjukvård på 1960-talet. Detta har ansetts som en bra företeelse av tre orsaker. Den första är att de kvinnliga arbetstagarna hoppas att deras yrke och arbete blir mera uppskattade och ekonomiskt belönade. Man anser också att det är bra om brukarna av tjänsterna, alltså barn i förskolor och patienter vid sjukhus, får vara i kontakt med både manlig och kvinnlig personal. Nordberg påpekar också att manliga förskollärare och sjuksköterskor fungerar som förebilder och rollmodeller för den nye mannen och moderna könsförhållanden. (Nordberg 2005:64.)

Enligt Nordberg har även de män som har sökt sig till ett traditionellt kvinnligt yrke eftersom de uppfattar sig som mindre tekniskt skickliga än andra, ofta hamnat i manligt kodade uppgifter i sitt arbete. Sådana uppgifter är bland annat olika vaktmästaruppgifter och hantering av teknisk utrustning. Egentligen befäster detta de traditionella könsrollerna. Männen på kvinnliga arbetsplatser uppmuntras alltså utföra både manligt

och kvinnligt konnoterade uppgifter medan kvinnor huvudsakligen tar hand om traditionellt feminina uppgifter, till exempel att städa och smycka lokalen. I kvinnodominerade yrken blir män följaktligen mera och kvinnor mindre genusflexibla. (Nordberg 2005:156–158.)

Kvinnor idag är med i arbetslivet och män gör hushållsarbete mera än för några årtionden sedan så det kan sägas att könsuppdelningen har minskat i viss mån. Det finns ändå en stark könssegregering mellan yrken och beslutsnivåer. Den privata sektorn är mansdominerad och två av tre anställda är män. I den offentliga sektorn är situationen tvärtom och största delen av de anställda är kvinnor. (Ahrne m.fl. 2003:88.) Kvinnor är i majoritet inom hälso- och sjukvård, socialt arbete samt administrativt och kontorstekniskt arbete. Inom tillverkningsarbete och tekniskt arbete däremot är största delen av de anställda män. Ahrne m.fl. (2003:88) konstaterar att mest segregerade är arbetaryrken eller arbeten med låga utbildningskrav såsom inom industrin eller vården och mindre segregerade är yrken som kräver akademisk utbildning.

Att kvinnor och män arbetar i olika yrken kallas horisontell segregering men arbetsmarknaden är också vertikalt segregerad. Männen har den största delen av de högsta positionerna och kvinnorna av de lägsta. På ungefär 40 procent av alla arbetsplatser där det finns över tio anställda finns inga kvinnliga chefer och inom privata sektorn är andelen 60 procent. (Ahrne m.fl. 2003:90–91.)

Också enligt Ahrne m.fl. (2003) är kvinnors och mäns olika positioner i arbetslivet en konsekvens av deras attityder och handlande. Om man har små möjligheter att avancera på karriären är det sannolikt att man koncentrerar sig på andra områden, till exempel familjen. Ahrne konstaterar dock att den vertikala könssegregeringen i arbetslivet inte kan förklaras endast med att hänvisa till förhållanden i familjen. Också förhållanden i arbetsorganisationer spelar roll i form av negativ särbehandling och arbetsvillkor som är utformade av mäns livsvillkor. Detta kan förstärka den traditionella könsarbetsdelningen när männens större ekonomiska resurser kan ge dem nytta i förhandlingarna om hushållsarbetets fördelning. Det kan verka ekonomiskt rationellt i en familj att följa gamla traditioner där mannen är den som huvudsakligen tjänar och kvinnan tar hand om hemmet. (Ahrne m.fl. 2003:91–94.)

Kopplingen mellan jämställdhet och problem på arbetsplatsen är ibland svår att upptäcka. Man kan uppleva det som problem att i vissa branscher finns mera män och dit kommer få kvinnor. Å andra sidan kan kvinnor tycka att de har en begränsad tillgång till manliga arbetsuppgifter. De känner också ofta att män avancerar snabbare eller att kvinnor måste jobba hårdare än män för att avancera i sin karriär. (Leinonen m.fl. 2006:185.)

Nordberg mötte under sin undersökning (2005) män som hade haft nytta av sitt kön under sin karriär i ett kvinnodominerat yrke. Till exempel hade en manlig förskollärare under en period vikarierat som rektor och några manliga sjuksköterskor hade vikarierat som avdelningsföreståndare. De repeterade könsmönstren där män tar och uppmuntras ta högre positioner medan kvinnor blir kvar i de lägre befattningarna. För män kan ett kvinnodominerat yrke således vara en snabb karriärväg. Fast karriärmöjligheterna är få plockades manliga arbetstagare lättare in i högre positioner som rektorer och pedagogiska ledare. De förväntades bland annat vara goda exempel och stöd för manliga studerande. (Nordberg 2005:184–185.) Delvis är det också fråga om pengar och mannens roll som försörjare. I Nordbergs undersökning upplevde unga män inte den låga lönen som problematisk men arbetstagare i medelåldern och med familj tyckte att det var ett mera akut problem. De manliga arbetstagarnas makor hade vanligen också kvinnodominerade yrken och arbetade ofta på deltid. Detta betyder att familjens inkomster förblev lägre än om en i familjen hade arbetat inom en mansdominerad yrkesgren. Man kan alltså säga att män på sätt och vis straffas om de överskrider könsgränsen och avviker från normerna när det gäller arbetslivet men kvinnor däremot belönas både karriärmässigt och lönemässigt. Å andra sidan är det för kvinnor förhållandevis vanligt att arbeta på deltid men om en man frivilligt vill göra det kan det väcka undran. (Nordberg 2005:186–187, 191.)

Ahrne m.fl. (2003) påpekar att hemarbetet glöms och osynliggörs ofta trots att även hemarbetet är arbete. Samma uppgifter som kan utföras hemma också kan utföras utanför det. Sådana är till exempel barnomsorg, matlagning, städning, tvätt och även emotionella tjänster. Hemarbetet som vi känner det idag är resultatet av att familjen har blivit en enhet för konsumtion i stället för produktion. Det hände när hemmet separerades från arbetsplatsen. När kvinnor ökade sin förvärvsfrekvens blev hemarbetet ett problem eftersom det var kvinnor som mest utförde hemarbetet. Lösningen till detta

söktes bland annat i rationaliseringen av hemarbetet genom modernare hus och hushållsmaskiner. (Ahrne m.fl. 2003:147–148.)

I industrin är uppdelningen mellan kvinnojobb och mansjobb ännu stark. Det har gjorts i Sverige några satsningar för att bryta denna uppdelning. Till exempel anställdes på sjuttioalet kvinnor på traditionella mansjobb på ett mansdominerat verkstadsföretag. Tio år senare fanns dock endast ungefär hälften av kvinnorna kvar på företaget och även de hade omplacerats till andra och sämre arbeten än deras ursprungliga arbeten. De nya arbetena var repetitiva och bundna. (Ahrne m.fl. 2003:249, Ulfsdotter Eriksson 2006:152.) Ahrne m.fl. konstaterar att också senare studier av verkstadsföretag och livsmedelsindustrin har syftat på att kvinnor i industrin får de minst kvalificerade jobben längst ner i hierarkin. (Ahrne m.fl. 2003:250.)

Fördelningen mellan de så kallade kvinnojobben och mansjobben brukar ibland förklaras med skillnader i fysisk styrka, alltså kvinnors arbeten skulle vara lättare och männens tyngre. I verkligheten är det ändå inte alltid så och det finns flera fysiskt tunga arbeten där kvinnor är i majoriteten både inom och utom industrin. Gränserna för vad som har ansetts som kvinnojobb eller mansjobb har kastats om under tiden och i vissa arbeten har det också funnits könsintegrering under perioder av ekonomiska expansionen som i början av 1900-talet och på femtio- och sextiotalen. Ahrne m.fl. drar slutsatserna att kvinnors arbete oberoende av innehållet ofta hamnar längst ner i hierarkin eftersom könsarbetsindelningen i företag handlar om relationer och makt, inte det vilken kön utför arbetsuppgifterna bäst. (Ahrne m.fl. 2003:251–252.) En förklaring till detta kan vara att i synnerhet deltidsarbeten som nödvändigtvis inte kräver mycket expertis eller där lönen är låg ofta hamnar till kvinnor på grund av bland annat olika prioriteringar mellan män och kvinnor i familjer.

Enligt några norska undersökningar skulle organisationer där det finns få hierarkiska nivåer vara mera jämställda. Undersökningarna som har gjorts i Sverige stöder däremot inte denna teori och i dem har det inte funnits statistiskt samband mellan andel kvinnor på högre befattningar och antal hierarkiska nivåer i organisationer. Ahrne m.fl. påpekar att även om det inte fanns många tecken på att kvinnor särbehandlades negativt i företag kan det vara svårt att förena självständiga och kvalificerande arbeten med ansvar för hem och familj. (Ahrne m.fl. 2003:264.)

3.3.2 Den svenska familjen

Familjens historia handlar inte bara om förhållanden mellan vuxna och barn utan också mellan könen. Även familjens roll har förändrats mycket. Kvinnan var enligt årets 1734 lag omyndig och ordnad under sin mans vilja (Ahrne m.fl. 2003:112). I det agrara samhället var familjen en produktionsenhet och man, kvinna och barn var nödvändiga delar i den (Kvarnström 2006:250). Industrialiseringen förändrade även detta. Övergången från själv ekonomi till penningekonomi och lönearbete hade särskild stor inverkan. Den patriarkala storfamiljen löstes upp och den så kallade borgerliga familjen med mannen som familjeförsörjare och kvinnan som maka och mor blev dominerande idealfamilj. (Ahrne m.fl. 2003:112.) Hos många arbetarfamiljer var verkligheten annorlunda. Barnen gick i skola och det blev vanligt att båda av föräldrarna hade anställning. 1921 blev kvinnorna formellt jämställda med männen och samma skyldigheter och rättigheter gällde båda könen. (Kvarnström 2006:210, 250.)

Det svenska familjemönstret har genomgått förändringar sedan 1950-talet. Inte bara har kvinnornas förvärvsarbete ökat utan vid sidan av den traditionella kärnfamiljen har det kommit alternativa familjeformer som samboende, ensamstående föräldrar och ombildade familjer. Ahrne m.fl. (2003:123) påpekar att också den nya uppfinningen, p-pillret har haft inverkan på saken. I synnerhet har samboende ökat och blivit ett alternativ till äktenskapet som inte mera är en social förutsättning för att skaffa barn. Enligt Ahrne m.fl. är samboendet i själva verket en av efterkrigstidens mest påtagliga förändringar i familjestrukturen. Jämfört med andra västeuropeiska länder är det svenska familjemönstret en av de mest avlägsnade från den traditionella kärnfamiljen. Orsaken till detta är precis den låga äktenskapsfrekvensen och höga sambofrekvensen samt skilsmässotal och kvinnornas generella förvärvsarbete. (Ahrne m.fl. 2003:123–124.)

Numera är partnervalet fritt och kärleken en viktig drivkraft i det men sociala faktorer är de som påverkar mest. Sådana är bland annat etnisk grupp, ålder, social bakgrund, vanor och attityder. Det som mest begränsar våra partnerval nuförtiden är alltså homogamin, tendensen att välja en partner som liknar oss själva. Det är också mera sannolikt att två människor träffar varandra om de bor i samma område eller har likadana intressen. (Ahrne m.fl. 2003:125–126.)

Social status är sannolikt en viktigare resurs för män än kvinnor när det gäller partnervalet. Detta beror på att manlighet, men inte kvinnlighet, associeras med makt och auktoritet. Enligt Ahrne m.fl. är sannolikheten för en man att bilda familj större ju längre utbildning han har. Detta gäller inte kvinnor utan det är faktiskt tvärtom: andelen kvinnor som bildar familj är lägst bland de mest välutbildade kvinnorna. Detta kan bero på att välutbildade kvinnor inte vill ha en familj eller att kvinnor som inte har familj har bättre möjligheter att utbilda sig. Det är även statistiskt osannolikt att en kvinna med hög utbildning skulle gifta sig med en lågutbildad man och därför kan det sägas att äktenskapsmarknaden är mindre för de högt utbildade kvinnorna. Kvinnor gifter sig i allmänhet med män som har minst samma utbildningsnivå som de själva och män däremot gifter sig med kvinnor som har lägre utbildning. Ahrne m.fl. (2003:126.)

I det här kapitlet har jag behandlat utvecklingen av det svenska samhällets klasstruktur och arbetsmarknader. En av de största förändringar var på 1960- och 1970-talen när kvinnorna började förvärvsarbeta i större grad än tidigare. Den största förändringen under de första årtiondena på 1900-talet var arbetarklassens framväxt. Under de senaste årtiondena har tjänstemännens andel dock ökat både i arbetarklassen och på mellannivå samt högre nivå. (Ahrne m.fl. 2003:72.)

Uppdelningen mellan mansjobb och kvinnojobb och de traditionella sociala rollerna finns kvar fortfarande till en viss grad. (Nordberg 2005:156–158.) Nuförtiden finns det emellertid flera familjemönster och -situationer jämfört med det svenska samhället till exempel femtio år sedan. I kapitel 6 diskuterar jag vidare hur dessa aspekter syns i *Dagens Nyheter*s vigselannonser.

4 Användning av titlar i Sverige

Tilltalet och omtalet är viktiga undersökningsföremål för sociolingvistik eftersom de återspeglar samhällsstrukturens elementarpartiklar och respektvärden. Ord som ”herr” och ”fru” samt släktskapsbeteckningar är i många språk en central del av tilltalsordförrådet. Tilltalet och omtalet är sociolingvistiskt intressanta eftersom där spelar utomspråkliga faktorer en stor roll. (Schubert 1984:9, 17, 25.) Titlar används vanligen för att indikera en persons yrke, sociala position eller status. De används ofta vid tilltal men den vanligaste användningen är som en status- eller befattningsmässig beskrivning. Titlar har nyttjats i tilltal och omtal bland annat för att undvika användningen av pronomen *du* eller *ni* eftersom de har varit problematiska i det svenska språket i synnerhet under 1800-talet och under den första hälften av 1900-talet. Att använda en titel hade en hövlighetsfunktion. Det gjorde möjligt att behålla ett visst avstånd och ändå vara artig. (Bergman 1959:19.)

Under den första hälften av 1900-talet ansågs det oartigt att använda en titel utan personens efternamn, man sade till exempel ”häradshövdingen Gustafsson”. Vid 1900-talets mitt hade titulerandet dock förenklat och till exempel seden att hustrun titulerades efter makens titel (professorskan, doktorinnan) var på väg att försvinna. Det blev vanligare att använda yrkestitel eller fru + efternamn. Också specificerande titlar som till exempel byråchefen eller redaktören ersattes ofta av de allmänna titlarna herr, fru och fröken + efternamn. (Bergman 1959:19.)

Titulerandet upplevdes ofta som betungande för praktiska och sociala skäl. Titlarna kunde vara långa och krångliga att uttala och det var ibland svårt att välja en korrekt titel. Användningen av titlar betonade klasskillnader eftersom titlar användes ensidigt uppåt och *ni* ensidigt nedåt. (Ahlgren 1978:70.)

Enligt Bergman (1959:6) var det i slutet av 1950-talet vanligt att i synnerhet unga människor duade varandra i stället för att använda titlar. Duandet var allmänt till exempel bland studerade vid universitet och högskolor samt i företag med tämligen ung arbetskraft och mindre byråkratiska former. Titelbortläggningen skedde oftast män emellan och var inte lika vanligt kvinnor emellan eller mellan kvinnliga och manliga tjänstemän. Arbetare inom industri och jordbruk med mera duade varandra över ålders-

och könsgränser. Samma gällde också organisationer och föreningar där medlemmarna hade gemensamma intressen och inom idrottsrörelsen var det självklart att alla duade varandra och att titlar inte användes. Beredskapen under andra världskriget hade lett till en ökning i duandet över sociala gränser och mellan obekanta människor. (Bergman 1959:6–8.)

På 1960-talet kom det i Sverige den så kallade du-reformen när Bror Rexed, chef för Medicinalstyrelsen 1967 föreslog att för jämlikhetens skull borde alla lägga bort titlarna. (Ulfsson Eriksson 2006:189). Duandet spriddes snabbt vidare i synnerhet bland arbetare där det ansågs som tecken för solidaritet (Ahlgren 1978:72). På 1970-talet användes titlar i allmänhet oftare av människor över än under 40 år. (Ahlgren 1978:69). Det visade sig dock att människorna inte blev mera jämställda utan de endast bytte tilltalsform (Schubert 1984:26). Fortfarande kan omtal och användande av titel, förnamn eller efternamn uppenbara sociala attityder. Ett exempel av detta är om man talar om kvinnor med förnamn och om män med titel och efternamn. (Hellspång 2001:49–50.)

Undersökningen av titulerandet i svenska språket har inte varit särskilt aktivt under de senaste årtionden. Det beror kanske på att efter du-reformen titlarna mistade en del av sin betydelse (Ulfsson Eriksson 2006:189). Duandet och niandet har däremot undersökts mera (se t.ex. Fremer 1998, Norrby 2006).

4.1 Kategorisering av titlarna i *Dagens Nyheter*

I detta delkapitel presenterar jag kort kriterierna för klassificeringen av titlarna i *Dagens Nyheter*s vigselannonser med hjälp av några exempel. I materialet finns olika typer av titlar. Det finns bland annat akademiska, adliga och militära titlar samt yrkesbenämningar. Därtill finns det även artighetstitlar som herr och fru.

Kategoriseringen av titlarna är problematisk bland annat eftersom tidsperioden som jag undersöker är tämligen lång. Det är ibland svårt att säga hur uppskattningen av olika yrken har förändrats över tiden och om ett yrke tillhör samma kategori till exempel på 1950-talet och 2000-talet. Jag har övervägt yrkesbenämningarna separat och tagit hänsyn till bland annat historiska och ekonomiska faktorer. För det mesta har jag följt

modellen av Ahrne m.fl. (2003:74) och klassificerat yrken enligt den. Därtill har jag nyttjat tabellerna av Therborn (1981:107) och Statistiska centralbyrån (2008a:73).

Till arbetarklassen hör arbetare inom bland annat industri, jordbruk, byggnad samt transporter och tjänstearbetare inom handel och kontor samt inom omvårdnad och service samt lägre tjänstemän. I materialet förekommer till exempel förrådsman, murare, elektriker, brevbärare, tandsköterska och affärsbiträde.

Till mellanskiktet hör anställda på mellannivå, högre tjänstemän, akademiker samt övriga i administrativa arbeten. Exempel är ingenjör, lärare, banktjänsteman, arkitekt, filosofie doktor samt kommunalkamrer. Akademiska titlar har jag klassat i mellanskiktet eftersom de ofta leder till yrken och positioner som kopplas till mellanskiktet. Också studerande har jag klassat i mellanskiktet eftersom jag antar att till exempel filosofie eller teologi studerande skulle hamna i mellanskiktets yrken.

Militära titlar förekommer i materialet från åren 1940–1980. De har jag klassat antingen i arbetarklassen eller i mellanskiktet enligt graden, officerarna i mellanskiktet och underofficerarna samt underbefälen i arbetarklassen.

Till företagarklassen hör företagare inom jordbruk, skogsbruk och fiske samt övriga företagare och medhjälpare och familjemedlemmar. Sådana är bland annat lantbrukare, kvarnägare och blomsterhandlare. Det är dock svårt att veta om någon är en fri yrkesutövare eller arbetar för någon annan som anställd. I fall där jag inte har varit säker om det är frågan om en företagare eller inte har jag avgjort mellan de andra grupperna (dvs. arbetarklass och mellanskiktet). Detta orsakar att företagares andelar troligen har blivit något mindre än det är i verkligheten.

Adliga titlar har jag klassat i överklassen eftersom de enligt min mening inte passar i någon annan grupp. Det är dock frågan om endast fyra annonser från 1910–1950 där det finns adliga eller överklass titlar. Den första titeln är generalkonsul som förekommer i en annons från 1910, den andra är baron som förekommer i en vigselannons från 1920, tredje och fjärde är greve som finns två gånger i årets 1950 material.

De flesta har bara en titel men i några fall har i synnerhet brudgummar flera titlar, till exempel ”postassistenten, löjtnanten i arméns reserv”. Detta gäller oftast just militära

grader eller akademiska examen. Då har jag räknat i statistiken endast den första titeln för var och en, i det här fallet är titeln alltså postassistent och den tillhör arbetarklassen.

Artighetstitlar har jag inte behandlat närmare i detta sammanhang fast de finns i materialet eftersom de inte går att klassas. Man började använda artighetstitlar i stället för yrkesbenämningar i mitten av 1900-talet men detta hände mera i storstäder än på landsbygden. (Bergman 1959:19).

5 Bröllop och dess historia

En vigselannons är en indikation av bröllop. I detta kapitel presenterar jag bröllopets historia och vigselns betydelse som övergångsrit samt några centrala traditioner som är viktiga med hänsyn till vigselannonserna.

Arnold van Gennep har undersökt etnografi och riter. Gemensamt för alla riter är att tillförsäkra övergången från en grupp till en annan inom en kollektiv. Han framhåller att äktenskapet är en centralt samhällelig handling. Det utgör den viktigaste övergången från en social kategori till en annan eftersom åtminstone för en av makar betyder det bytet av bland annat familj, stam eller bostad. (van Gennep 1977:11, 116–117.)

Enligt Hornborg (2005) är en rit ett sätt att stärka och markera sociala strukturer. Genom riter kan det skapas och återskapas kollektiva identiteter. Ritualernas viktighet beror på om man betraktar frågan från individens, gruppens, eller samhällets perspektiv. Riten får sin betydelse hos en individ genom en meningsskapande drama. Samtidigt uttrycker riten de kulturella värdena. Det kan också sägas att människan skapar sin historia genom ritualer. (Hornborg 2005:18–20.)

Under medeltiden ingicks äktenskap genom avtal mellan mannens och kvinnans släkter. Avtalet bekräftades genom flera rättshandlingar och till exempel förlovningen var en viktig del av det, inte endast en överenskommelse mellan bruden och brudgummen. Den kyrkliga vigseln infördes i Sverige som en följd av kristet inflytande men under en lång tid kunde man välja mellan den kyrkliga vigseln och den äldre traditionen. Först 1734 blev den kyrkliga vigseln ett villkor för ett äktenskap med full rättsverkan. (Äktenskap.nu 2009.)

Familjens uppgift var under medeltiden att garantera överföring av livet, egendom och släktnamn från en generation till den nästa. I det förindustriella samhället var kvinnan omyndig och rättsligt underordnad sin make eller far. (Ahrne m.fl. 2003:112.) Förlovning var en garanti för att vigseln skulle förrättas. Ännu i början av industrialismens tid var det inte vanligt att berätta om en förlovning utan den var nästan en hemlighet. (Kaivola 1995:11.) Under 1800-talet meddelades det om en förlovning bland släkt och vänner genom att de nyförlovade skickade sina visitkort i samma kuvert och gick på presentationsvisit till släkt och överordnade. Förlovningsannonser förekom

sporadiskt i de större dagstidningarna under 1860-talet och i landsortstidningarna blev de vanliga under följande decennium. De förlovade skickade dock fortfarande kort och gjorde presentationsvisiter hos bekanta. Från och med 1890 förekommer annonser med texten ”meddelas endast på detta sätt”. Det tyder på att det hade blivit allt vanligare att tillkänna förlovningen i tidningar och inte mera genom kort eller visit. (Bringéus 1987:85.)

Trots att meningen med vigseln och bröllop fortfarande är att göra parförhållandet lagligt och fira det, är ett bröllop inte en lika avgörande övergångsrit till vuxenliv som tidigare. Sexualmoralen har ändrats och föräldrarnas attityder styr inte hur förhållandet formar sig och utvecklar på samma sätt som tidigare. Det är vanligen helt accepterat att ett par bor tillsammans utan att vara gift. Samboende betyder nuförtiden socialt nästan samma sak som äktenskap. Därför föregås bröllopet ofta av en period av samboende under vilken paret har möjlighet att kontrollera om förhållandet är pålitligt.

Borgerlig vigsel blev möjlig i Sverige 1863, men i början var den endast möjligt om kyrklig vigsel inte kunde komma i fråga och den var tillgänglig för alla först 1908 (Bringéus 1987:125). Den blev allmän på 1950-talet och kulminerade på 1960-talet under den sexuella revolutionens tid. (Franck 2003:174.) Under de senaste åren har borgerliga vigseln blivit ännu vanligare. 1970 gifte sig 70 procent av befolkningen i Svenska kyrkan men 2010 var Svenska kyrkans andel av alla vigslar endast ungefär 37 procent (Svenska kyrkan 2011).

De populäraste årstiderna för bröllop har varierat. Till exempel i Skåne på 1700- och 1800-talen skedde de flesta vigslarna mellan jul och nyår. Också i andra delar av Sverige hölls bröllopen om vintern. Lantgårdarnas arbete på åkrarna hade slutat och det fanns gott om mat och tid för festen. Också söndagarna omkring påsken var mycket vanliga för vigningar. Detta beror på att bröllop var förbjudna under fastan. I några delar av landet där avstånden var stora hölls vigslar också i sammanhang med andra viktiga kyrkliga helger. Under 1900-talet blev sommarbröllop allt vanligare och i synnerhet bröllop på pingst och midsommar. Nuförtiden är juni, juli och augusti de populäraste månaderna för bröllop. (Bringéus 1987:108–109, Statistiska centralbyrån 2010.) Augusti har dock en gång varit den månad då antalet vigslar var lägst eftersom Sverige var ett jordbrukssamhälle (Statistiska centralbyrån 2011b). Bröllopets tidpunkt har betydelse när man betraktar när det publiceras mest vigselannonser. På detta inverkar

dock också hur länge man brukar vänta efter bröllopet innan man publicerar sin vigselannons (se delkapitel 6.1).

Att ta bröllopfoton blev vanligt på 1890-talet och etablerades som del av bröllopet. Det var först även typiskt att fotografera bruden ensam och så att hela klänningen syntes. (Savolainen 2001:180.) Enligt Knuts (2006:102) är många äldre bröllopbilder släktbilder i sociala miljöer där paret knappt syns i fotot medan dagens bröllopfoton brukar vara mera individuella. Knuts konstaterar att fotona har förändrat från att visa ett kollektiv till att fokusera individer.

Bringéus (1987) berättar att presentera bröllopfoton i tidningarna blev vanligt när klicheringstekniken hade utvecklats. De första fotona var en slags societetsnyheter av ”kändis-bröllop” men den konservativa morgontidningen *Stockholms Dagblad* var 1929 den första som publicerade ett bröllopfoto i dagspressen. I *Dagens Nyheter* publicerades den första bröllopfoton 1933. Först var det närmast par ur de högra samhällsklasserna men 1950 började tidningen *Arbetet* i Malmö publicera bröllopfoton på familjesidan och snart var det allmänt att publicera också bröllopfoton på par från arbetarklassen. Bringéus konstaterar att bröllopfotona på dagspressen har blivit en spegel av vanliga bröllop, både kyrkliga och borgerliga medan veckotidningarna främst skriver om societets- och kändisbröllop. (Bringéus 1987:135.)

I forskningen av dödsannonser har det konstaterats att dödsannonserna är en väsentlig del av sorgarbetet. En dödsannons reflekterar också begravningsceremonier som ritualer. Dödsannonser är den delen av sorgarbetet som syns i offentligheten. (Ihalainen & Hakola 1991:1–2.) Likaså kan vigselannonser betraktas som indikationer på själva bröllopen. De erbjuder sin läsare en möjlighet att se glimtar av bröllop även om läsaren inte ens skulle känna paren i annonserna.

I det tidiga 1900-talets moderna samhälle hade man nya möjligheter till konsumtion. Vid samma tid blev det vanligt att fira högtider hemma med familjekretsen i stället för att bjuda hela byn till bröllopet. Konsumtionen kopplades till firandet av högtider och man ville dekorera hemmet och sig själv med vackra varor. Detta gjorde den borgerliga klassen till ivriga konsumenter vilket också påverkade bröllopsfirandet. (Knuts 2006:29.) Under 1960–1970-talen förändrades umgängesmönstren och det uppkom en motreaktion. Man ansåg att de traditionella ceremonierna och ritualerna var stela och

formella. På sextiotalet ändrades också den familjerättsliga lagstiftningen i Sverige och äktenskapets ställning och samhällseligt roll diskuterades mycket. Antalet bröllop minskade samtidigt som antalet skilsmässor ökade och många trodde att äktenskapet som institution skulle överges. (Knuts 2006:24–30.) På 1990-talet däremot ökade antalet giftermål kraftigt medan antalet skilsmässor inte förändrades (Statistiska centralbyrån 2010). Knuts konstaterar att nu befinner vi oss i en postsentimental period som är en reaktion på det borgerliga sättet att fira högtider. Bland annat globalisering och pluralism, komplexa familjebildningar och förändrade könsrollsmönster har gjort att ritualer blandas samman och möjligheter att utforma dem individuellt har inte förorsakat att de minskat utan de har ökat. (Knuts 2006:30.) Förändringarna i samhället och konsumtionsvanor har påverkat också brudpar som bildar textsamfundet för vigselannonser (se kapitel 2).

Bröllop och vigseln samt kulturella faktorer bakom dem skapar en kulturkontext för vigselannonser (se kapitel 2). I kapitel 6 behandlar jag bland annat denna kontext när jag presenterar analysen av vigselannonsergenren i *Dagens Nyheter*.

6 Analys av vigselannonserna

I detta kapitel analyseras vidare materialet och vigselannonserna som genre. Jag betraktar genom genreanalys och kvantitativa analyser hur vigselannonserna i *Dagens Nyheter* avspeglar det svenska samhället. Som stöd för analysen använder jag teorierna som jag introducerade i kapitlen 2, 3 och 4. I den första delen av detta kapitel skärskådar jag bland annat annonsernas konstruktion och utveckling samt förändringar som vigselannonser som genre har gått igenom. I den senare delen av kapitlet analyserar jag hur yrkestitlarna syns i vigselannonserna och hur de fördelar sig mellan olika klasspositioner. Resultaten av den kvantitativa analysen presenteras i delkapitel 6.2.4 med hjälp av några exemplifierande tabeller och figurer.

6.1 Vigselannonserna i *Dagens Nyheter*

Vigselannonserna i mitt material kan klassas i tre typer, eller register inom en genre, och jag analyserar dem närmare senare i detta avsnitt. Det finns också några exempel på vigselannonser i bilagan. Det första registret kallar jag *den korta annonsen*. Denna kategori består av korta och enkla annonser som innehåller parets namn men inte nödvändigtvis annat. En kort annons är oftast fyra rader lång och där finns brudgummens namn överst och brudens under samt deras hemorter och plats och datum för vigseln. Också språkligt sett är dessa annonser enkla och t.ex. vanligen inte innehåller några verb. Det andra registret kallar jag *textannonsen*. Vigselannonserna i denna kategori innehåller en längre text som kan ge ganska mycket information om vigseln och personer som var närvarande. Det tredje registret är *fotoannonsen*. Dessa annonser innehåller åtminstone lite text samt ett bröllopsfoto. De två sistnämnda vigselannsregistren är naturligtvis också språkligt mångsidigare än det första registret som omfattar korta annonser. Var och en av dessa tre annonstyper har varit vanlig i något skede under 1900- och 2000-talen.

Enligt Knuts (2006:101) har bröllopsbilder en viktig roll eftersom deras uppgift är att fånga och bevara minnet av bröllopet. Jag kommer inte att analysera bröllopsbilderna i vigselannonserna närmare men lyfter här fram några generella drag i dem. De första bröllopsfotografierna i mitt material är från 1950. I fotografierna från 1950 syns brudpar oftast i halvbild, det vill säga från midjan uppåt, eller i helbild då hela brudparet syns på

fotot. I materialet från 1960 har bildsnittet flyttats närmare och fram till 1980 är fotona vanligen bystbilder men det finns också halvbilder. Största delen av bröllofsfotona från 1990 är igen halvbilder men 2000 och 2010 finns det både halv- och helbilder i materialet samt även några bilder som visar brudparet från höften uppåt.

Fotografen som Knuts har intervjuat säger att svartvita bröllofsbilder igen har blivit moderna. De ser också bra ut oavsett om solen skiner eller inte och bleknar inte lika snabbt som färgbilder gör. (Knuts 2006:102.) Eftersom största delen av mitt material finns som mikrofilm är det svartvitt oberoende av om vigselannonserna ursprungligt har varit i färg eller inte. Däremot är materialet från 2010 som har samlats i databasen i färg. Hälften av bröllofsfotona i dessa annonser är färgbilder och hälften är svartvita.

År 1910 publicerades vigselannonser i *Dagens Nyheter* i vänstra kanten på sidan två. På samma sida finns också andra likadana annonser som ansluter till en människans liv. Kategoriernas rubriker har skrivits med versaler och deras ordning är ”Förlofvade.”, ”Trolofvade.”, ”Lysning.”, ”Borgerligt vigde.”, ”Vigde.”, ”Födde.” och ”Döde.” Här har jag tagit med i undersökningen både annonserna i kategorierna ”Vigde” och ”Borgerligt vigde.” Den sistnämnda kategorin finns inte bland annonserna från de senare årtiondena. På samma sida som dessa familjeannonser finns också andra diverse annonser och reklamer.

1920 har annonsernas rubrik ändrats till ”Vigda.” Samma rubrik finns också i annonserna från 1930 och 1940, dock i formen ”Vigda” utan punkt. Åren 1950 och 1960 har vigselannonserna flyttats till mitten av tidningen och har publicerats i en spalt som heter ”Familjenyheterna” [sic!]. Textannonserna finns under rubriken ”Bröllop:” som fungerar även som en början för annonserna där texten fortsätter med vigselplats och brudparets namn². Fotoannonser har publicerats som självständiga bland textannonserna. De korta annonserna finns separat, fortfarande under rubriken ”Vigda”. På samma sida finns också andra annonser såsom tidigare men nu finns där också födelsedagsannonser. I materialet från 1970 har vigselannonser publicerats på en sida som heter ”Familj och data”. En annan förändring är att de korta vigselannonserna finns under rubriken ”Vigsel”. 1980 har familjesidans namn förkortats till ”Familj” och också textannonserna finns under rubriken ”Vigsel” och inte ”Bröllop” som tidigare. I

² T.ex. ”i X kyrka i A-stad mellan B och C.” osv.

materialet från 1990 har det inte mera publicerats textannonser utan bara fotoannonser samt korta annonser under rubriken ”Vigsel”. År 2000 heter spalten ”Familjeannonser” men andra ändringar jämfört med året 1990 finns inte. I materialet från augusti 2010 finns alla familjeannonser på en sida som heter ”Familj” och fotoannonserna finns under rubriken ”Bröllop” och de korta annonserna under rubriken ”Vigsel”.

I tabell 1 presenterar jag antalet vigselannonser i mitt material och antalet giftermål respektive år. Avsikten med tabellen är att ge stöd för jämförelsen mellan olika år och visa relationen mellan publiceringen av vigselannonserna och antalet vigslar.

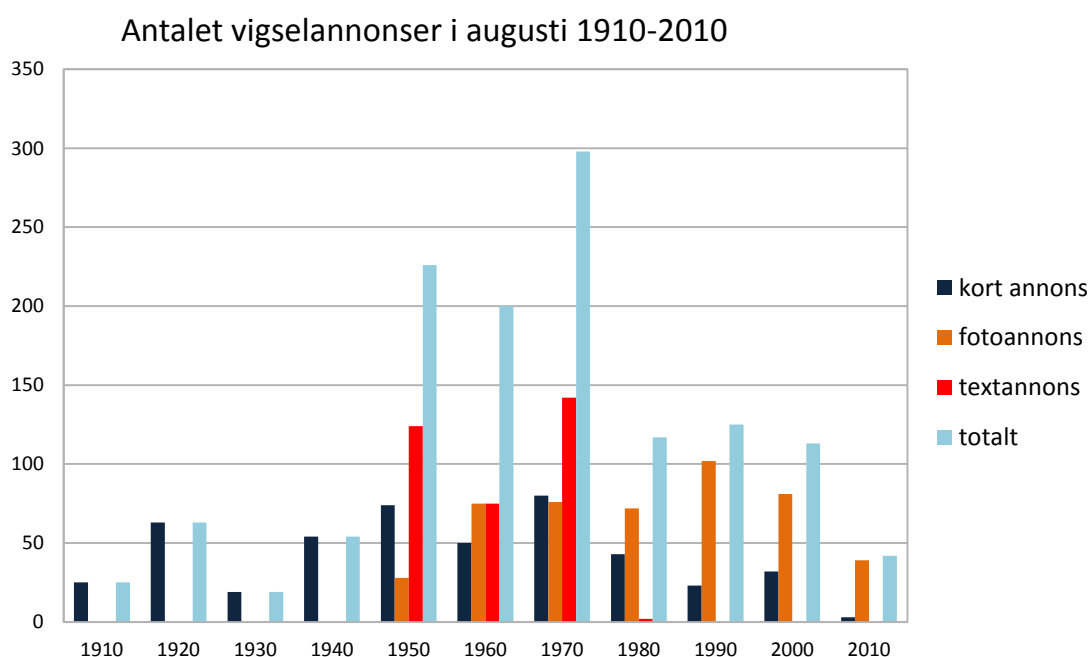
Tabell 1 Jämförelse av vigselannonsernas antal och antalet giftermål.
Antalen giftermål enligt uppgifter från Statistiska centralbyrån (2011a).

	<u>Antalet vigselannonser</u>	<u>Antalet giftermål/år</u>
1910	25	33 162
1920	63	42 918
1930	19	43 858
1940	54	56 166
1950	226	54 222
1960	200	50 149
1970	298	43 278
1980	117	37 569
1990	125	40 477
2000	113	39 895
2010	42	50 730

I början av 1900-talet var vigselannonserna inte en särskilt allmän företeelse. I augusti 1910 fanns det 25 vigselannonser i *Dagens Nyheter* medan det fanns 33 162 giftermål under hela året. Tio år senare hade både vigselannonsernas och giftermålens antal ökat. Giftermålens antal hade ökat också 1930 men det endast publicerades 19 annonser i augusti 1930. I augusti 1940 publicerades 54 vigselannonser och under hela året fanns 59 166 giftermål. I början av femtiotalet hade antalet vigselannonserna i *Dagens Nyheter* stigit betydligt medan antalet giftermål började minska. 1980 var antalet giftermål endast 37 569 men också antalet vigselannonser hade minskat igen. 1990 steg vigslarnas antal men tio år senare hade den fortfarande minskat. Antalet vigselannonser var på ungefär samma nivå som under de tre tidigare årtionden. I augusti 2010 var antalet vigselannonser bara 42 vilket är den tredje lägsta under hela undersökningsperioden. Antalet giftermål hade dock stigit till 50 730.

Antalen vigselannonser från de första årtionden på 1900-talet är tämligen små vilket säkert beror på att augusti inte var en populär vigselmånad under den tiden. Till exempel 1906–1910 var antalet vigslar i augusti den tredje lägsta under hela året. 1956–1960 var antalet vigslar i augusti den femte högsta och 2006–2010 var augusti den populäraste vigselmånaden. (Statistiska centralbyrån 2011b.)

Figur 1 visar antalet vigselannonser i materialet per år och vilket register de hör till: korta annonser, textannonser eller fotoannonser. I figuren syns också antalet vigselannonser tillsammans. Omfattningen av urvalet varierar dock mellan olika år. Annonserna från 1910–1950 är från alla veckodagar medan annonserna från och med 1960 är från söndagsnummer (med undantag av materialet från 2000 som är från lördagsnummer). Därför är siffrorna inte helt jämförbara med varandra, det vill säga att antalet vigselannonser publicerade från och med augusti 1960 var större i verkligheten än vad mitt material innefattar.

Figur 1 Antalet och fördelning av vigselannonser åren 1910-2010.

I figuren kan man se att i början av 1900-talet publicerades det endast de korta annonserna men från och med 1950 har det publicerats också annonser i de två andra registren. Textannonserna var allmänna under 1950–1970-talen och det publicerades ett par sådana vigselannonser även 1980 men efter det har denna typ försvunnit. Fotoannonserna är däremot mycket vanliga också nuförtiden. Detta kan bero på att

kameratekniken har utvecklats och blivit billigare. Under 2000-talet har också digitalkamerorna blivit allmänna och underlättat fotograferingen samt publiceringen av fotografierna.

I *Dagens Nyheter* publicerades år 1910 en del annonser under rubriken ”Borgerligt vigde.” I augusti 1910 fanns det två stycken och i den här undersökningen behandlas de tillsammans med de andra vigselannonserna. I materialet från senare årtionden finns inte denna kategori så antagligen har den förenats med de andra vigselannonserna.

Vigselannonserna som har publicerats 1910–1940 är alla korta annonser. Man skrev i en vigselannons bara parets namn eller ytterligare till exempel bröllopsdatum, hemort eller yrkestitel. Som sagt kommer brudgummens namn vanligen före brudens. Om bruden och brudgummen har olika hemorten kan båda orten nämnas i annonsen. (Exemplen 1 och 2.) Ortnamn finns sist i annonsen, den förstnämndes hemort till vänster och den sistnämndas till höger. De korta vigselannonserna är sakliga och objektiva rapporter vars uppgift har varit att meddela om giftermål. Vigselannonserna följer samma mönster och det förekommer inte mycket variation.

En kuriositet är att i en av vigselannonserna från 1910 nämns först plats och tid och sist brudparets namn (3) trots att parens namn vanligen står först i annonserna. I annonsen framkommer också att paret har vigts vid en magistrat men den har publicerats bland de andra vigselannonserna, inte separat i kategorin ”Borgerligt vigde.” Denna kategori kanske höll på att avskaffas redan år 1910. I en vigselannons från 1920 nämns brudens flicknamn separat. Hon har alltså bytt namn tidigare (4).

(1) Ingenjören Albin Broman och Elsa Jansson. Stockholm den 20. Aug. 1910. (DN 22.8.1910)

(2) Oscar Rogers och Dina Johnsson. (DN 8.8.1920)

(3) Inför Stockholms Magistrat d. 30 juli 1910 Aug. Nordgren och Emma Hagman. (DN 1.8.1910)

(4) Oscar Lundberg och Isabel Mc Clure Werner, född Williams. London den 6 Augusti 1920. (DN 10.8.1920)

I två annonser förekommer texten ”meddelas endast på detta sätt” (5). Denna formulering blev enligt Bringéus (1987:85) allmän vid förlovningsannonser på 1890-

talet när den gamla traditionen att skicka kort eller besöka de närmaste bekanta för att tillkännage förlovningen höll på att upphöra (se kapitel 5).

(5) Oscar Blomquist och Elin Wallin. Linköping den 15. Aug. 1920. Meddelas endast på detta sätt. (DN 17.8. 1920)

Största delen av titlarna som förekommer i vigselannonserna från åren 1910–1940 tillhör brudgummen. Först i materialet från 1930 finns en titel som tillhör bruden (6).

(6) e.o. Hovrättnotarien Claes Lindskog och Fil. kand. Helena Ruff. (DN 3.8.1930)

I en typisk vigselannons uppges mannens namn före kvinnans men i två av vigselannonserna från 1930-talet nämns kvinnan först (7). Enligt etiketten är det egentligen fel (Kaivola 1995:11) men av någon anledning har dessa par valt att avvika från det normala sättet. Bruden i exempelannonsen är dessutom bördig från Helsingfors. I den andra annonsen där bruden nämns först är båda bördiga från Sverige. I annonserna från början av 1900-talet finns förhållandevist många par där den ena part är från ett annat land än Sverige. Till exempel bland annonserna från augusti 1930 finns fyra utländska brudar eller brudgummar trots att det endast fanns 19 vigselannonser.

(7) Harriet Hjorth och Hans O. Elliot. Helsingfors. Stockholm. (DN. 14.8.1930)

Vigselannonserna från 1910–1940 liknar varandra mycket och följer ofta samma mönster och ordning. De anger kort och koncist vem som har gift sig, det vill säga parets namn och kanske titlar, samt var och när vigseln har ägt rum. Eftersom annonserna är så korta finns det inte många möjligheter för variationer.

Tio år senare var situationen helt annorlunda. Traditionella korta vigselannonser med bara namn och datum fanns fortfarande men nya vigselannsregister hade uppkommit. Nya registren var textannonsen som kunde innehålla betydligt mera text än tidigare och fotoannonsen som innehöll även ett bröllopsfoto.

I textannonserna berättas det mera om själva bröllopet och förändringen i textens kvantitet jämfört med de korta annonserna är betydlig. Nya företeelser jämfört med tidigare årtionden är alltså att fast brudparet fortfarande var huvudsaken, nämns också andra personer som är viktiga för ett bröllop. Sådana är åtminstone brudens föräldrar och till exempel kyrkoherde (8). Dessa andra personer förekommer närmast i annonser

från 1950 och i nyare annonser nämns vanligen endast parets föräldrar. I fyra annonser nämns endast fadern men i 99 annonser finns både faderns och moderns namn eller åtminstone hennes flicknamn. Ytterligare i 22 annonser från 1950 syftas på modern endast med orden ”hans [=faderns] maka”. Det finns emellertid nio annonser där bara modern nämns (se t.ex. 14 s. 49). I vigselannonserna nämns också om en av föräldrarna redan var avliden (9). I 98 vigselannonser nämns också att det har ordnats en bröllopsmiddag, -lunch, -supé eller temottagning (9).

(8) Bröllop: I Skärkinds kyrka mellan civilekonom *Harry Gabrielsson*, Södertälje och *Eva Larsson*, dotter till förre sjökaptanen K.E. Larsson, Åby gård i Norsholm. Vigseln förrättades av kyrkoherde Göran Björkman, Örtomta (DN 1.8.1950)

(9) I Rebbelberga kyrka mellan postassistenten, löjtnanten i arméns reserv *Bertil Hjalmdahl*, Stockholm, och folkskollärarinnan *Kerstin Ritzing*, Ängelholm, dotter till framlidne köpmannen C. E. Ritzing och hans efterblivande maka, född Johnsson. Vigseln förrättades av brudgummens fader, kyrkoherde Robert Hjalmdahl, Törnevalla. Tärna var Birgit Lindqvist. Sång utfördes av folkskollärare Sven Lundin. Efteråt gav brudens moder middag på hotell Thor, Ängelholm (DN 1.8.1950)

Det ser ut som om det har varit viktigt att berätta vem som har gift sig och vad deras status i samhället är. Därför nämns bland annat brudgummens yrke eller annan titel. Mest titlar finns i textannonser och fotoannonser medan i korta annonserna från 1950 förekommer endast tre titlar. Dessa är arkitekt, legitimerad läkare och ingenjör vilka är alla mellanskikttyrken men det verkar som om annonsens längd och titlarnas förekomst hade ett samband med klasspositionen. Till exempel textannonser från 1950 verkar vara längre ju högre klassposition brudparet eller deras föräldrar har.

Att nämna brudens titel är fortfarande inte allmänt i femtiotalets annonser men i stället är det vanligt att nämna brudens föräldrar vid namn. Detta kan delvis bero på att kvinnor inte alltid var med i arbetslivet på femtiotalet (se t.ex. Ahrne m.fl. 2003:87) och att också vuxna döttrar på sätt och vis tillhörde sina föräldrar och sin barndomsfamilj innan de gifte sig.

Annonser med bröllopsfoton var dock ännu 1950 sällsynta och bara 28 av de 226 vigselannonserna är fotoannonser. *Dagens Nyheter* inledde en tävling om det bästa bröllopsfotot för att ”försöka åstadkomma en ändring med friskare, gladare bilder som resultat” (DN 5.8.1950). I mitt material förekommer bröllopsfoton första gången i 1950-

talets vigselannonser trots att *DN:s* första bröllopsfoto hade publicerats redan 1933 (Bringéus 1987:135). På 1960-talet hade fotografier i vigselannonser blivit mera allmänna. I urvalet från *Dagens Nyheter* i augusti 1960 finns 200 annonser av vilka 50 är korta annonser, 75 fotoannonser och 75 textannonser.

När bröllopsfoton blev vanliga på 1890-talet var det enligt Savolainen (2001:180) typiskt att fotografera bruden ensam. Enligt Knuts (2006:102) är många äldre bröllopsbilder däremot släktbilder. På det senare 1900-talets vigselannonser presenteras brudgummar och brudar vanligen tillsammans som par och i bröllopsfotona brukar vanligen finnas både brud och brudgum. Det finns ändå undantag. I augusti 1950 och 1960 utkom sammanlagt tre vigselannonser där brudens namn nämns först och hon är ensam på fotografiet. I en annons från 1950 finns ett foto av bruden med en bukett och en kort bildtext (10). Annonsen representerar också en slags underart av fotoannonserna som innefattar en liten del av fotoannonserna där foton är huvudsaken och texten bara stöder det. Dessa annonser avviker från de andra vigselannonserna eftersom de saknar omnämmande av själva vigseln och presenterar endast dess resultat, ett äkta par. Egentligen är de bara bilder av brudpar eller i exemplets fall en ung fru. Även dessa annonser kan igenkännas som vigselannonser eftersom de har publicerats på familjenyhetersidan. Denna typ av fotoannonserna förekommer inte i materialet från senare åren.

(10) Fru Gudrun Nordqvist, född Jonsson, maka till ingenjören Gösta Nordqvist. (*DN* 5.8.1950)

En av de andra brudarna (11) är Loulou Portefaix som var en känd ballerina vid Kungliga Teaterns Balett (Jörlén 2011) och kanske därför har hennes namn skrivits först i stället för brudgummens som troligen inte var lika känd. Här finns också en kraftig positionering jämfört med de andra annonserna som presenterar brudparen ganska objektivt och i tämligen passiva roller. I de andra textannonserna nämns först platsen där vigseln förrättats och sedan brudgummen och sist bruden. I denna annons är bruden klart ett subjekt och brudgummen ett objekt som nämns sist i annonsen.

(11) Dansösen vid Kungliga teatern *Loulou Portefaix*, dotter till köpman Jules Portefaix och hans maka, Stockholm, har vigts i Trosa rådhus med arkitekt *Tage Hertzell*, Stockholm (*DN* 20.8.1960.)

I materialet från augusti 1960 finns två andra annonser där det sägs direkt att bruden eller brudgummen är en känd person (12, 13). Vigselannonserna kan således ha fungerat även som forum för societetsnyheter vilket gör att gränsen mellan dessa två texttyper blir otydligare. I synnerhet i exempel 12 får läsaren veta också mycket annat om brudgummens liv vid sidan av informationen att han har gift sig. Trots att annonsen egentligen är en motpol till vigselannonsen i exempel 11 liknar de varandra eftersom i båda annonserna är den ena partens roll betydligare än den andras. I exempel 13 är omnämmandet av brudens berömdhet nästan som en fotnot men ändå har det ansetts så viktigt att det har skrivits i vigselannonsen fast i andra annonser skriver man inte sådant.

(12) Ishockeystjärnan i Gävle IFK och svenska landslaget *Carl-Göran (Lillstöveln) Öberg*, som just nu praktiserar på ritkontor i Stockholm och skall bli djurgårdare till nästa säsong, vigdes på lördagen i Valbo kyrka med kontorist *Märta Eriksson*, dottern till rörarbetare Ragnar Eriksson och dennes maka Sigrid, född Kriig, Gävle. (DN 7.8.1960)

(13) På lördagen vigdes i Östersunds gamla kyrka civiljägmästare *Bo Axelson*, Östersund, och kontorist *Ulla Wallén*, dotter till verkmästare Ivar Wallén och hans framlidna maka Karin, född Persson, Östersund. Bruden är känd som Sveriges första kvinnliga fallskärmshoppare. (DN 7.8.1960)

I vigselannonserna från augusti 1970 nämns ofta även brudgummens föräldrar (14, 15) fast tidigare om föräldrarna nämndes var de alltid brudens föräldrar. Detta kan bero på den generella jämställdhetens utveckling i Sverige som började på sextioalet (Ahrne m.fl. 2003:87).

(14) i S:t Olofs kapell, Tylösand, på lördagen mellan jur stud *Leif Lindberg*, Sundbyberg – son till boktryckare Erik Lindberg och hans maka Ingrid född Liljeberg – och förskollärare *Elisabeth Arrhén*, Täby, dotter till fru Inga Arrhén, född Persson, Halmstad. (DN 2.8.1970)

(15) i Östra Eneby kyrka, Norrköping, på lördagen mellan fil mag *Nils-Åke Liljenström*, Uppsala – son till framlidne provinsialläkaren Robert Liljenström och hans efterlevande maka Svea – och lärarkand *Eva Tibell* – dotter till överstelöjtnant Einar Tibell och hans maka Ethel, född Johansson. (DN 9.8.1970)

I vigselannonserna från augusti 1980 förekommer även namn på fotoateljén där bröllofsfotot har tagits (16, s. 50). En orsak till detta kan vara att först var det oftast tidningarna som skickade fotografen till intressanta bröllop men senare måste brudpar själva skicka in sitt foto om de ville få det publicerat (Bringéus 1987:135, Ribbing

2011). I tre av bröllofsfotona från 1980 syns även brudparens barn vilket inte finns i materialet från de tidigare årtiondena. Det var redan mera accepterat att ha barn trots att man inte var gift ännu.

Texter i annonserna har varit tämligen formella men i synnerhet är en del av de korta vigselannonserna från året 1990 mera oformella och texternas innehåll varierar mera. Bland annat i exempel 17 finns en intressant syntax. Som sagt har det i vigselannonserna i allmänhet funnits en objektiv ton och det talas om brudparet i tredje person. Här är det bruden som talar och berättar för läsaren att *hon* har fått sin prins. I materialet från 1990 finns också ett par korta annonser där det står ”vi gifter oss”. Också där får själva brudparet en tydlig och aktiv röst. Fotoannonserna följer samma mera formella linje med de tidigare annonserna. Textannonser finns inte i materialet efter året 1980.

(16) Vigseln har ägt rum i Lidingö stadshus mellan *Kjell Askinger* och *Margareta Westerlund*. Med på bilden är också barnen Torbjörn, Mattias och Beatrice. (Foto: Studio L & N, Lidingö.) (DN 24.8.1980)

(17) Nu har jag fått min prins. Martin Odin, Marja-Lena Sulin, Fjällbacka kyrka 2/8 1990. (DN 5.8.1990)

I materialet från 2000-talet nämns inte längre några titlar. Parets föräldrar nämns ibland men detta är inte särskilt vanligt. Vigselannonserna har förändrats också på andra sätt. I vigselannonser från år 2000 nämns också flera av brudparets vänner som har hjälpt till vid bröllopet (18). I samma annons syns också ett exempel på vanan att fira bröllop flera gånger om paret till exempel har gift sig i ett annat land och ordnar ett annat evenemang för släkten och vänner i hemlandet efteråt. Det är också vanligt att brudparet tackar sina familjer och vänner i vigselannonser.

(18) Välsignelseakt har ägt rum mellan *Katarina Hjertner*, Strömsund & *Erik Thorén*, Sollentuna den 12 aug. i Strömsund. Paret vigdes den 6 nov. 1999 i Chicago, USA där paret är bosatt. Brudnäbb var Julia Thorén. Sång framfördes av Jenny Rabe & Maria O'Nils. Vi tackar familj & vänner för en fantastisk dag. (DN 26.8.2000)

Vigselannonserna från 2010 liknar årets 2000 annonser. Som ett allmänt drag kan det konstateras att annonsernas stil har blivit ännu personligare i synnerhet när det gäller bröllofsfoton men även texterna. För fotonas del beror detta säkert på att

digitalkamerateknologin har utvecklats. Det är till exempel lättare att ta foton i olika områden. Också brudparets roll i vigselannonserna från 2000 är mera aktiv än i annonserna från 1900-talet och samma gäller annonser från 2010. Om vigselannonserna från 1960-talet liknar societetsnyheter som är skrivna av en utomstående person, hörs brudparets egen röst klart i de nyare annonserna. Till exempel förekommer ordet ”vi” i de flesta annonserna från 2010 medan i 1910–1980-talens annonser finns det inte. I vigselannonserna finns också bland annat dikter och andra korta citat som särskiljer annonserna från varandra.

Som sagt har det varit vanligast att det i en vigselannons skrivs brudgummens namn före brudens. I mitt material från 1930 finns två undantag från detta. I de korta annonserna från 1910–1920 och 1940–1970-talen eller i textannonserna finns det inte sådana undantag utan brudgummen nämns först varje gång. Däremot i en kort annons från 1980 byter ordningen mellan brudgummen och bruden och i materialet från 1990 finns det sex korta annonser där brudens namn har skrivits först. Av de 32 korta vigselannonserna i materialet från 2000 nämns bruden först i 16 annonser. Därtill nämns bruden först i sex fotoannonser. Materialet från augusti 2010 innehåller endast tre korta annonser och ingen av dem nämner bruden först men i 28 av 39 fotoannonser skrivs brudens namn före brudgummens. Här finns en förändring i vigselannonsgenren. Också det kan kopplas till jämställdhetens utveckling och att kvinnor i allmänheten är mera intresserade än män av bröllop och vigselannonser (Knuts 2006:53).

Det finns ett drag som förekommer endast i vigselannonserna från 2010. I de tidigare annonserna nämns både brudens och brudgummens för- och efternamn före giftermålet och förmodligen deras namn efter bröllopet om det kommer fram i texten. I augusti 2010 publicerades sju annonser där det separat omnämns vilket släktnamn paret har tagit efter bröllopet (19). I två fall var det frågan om ett släktnamn som varken bruden eller brudgummen hade, ett par valde kvinnans släktnamn och fyra par informerade att de hade valt mannens släktnamn.

(19) Den 10 juli 2010 vigdes Hanna Svensson och Martin Bengtsson i Norrköpings Rådhus. Vi heter nu Wallin.

Den 1 maj 2009 infördes i Sverige en könsneutral äktenskapslag. Den ersatte lagen om registrerat partnerskap och medförde att det blev möjligt för två personer av samma kön

att ingå äktenskap. Samtidigt upphävdes partnerskapslagen, och det är inte längre möjligt i Sverige att registrera partnerskap. Par som har sedan tidigare varit registrerade partner kan omvandla sitt partnerskap till äktenskap. Under 2009 omvandlade 431 kvinnor och 430 män sina registrerade partnerskap till äktenskap. Totalt var det 888 kvinnor och 659 män som ingick i enkönade äktenskap. (Statistiska centralbyrån 2010.) Också i mitt material finns två vigselannonser där paret är av samma kön, ett kvinnligt och ett manligt par (20, 21).

(20) Vi gifte oss 8 aug. 2009 på en klipphöll vid havet och firade bland tyll, peruker och cirkusmadamer. Älskade familj & vänner - tack för allt! Clara & Amelie Lind (DN 8.8.2010)

(21) Nygifta! Karl Bjurling och Henrik Schmidt gifte sig den 3 juli 2010 i Rosenhills trädgård på Ekerö. Tack för all kärlek vi fick! Foto: Maria Ramström (DN 29.8.2010)

Tidsperioder mellan bröllop och publicering av vigselannonser har varierats under 1900- och 2000-talet. Ännu på 1990-talet var det vanligt att skicka in och publicera vigselannonserna kort efter vigseln. I de korta annonserna har datumet märkts tydligt och man kan se att paret har gift sig kanske just föregående dag. Ett par annonser från 1920 och 1940 har även publicerats samma dag som vigseln har ägt rum. I några av de längre vigselannonserna står att vigseln har förrättats ”på lördagen” vilket betyder den föregående lördagen. Detta drag är typiskt inte för bara vigselannonser från mitten av 1900-talet utan samma gäller ännu på 1990-talet. I 2000-talets vigselannonser är tidsperioden mellan vigseln och publiceringen av vigselannonsen redan längre, vanligen ett par månader och ibland ett år men också där finns några korta annonser som har kommit ut bara ett par dagar efter vigseln.

Den svenska etikettexperten Magdalena Ribbing har kommenterat i *Dagens Nyheter* den sena annonseringen som gäller vigselannonserna nuförtiden. Hon säger att det är frågan om att brudpar måste vänta på att få fotona från fotografen och efter det tar det tid att välja det bästa fotot till annonsen och skicka annonsen till tidningen. Enligt henne var det förr tidningen som skickade en fotograf på bröllop eller bad om ett bröllofsfoto från de brudpar som verkade intressanta och publiceringen var då gratis för brudparen. Andra brudpar måste själv betala för den korta annonsen som stod under rubriken ”Vigda”. Detta upphörde när tidningar började debitera också för bröllopsbilderna. (Ribbing 2011.) Också enligt Bringéus (1987:135) sammanhängde de första bröllofsfotona i tidningar främst till societetsnyheter. Ribbing konstaterar att eftersom

brudpar idag själv betalar för att få in annonsen vill de välja exakt hur den ska se ut. Hon anser att vigselannonsernas funktion har förändrats från att bara meddela att paret har gift sig till mer av uppvisning av brudparet och även till ett sätt att tacka för bröllopspresenterna genom att det står något tacksamt i texten. (Ribbing 2011.) Utifrån mitt undersökningsmaterial är jag enig med henne i att vigselannonsernas roll har förändrats. Nuförtiden läggs det också vikt vid själva bröllopet på ett annat sätt än för några årtionden sedan. Bröllop planeras ofta längre och det läggs mera pengar i dem. (Knuts 2006:137).

Dagens Nyheter är dock inte den enda tidningen som publicerar vigselannonser. Av andra svenska dagstidningar finns det ofta fotoannonser i bland annat *Svenska Dagbladet* (se t.ex. SvD 15.1.2012) och *Göteborgs-Posten* (se t.ex. *Göteborgs-Posten* 22.1.2012). *Svenska Dagbladet* är liksom *DN* baserad i Stockholm men utges också i det övriga Sverige (*Svenska Dagbladet* 2012). *Göteborgs-Postens* främsta utspridningsområde är Göteborg med omnejd. Också till exempel i *Sydsvenskan* finns ibland fotoannonser (se t.ex. *Sydsvenskan* 21.1.2012). Den utges i Malmö med omnejd. *DN*, *Göteborgs-Posten* och *Svenska Dagbladet* är de tre största dagstidningarna i Sverige och också *Sydsvenskan* är dominerande i sitt utspridningsområde (*TS-tidningen* 2009).

Av finskspråkiga tidningar finns fotoannonser bland annat i *Aamulehti* (t.ex. *Aamulehti* 8.1.2012) som publiceras i Tammerfors-området och i *Turun Sanomat* (t.ex. 15.1.2012) som publiceras i Åbo-området. Också i *Helsingin Sanomat* finns det ibland fotoannonser men de flesta av vigselannonserna är korta annonser (se t.ex. *Helsingin Sanomat* 22.1.2012). *Helsingin Sanomat* publiceras i Helsingfors-området men läses även i det övriga Finland. Den största svenskspråkiga tidningen i Finland är *Hufvudstadsbladet* (2012) som utkommer i Helsingfors men är riksomfattande. I *Hufvudstadsbladet* finns det vanligen inte fotoannonser. Fotoannonserna är däremot vanliga i några lokala dagstidningar i svenskfinland, till exempel i *Åbo Underrättelser* (t.ex. *Åbo Underrättelser* 21.1.2012). Det verkar således att när det gäller både finska och finlandssvenska tidningar har fotoannonserna koncentrerats i något mindre tidningar och i de största tidningarna finns det oftast bara korta annonser. I Sverige däremot publiceras fotoannonser också i de största tidningarna.

Sammanfattningsvis kan det sägas att registret som omfattar korta annonser inte har förändrat avsevärt under hundra år. Den anger vem som har gift sig samt var och när vigseln har ägt rum. Tonen i de korta annonserna är objektiv. I materialet från och med 1990 har det dock förekommit en del annonser där det finns mera subjektiv ton och brudparets egen röst kommer fram tydligare.

Textannonserna förekommer i materialet från och med 1950. I textannonserna berättas det mera om själva bröllopet och också andra personer nämns vid sidan av brudparet. I synnerhet föräldrarna nämns ofta. I textannonser såsom fotoannonser förekommer titlar oftare än i korta annonser. Titlarna kan syfta till brudgummen och bruden samt deras föräldrar. Textannonserna var allmänna 1950–1970 men det publicerades några även 1980.

Också de första fotoannonserna i materialet är från 1950. Några annonser från 1950 och 1960 liknar societetsnyheter eftersom de lyfter fram kända personer och berättar även om saker som ingenting har med bröllop att göra. I annonserna från de senare årtiondena förekommer sådana annonser inte. I annonser från och med 1980 syns också barn.

I text- och fotoannonserna från 1950–1990 förekommer ofta samma fraser som till exempel ”vigseln har förrättats mellan X och Y” och ”A och B har sammanvigts”. I 2000-talets annonser finns redan lite mera variation i texterna. Under 2000–2010 har fotoannonserna börjat likna 1950-talets textannonser där nämns föräldrarna och andra personer som är viktiga på bröllop. Brudparet tackar ofta sina familjer och vänner genom annonserna vilket är också nytt jämfört med de äldre vigselannonserna. Annonsernas allmänna mönster har ändå hela tiden varit likadant. Den korta annonsen fungerar som en slags bas för de två andra registren. En textannons innehåller samma saker som den korta annonsen men uttrycker dem med mera ord och anger ofta lite mera information om parets familjerelationer och bröllopet. En fotoannons lägger också vikt vid bröllopsfotot.

2010 har vigselannonsergenren delvis återvänt sina rötter. Korta annonserna publiceras fortfarande men vid sidan finns fotoannonserna. Några av fotoannonsernas texter liknar 1950-talets textannonser där det nämns brudparets familjer och vänner. Några innehåller dikter eller citat som har en personlig betydelse för brudparet. Också fotona har blivit

mera individuella genom att det finns variation till exempel i miljön och brudparets sätt att posera i fotot.

6.2 Yrkestitlar i vigselannonserna

Jag har delat in yrkestitlarna som finns i materialet i fyra kategorier i stort grad på basis av modellen av Ahrne m.fl. (2003:74). Jag jämför resultat som jag fått från analysen av annonserna i *Dagens Nyheter* med tabellerna av Ahrne m.fl., Therborn och Statistiska centralbyrån. Ahrne m.fl. (2003:70) konstaterar dock att de moderna klasspositionerna bland de förvärvsarbetande utvecklades först omkring 1930. I deras statistik finns således inte alla årtal som mitt material täcker så jag har skapat en egen modell för åren 1910 och 1920 och jag jämför året 1950 med 1960 i Ahrnes m.fl.:s tabell samt 1960 med året 1965 och 1970 med året 1975 i Therborns (1981) tabeller.

Enligt Bringéus (1987) förekommer titlar sällan i förlovningsannonser men däremot finns de i förlovningsnotiser som började publiceras på 1890-talet. Bringéus definierar dock inte vilken är skillnaden mellan en förlovningsannons och –notis. Mellan åren 1890–1960 var akademikerna den största gruppen bland de svenska vigselannonsörerna och också tjänstemän och militärer fanns ganska mycket. Mindre företagare förekom från och med 1920-talet medan den lägsta samhällsklassen förekom i annonser först på 1940-talet och även då tämligen sällan. (Bringéus 1987:85–86.)

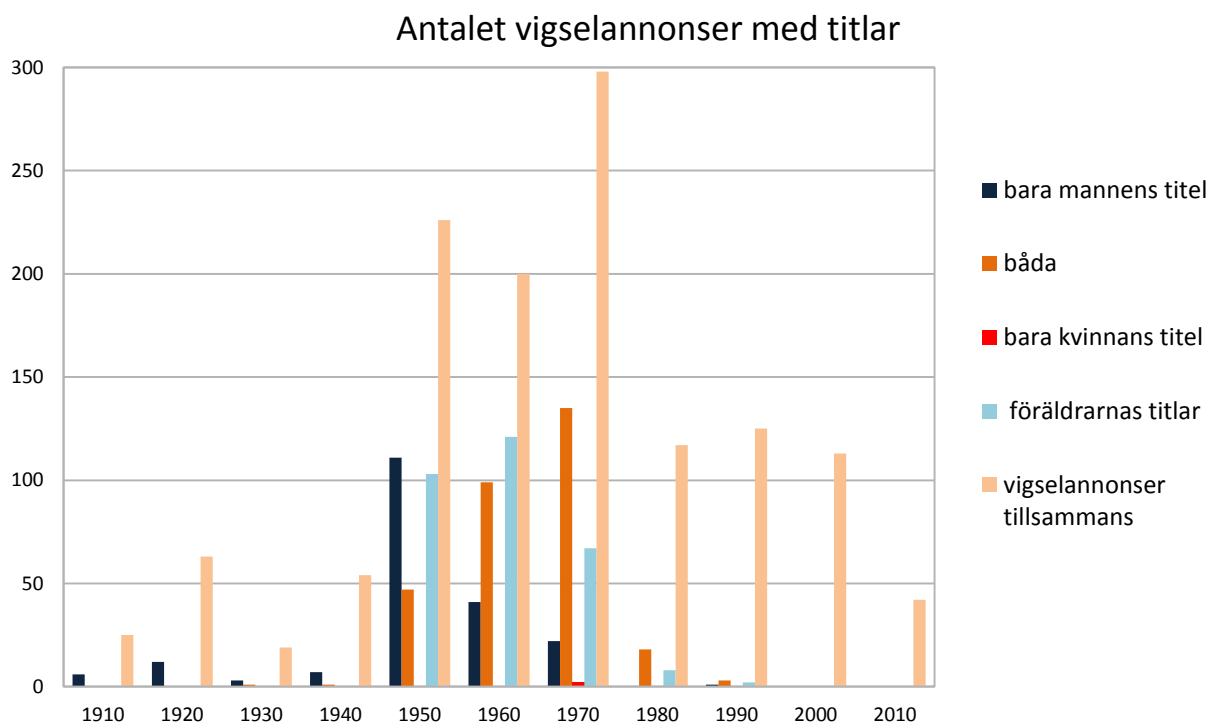
Som sagt i delkapitel 3.2 har Ahrne m.fl. (2003) indelat klasstrukturen i Sverige i tre kategorier. De är företagare, mellanskikt och arbetare och varje kategori delas i mindre underkategorier enligt fack eller yrkesgren. I arbetarklassen placerar Ahrne m.fl. både facklärd och ej-facklärd arbetare inom bland annat industri, jordbruk, byggnad samt transporter och tjänstearbetare inom handel och kontor samt inom omvårdnad och service. I mellanskiktet placerar de ingenjörer, forskollärare samt andra övriga anställda på mellannivå, högre tjänstemän, akademiker samt övriga i administrativa arbeten. I företagarklassen placerar de företagare inom jordbruk, skogsbruk och fiske samt övriga företagare och medhjälpande familjemedlemmar. (Ahrne m.fl. 2003:74.)

Therborn (1981) har delat in yrkesutövare i arbetare, tjänstemän, företagare och borgare. Också Statistiska centralbyrån (2008a:73) har indelat de förvärvsarbetande i tre grupper: arbetare, företagare och tjänstemän. Både ej-facklärd och facklärd varu- och

tjänsteproducerande arbetare tillhör arbetarklassen. Lägre tjänstemän och tjänstemän på mellannivå samt högre tjänstemän i ledande befattningar ingår i tjänstemannaklassen. I företagare ingår fria yrkesutövare med akademikerutbildning, lantbrukare och övriga företagare. Några av klasspositionernas andelar i de två andra klassmodellerna avviker i viss grad från andelarna i modellen av Ahrne m.fl. Delvis beror det på att i Therborns klassmodell finns flera grupper och det finns skillnader mellan definitionerna av grupperna i modellerna. Till exempel skillnaderna i siffror som gäller arbetarklassen och mellanskiktet kan förklaras med skillnaderna i klassificeringen av lägre tjänstemän (Ahrne m.fl. 2003:74, Therborn 1981:107, Statistiska centralbyrån 2008a:73).

Modellen i Ahrne m.fl. (2003:74) täcker åren 1930, 1960, 1970, 1980 samt 1990. Det påpekas dock att siffrorna från 1930 inte är helt jämförbara med övriga siffror på grund av det statistiska materialet. Therborns analys (1981) handlar om åren 1930, 1950, 1965 och 1975. Ytterligare finns det statistik om året 1979 men jag använder den inte i denna undersökning. Statistiska centralbyråns redovisning (2008a:73) täcker åren 1980–1990.

I figur 2 syns hur många yrkestitlar det har funnits i vigselannonserna och till vem de har hänvisat. Även det totala antalet vigselannonser per år finns med för att underlätta jämförelsen.

Figur 2 Antalet och fördelning av yrkestitlar i vigselannonser åren 1910-2010.

I figuren syns att man använde titlar i vigselannonser ganska varierande olika år. Under den tidigare hälften av 1900-talet publicerades färre vigselannonser än under den senare hälften men också titlarna var mera sällsynta. Om det fanns en titel var den nästan alltid brudgummens titel. 1950 hade antalet titlar emellertid ökat och även brudarnas titlar hade blivit vanligare. I mitt material från och med 1960 var vigselannonser med både brudens och brudgummens titlar vanligare än annonser med endast brudgummens titel. Vigselannonser som även innehöll föräldrarnas titlar var också allmänna. Att använda titlar i vigselannonser blev dock senare ovanligt och i vigselannonserna från 2000-talet fanns de inte mera. Det kan kopplas till du-reformen i slutet av 1960-talet. I största delen av annonserna från 1970 finns titlar men i materialet från 1980 finns de betydligt färre. I figuren syns sådana annonser där det nämns åtminstone någon av föräldrarna. I sammanlagt elva annonser fanns föräldrarnas titlar men inte brudparets. Största delen av föräldrarnas titlar finns dock i annonser med brudparens titlar. Föräldrarnas titlar analyseras separat i ett eget avsnitt (se 6.2.5). Totalt innehåller materialet 1182 titlar. Titlarnas fördelning mellan brudparen och föräldrarna presenteras närmare i avsnitt 6.2.4.

6.2.1 Annonser från 1910–1940

I materialet från år 1910 finns yrkestitlar i sex vigselannonser vilket utgör 24 procent av annonserna. Alla titlarna tillhör brudgummen. Titlarna som nämns är ingenjör, civilingenjör, generalkonsul, bryggmästare och brukstjänsteman. Av dessa förekommer civilingenjör två gånger. Ingenjör och civilingenjör, bryggmästare samt brukstjänsteman kan klassas i mellanskiktet. Generalkonsul däremot klassas närmast i överklassen. Ingen av brudarna hade en titel men i början av 1900-talet var det dock mycket ovanligt att en kvinna överhuvudtaget arbetade utanför hemmet. 1910 var det 21 procent av alla kvinnor som förvärvsarbetade (Sundström 1983:131). Sundström preciserar dock inte från vilka samhällsklasser dessa kvinnor var.

I augusti 1920 fanns det bara 12 titlar i vigselannonserna och de är igen alla för brudgummarna. Titlarna som nämns är arkitekt, kassör, ingenjör, civilingenjör, köpman, grosshandlare, baron, överlärare, musikdirektör och filosofie doktor. Kassör och ingenjör förekommer två gånger och de andra en gång. Köpman och grosshandlare kan klassas som företagare, baron i överklass och de andra tillhör mellanskiktet. Materialet

visar dock att det inte var allmänt att nämna en titel i vigselannonser på 1920-talet eftersom titlar finns här i bara 19 procent av vigselannonserna (se figur 4 s. 69). På den tiden var det dock också fortfarande mycket ovanligt att gifta kvinnor arbetade alls, endast 27 procent av de svenska kvinnorna förvärvsarbetade (Sundström 1983:131).

I mitt material från 1910 finns inga företagare men i annonser från 1920 finns två företagare. Deras andel är således 17 procent men å andra sidan är procentandelen inte helt pålitliga eftersom vigselannonsernas och titlarnas antal är så litet. I materialet från 1910–1920 finns inte heller arbetare. I mitt material från 1910 tillhör mellanskiktet fem titlar (83 % av alla titlar) och 1920 nio titlar (75 %). Ahrne m.fl. (2003:74) nämner inte överklassen i sin modell men i mitt material finns några som har överklass titlar. Både i materialet från 1910 och 1920 finns en överklass titel. Deras andelar blir 17 procent 1910 och 8 procent 1920.

I materialet från augusti 1930 finns bara tre vigselannonser med titlar. Titlarna som nämns är extra ordinarie hovrättsnotarie, filosofie kandidat, universitetslektor och direktör. Av dessa är filosofie kandidat en kvinna. På 1930-talet var det sällsynt för en kvinna att ha en akademisk examen så sannolikt har hon en välbärgad bakgrund. Direktören har klassats som företagare och de andra som mellanskiktet. Vigselannonserna var få och i 21 procent av dem fanns en titel. År 1930 arbetade åtta procent av de gifta kvinnorna i Sverige och 31 procent av alla kvinnor (Sundström 1983:131). I mitt material hörde en av de fyra titlarna till en kvinna. Å andra sidan är filosofie kandidat inte ett yrke och man kan inte säga om bruden förvärvsarbetade eller inte.

Titlarna som förekommer i vigselannonserna i augusti 1940 är sjökapten, fänrik, filosofie doktor, tandläkare, medicine licentiat, ingenjör, lektor docent och sjuksköterska. Av dessa är de två sistnämnda ett par. Enligt modellen (Ahrne m.fl. 2003:74) representerar alla dessa mellanskiktet. Också sjuksköterska och fänrik tillhör här mellanskiktet eftersom under krigsåren var de uppskattade yrken fast Sverige inte var med i kriget (Sarkio 2007:55). I Sverige förvärvsarbetade då 9 procent av gifta kvinnor och av 29 procent alla kvinnor (Sundström 1983:131). Detta syns i vigselannonserna men allt som allt var titlarna som fanns i materialet från åren 1910–1940 ganska få även för männens del. I materialet från 1940 finns en annons med brudens titel medan det finns sammanlagt åtta annonser med brudgummens titel.

Antalen vigselannonser från åren 1930 och 1940 var små men det kan ändå sägas är att i synnerhet kvinnornas titlar inte förekom ofta i vigselannonserna.

Enligt Ahrne m.fl. (2003:74) tillhörde 52 procent av svenska folket arbetarklassen 1930 och enligt Therborn (1981:107) var andelen 56 procent. I vigselannonserna syns detta inte (se tabell 2). I materialet från 1930–1940 finns inte heller arbetarklasstitlar. I Ahrne m.fl.'s modell var 38 procent av de förvärvsarbetande företagare 1930 och enligt Therborn var deras andel 29 procent samma år. I mitt material från 1930 tillhör en av de fyra titlarna en företagare medan i annonserna från 1940 finns inga företagare. Andelen som hör till mellanskiktet i Sverige var enligt Ahrne m.fl. 10 procent och enligt Therborn 13 procent 1930. Tre av de fyra titlarna 1930 var mellanskiktstitlar. 1940 tillhörde alla åtta titlarna i mitt material mellanskiktet. Therborn (1981:107) nämner också borgarklassen i sin modell. Enligt honom tillhörde två procent av de förvärvsarbetande borgarklassen 1930. I mitt material från 1930 och 1940 finns inga överklasstitlar.

Som sagt hör största delen av de som angav sin titel i 1910–1940-talens vigselannonser till mellanskikt. Mellanskiktets andel i dessa annonser är 25 titlar av 30 (83 %). Trots att i synnerhet industriarbetare var en stor grupp i 1930-talets Sverige (Ahrne m.fl. 2003:70) förekommer de inte i annonserna.

Tabell 2 sammanfattar klasstrukturen i vigselannonserna från 1910–1940. I tabellen finns både procentandelar och absoluta antal. Absoluta antalen är små vilket gör att procentandelarna blir ganska stora.

Tabell 2 Klasstruktur i vigselannonser 1910–1940

Procentandelar och absoluta antal.

	Företagare		Mellanskikt		Arbetarklass		Överklass	
	procent	absolut	procent	absolut	procent	absolut	procent	absolut
1910	0 %	0	83 %	5	0 %	0	17 %	1
1920	17 %	2	75 %	9	0 %	0	8 %	1
1930	25 %	1	75 %	3	0 %	0	0 %	0
1940	0 %	0	100 %	8	0 %	0	0 %	0
totalt	10 %	3	83 %	25	0 %	0	7 %	2

Andelar olika samhällsklasser varierar mycket mellan mitt resultat och statistiken av Ahrne m.fl. (2003) samt Therborn (1981). Det kan antas att vigselannonser inte ännu

var en allmän företeelse och att de framför allt var något för mera bemedlade. Resultat av vigselannonserna tyder på att de som skickade in vigselannonserna var mest från de högre samhällsklasserna. Också Bringéus (1987:85–86) påpekar att de första arbetarklasstitlarna förekom i förlovningsannonser på 1940-talet och under början av 1900-talet fanns närmast akademiska och militära titlar. Dessa två grupper är representerade även i mitt material. Det är också bra att komma ihåg att alla inte läste *Dagens Nyheter* utan dess målgrupp närmast var mellanskiktet (Hadenius m.fl. 2008:60, 249). I största delen (72 %) av vigselannonserna under perioden 1910–1940 nämns dock inte alls titlar så det är möjligt att om arbetare skickade vigselannonser till *DN* angav de inte sina yrken. Man måste ytterligare ta hänsyn till att under de första årtionena av 1900-talet var augusti inte en populär vigselmånad (Statistiska centralbyrån 2011b).

6.2.2 Annonser från 1950–1970

I augusti 1950 hade antalet vigselannonser ökat kraftigt. Även yrkestitlar hade blivit mera allmänna i vigselannonserna. Nästan hälften av vigselannonserna nämner brudgummens titel men inte brudens och drygt 20 procent av annonserna nämner både brudgummens och brudens titlar. Titlarna som har räknats med är också här yrkes- eller examenstitlar. Därtill finns några enstaka attribut som ”hr”, ”dotter till x” eller även ”lettiskan” men dessa har inte tagits med i beräkningen. Yrken och andra titlar varierar mycket mera än under de tidigare åren. De vanligaste enstaka yrken för män är ingenjör (22 stycken), civilingenjör (15 st.), tjänsteman (11 st.) och folkskollärare (8 st.). Kvinnornas vanligaste yrken är lärare³ (9 st.), sjuksköterska (8 st.) och förskollärare (6 st.).

Gifta kvinnors sysselsättningsgrad i Sverige 1950 var 14 procent och alla kvinnors 29,5 procent (Sundström 1983:131). I vigselannonserna är andelen annonser med brudarnas titlar år 1950 30 procent av det totala antalet annonser med brudparens titlar. Det vill säga att det publicerades 47 annonser med både brudens och brudgummens titlar och 111 annonser där endast brudgummens titel nämns. Andelen motsvarar också situationen för kvinnornas sysselsättningsgrad enligt Sundström (1983:131). Antalet vigselannonser från 1950 är betydligt större än materialet från de tidigare årtionena. Att ungefär 30 procent av kvinnor förvärvsarbetade är inte mycket om det jämförs med

³ I den här kategorin har räknats alla lärarna som undervisar elever efter förskolstadiet.

situationen idag men på femtiotalet var det normalt att kvinnor inte nödvändigtvis arbetade utanför hemmet. Hemmafru epoken kan vara en orsak till att i synnerhet i vigselannonser i början av 1900-talet det inte fanns lika mycket titlar för kvinnor som för män men på 1950-talet började deras andel så småningom öka.

I materialet från augusti 1960 finns både brudens och brudgummens titlar i ungefär varannan vigselannons. I drygt tjugo procent av vigselannonserna nämns bara mannens titel medan i trettio procent av vigselannonserna nämns ingen titel. De vanligaste titlarna för män är ingenjör (13 st.), filosofie studerande, kandidat eller magister (11 st.), civilingenjör (7 st.), fänrik (7 st.) samt studerande (7 st.). Kvinnornas vanligaste titlar är lärare (25 st.), filosofie studerande, kandidat eller magister (14 st.), sjuksköterska (13 st.) och studerande (5 st.). Det finns sammanlagt 40 manliga och 24 kvinnliga studeranden från olika fack som gifte sig 1960.

År 1960 var 23 procent av gifta kvinnor sysselsatta och av alla kvinnor 32 procent (Sundström 1983:131). Av vigselannonserna med brudparens titlar finns brudens titel däremot i 71 procent av annonserna. En del av titlarna är dock inte yrkesbenämningar utan det också finns till exempel olika examen. Även examenstitlarna har indelats i olika samhällsklasser.

Enligt Ahrne m.fl. (2003:74) var andelen företagare 18 procent av de förvärvsarbetande år 1960. Enligt Therborn (1981:107) var andelen företagare 20 procent 1950 och 13 procent 1965. I mitt material från 1950 är företagares andel 5 procent och i materialet från 1960 är den 2 procent (se tabell 3 s. 63).

Mellanskiktets andel 1960 var likaså 18 procent enligt Ahrne m.fl. (2003:74) och enligt Therborn (1981:107) var den 23 procent 1950 och 32 procent 1965. I vigselannonserna var mellanskiktets andel 67 procent 1950 och 66 procent 1960. Här finns tämligen stora skillnader mellan siffrorna i statistiken av Ahrne m.fl. och Therborn vilket delvis beror på att de är från olika år. De största skillnaderna finns dock mellan resultat från vigselannonserna och de två modellerna.

Arbetares andel 1960 var 64 procent enligt Ahrne m.fl. (2003:74) och 56 procent 1950 samt 54 procent 1965 enligt Therborn (1981:107). I vigselannonserna är arbetares andel 27 procent 1950 och 32 procent 1960.

Överklassens andel var en procent av titlarna i mitt material från 1950. I det nyare materialet förekommer inte överklasstitlar. Också enligt Therborn (1981:107) var andelen borgare i Sverige en procent 1950.

På söndagarna i augusti 1970 publicerades mera vigselannonser än de andra åren men antalet titlar i vigselannonserna hade börjat minska. I mera än fyra av tio vigselannonser nämns inga titlar medan tio år tidigare var det endast tre av tio annonser där det inte nämndes titlar. 45 procent av alla vigselannonserna i materialet från 1970 nämner både brudgummens och brudens titlar. I drygt sju procent finns bara brudgummens och i två vigselannonser finns endast brudens titel.

En skillnad från de tidigare annonserna är att i sjuttioalets material är det vanligt att nämna även brudgummens föräldrar och deras titlar och inte bara brudens föräldrar. I några vigselannonser syftar titlarna bara på föräldrarna medan det berättas endast brudparets namn och inga titlar. I sådana fall är det oftast frågan om att även föräldrarnas titlar är bara hr eller fru.

Den vanligaste titel för män är ingenjör (32 st.). Ofta förekommer också filosofie studerande, kandidat och magister (12 st.), civilingenjör (10 st.), tekniker (7 st.), medicine studerande (7 st.) och lärare (7 st.). För kvinnor är de mest allmänna titlarna filosofie studerande, kandidat eller magister (19 st.), studerande (11 st.), förskollärare (10 st.), sjuksköterska (10 st.), lärare (10 st.), sekreterare (9 st.) och kontorist (8 st.).

År 1970 var gifta kvinnors andel på arbetsmarknaderna nästan lika mycket som alla kvinnors genomsnittliga andel: 37,5 procent av gifta och 38 procent av alla kvinnor var sysselsatta (Sundström 1983:131). I mitt material var andel annonser med brudarnas titlar 86 procent av det totala antalet annonserna med brudparens titlar. Det är mera än den allmänna sysselsättningsgraden för kvinnorna 1970 men denna jämförelse är inte helt pålitlig eftersom alla av titlarna inte är yrkesbenämningar. Mitt material från 1960 och 1970 visar att de flesta kvinnorna som har angett sina titlar har en högskoleutbildning. Jonsson (1997) har undersökt utbildningsskillnader mellan män och kvinnor. Enligt honom steg kvinnornas utbildningsnivå under andra världskriget och könsutjämnningen fortsatte ännu på 1970-talet trots att efterfrågan på högre utbildning i allmänhet minskade. (Jonsson 1997:16.)

Som jag nämnde tidigare i kapitlet 3 ökade andelen förvärvsarbetande kvinnor på 1970-talet samtidigt som den offentliga sektorn växte. Egentligen syns också detta i mitt material. Antalet vigselannonser med brudars titlar av det totala antalet annonser med brudparens titlar hade ökat jämfört med årets 1960 vigselannonser och procentuellt var andelen annonser med brudens titlar år 1970 86 procent medan den tio år tidigare var femton procentenheter mindre. Jämförelsen är lite problematisk eftersom i dessa tal finns med olika yrkesbenämningar och examensbeteckningar och alla är nödvändigtvis inte i arbetslivet.

Företagares andel i mitt material är 1 procent, mellanskiktens 66 procent och arbetarklassens 33 procent. I modellen av Ahrne m.fl. är siffrorna 10 procent för företagare, 26 procent för mellanskikten och 64 procent för arbetarklassen (Ahrne m.fl. 2003:74). Siffrorna i Therborns modell (1981:107) är från 1975 och då var 7 procent av svenska förvärvsarbetande företagare, 38 procent mellanskikt och 53 procent arbetare. Också här är skillnaden mellan siffrorna i de två modellerna olika från varandra i synnerhet för arbetares och mellanskiktets del. En orsak till detta är att bland annat lägre tjänstemannayrken har klassificerats i olika kategorier i olika modeller.

I tabell 3 syns klasstrukturen i vigselannonser från 1950–1970. I tabellen finns både absoluta antalen och procentandelarna.

Tabell 3 Klasstruktur i vigselannonser 1950–1970
Procentandelar och absoluta antal.

	Företagare		Mellanskikt		Arbetarklass		Överklass	
	procent	absolut	procent	absolut	procent	absolut	procent	absolut
1950	5 %	11	67 %	137	27 %	55	1 %	2
1960	2 %	4	66 %	159	32 %	76	0 %	0
1970	1 %	4	66 %	195	33 %	96	0 %	0
totalt	3 %	19	66 %	491	31 %	227	< 1 %	2

Antalet vigselannonser med titlar i materialet från 1950–1970 är förhållandetvist stort och det är möjligt att jämföra de procentuella andelarna. Som sagt är mellanskiktets andel i mitt material störst, ungefär två tredjedelar av alla titlar under perioden 1950–1970. Arbetarklassens andel har ökat från 27 procent till 33 procent. 1950 var företagares andel i materialet 5 procent men 1960 var den redan under två procent och

1970 hade den minskat till 1 procent. Överklassens andel har minskat till under en procent när vigselannonsernas och titlarnas antal har ökat och överklass titlarnas antal har minskat.

Att företagares andel är liten beror delvis på att den var en problematisk grupp att klassificera eftersom företagare var svåra att igenkännas bland de andra. Trots att mellanskiktets andel hade minskat och arbetarklassens ökat under 1950–1970 var mellanskiktet fortfarande en stor grupp i materialet. Sannolikt var orsaken *Dagens Nyheter*s status som en tidning för mellanskiktet.

6.2.3 Annonser från 1980–2010

På augustisöndagarna 1980 publicerades det 117 vigselannonser medan det fanns nästan trehundra av dem tio år tidigare. Att ange titlarna i en vigselannons var tydligen inte längre på modet eftersom det i materialet finns endast 18 vigselannonser där det nämns parets titlar. Därtill finns sex vigselannonser där det nämns fädernas yrken men inte själva brudparets. De vanligaste yrken eller professionen för brudgummar är läkare (3 st.), civilingenjör (3 st.) och banktjänsteman (2 st.) och för brudar förskollärare (3 st.), banktjänsteman (2 st.) barnskötare (2 st.) samt läkare (2 st.). År 1980 var andelen gifta kvinnor som förvärvsarbetade 65 procent vilket var mera än andelen av alla kvinnor som förvärvsarbetade. Den var 63,5 procent. (Statistiska centralbyrån 2009a:254.) I alla vigselannonser från 1980 där det finns brudgummens titel finns också brudens titel.

Som tabell 4 visar (s. 65) är mellanskiktets andel av titlarna och yrkesbenämningar i materialet 61 procent och arbetarklassens 39 procent för augusti 1980. Det finns inga företagare bland brudparen. I Ahrnes modell (Ahrne m.fl. 2003:74) är motsvarande siffror 31 procent för mellanskikten och 59,5 procent för arbetarklassen samt 9,5 för företagare. Enligt Statistiska centralbyrån (2008a:73) var 38,6 procent av de förvärvsarbetande tjänstemän, arbetare fanns 47,6 procent och 8,9 procent var företagare 1980. Ytterligare saknades uppgift för 4,9 procent. Om man räknar även de lägre tjänstemän i Statistiska centralbyråns tabell i arbetarklassen som Ahrne m.fl. har gjort blir arbetarklassens andel 55 procent och tjänstemäns 31 procent. Ahrne m.fl. (2003:74) har dock inte tagit hänsyn till personer vars uppgifter saknas.

I materialet från 1990 finns bara sex vigselannonser av 125 där det nämns några titlar. I två av dem finns brudgummens titel men inte brudens och i tre både brudens och brudgummens. I en annons nämns endast fädernas titlar. Titlarna som nämns är för brudgummarnas del violinist, musiker/folkskollärare, doktor, ingenjör och flygstyrman och för brudarnas del violinist, läkare och sjuksköterska.

Det är problematiskt att jämföra den procentuella fördelningen mellan olika klasspositioner i mitt material och statistiken av Ahrne m.fl. samt Statistiska centralbyrån eftersom det finns så få vigselannonser med titlar från 1980 och i synnerhet från 1990. I modellen av Ahrne m.fl. (2003:74) var 7 procent av svenska förvärvsarbetande företagare, 34,5 procent mellanskikt samt 58,5 procent arbetarklass. Enligt Statistiska centralbyrån (2008a:73) var företagares andel 6 procent, tjänstemäns 41 procent och arbetares 44 procent. Uppgift saknades för 9 procent. Om de lägre tjänstemännen i Statistiska centralbyråns tabell igen räknas till arbetare blir andelen tjänstemän 35 procent och andelen arbetare 50 procent. Här liknar siffrorna i de två modellerna varandra.

Av gifta kvinnor var 85 procent sysselsatta och av alla kvinnor 82 procent (Statistiska centralbyrån 2009b:173). Årets 1990 material innehåller endast fyra annonser där brudparets titlar nämns och i tre av dem finns både brudens och brudgummens titlar.

Tabell 4 Klasstruktur i vigselannonser 1980-1990

Procentandelar och absoluta antaler.

	Företagare		Mellanskikt		Arbetarklass		Överklass	
	procent	absolut	procent	absolut	procent	absolut	procent	absolut
1980	0 %	0	61 %	22	39 %	14	0 %	0
1990	0 %	0	62 %	5	38 %	3	0 %	0
totalt	0 %	0	61 %	27	39 %	17	0 %	0

Alla titlar från åren 1980 och 1990 har klassificerats som mellanskiktet eller arbetarklassen. Det fanns inga tydliga företagartitlar. Den genomsnittliga andelen av mellanskiktet har emellertid minskat jämfört med dess andel i materialet från början av 1900-talet. Arbetarklassens andel har ökat trots att enligt Ahrne m.fl. (2003:74), Therborn (1081:107) och Statistiska centralbyrån (2008a:73) är andelen arbetare större än andelen mellanskiktet. Alla tre modeller visar dock att andelen företagare och

arbetare i Sverige har minskat under 1900-talet och andelen mellanskiktet eller tjänstemän har ökat vilket är utvecklingsriktningen också enligt mitt material.

I materialet från åren 2000 och 2010 finns inga titlar alls vilket möjligen beror på att man inte längre tyckte att det var viktigt att ange sin titel i en vigselannons utan andra saker har blivit mera betydande. Den allmänna inställningen till klasstruktur och titulering hade kanske förändrat. Också vigselannonserna i övrigt hade blivit mindre formella och konventionella (se delkapitel 6.1).

6.2.4 Diskussion om yrkestitlarna

Enligt Ahrne m.fl. är drygt hälften av alla som vuxit upp i ett arbetarklasshem själva arbetare och av kvinnorna ungefär tre fjärdedelar (Ahrne m.fl. 2003:79). I undersökningsmaterialet finns förhållandevis få annonser där det skulle ha nämnts både brudens eller brudgummens och deras föräldrars titlar så man kan inte veta hurdan bakgrund par har endast på grund av vigselannonserna.

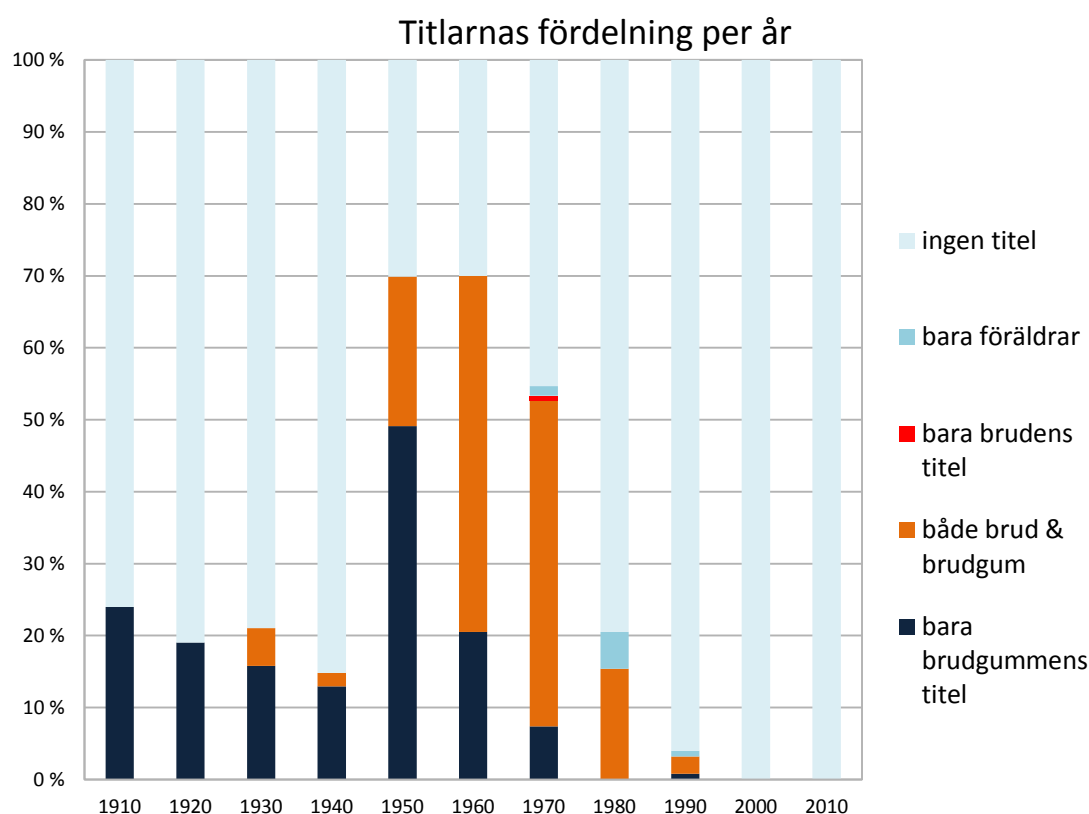
Allt som allt var kvinnornas vanligaste titlar lärare samt filosofie studerande, kandidat eller magister. Dessa var också de femte och tredje vanligaste bland männens titlar. Den tredje vanligaste titeln för kvinnor var sjuksköterska. De absolut vanligaste titlarna för män var ingenjör och civilingenjör. Det är inte förvånande eftersom denna titel har kommit fram i undersökningsmaterialet från nästan varje år. Det finns sammanlagt 104 ingenjörer i vigselannonserna vilket betyder att ungefär var elfte är ingenjör. Också lärare (90 st.), filosofie studerande (64 st.), tjänsteman (48 st.) civilingenjör (46 st.) och läkare (43 st.) var allmänna yrkesbenämningar. Dessa resultat ligger i linje med bland annat Jonssons resultat att män är i majoritet när det gäller mera prestigefulla yrken och teknisk utbildning medan kvinnor är i majoritet i humaniora samt vård och omsorg. (Jonsson 1997:17.)

Brudgummarnas titlar nämns oftare än brudarnas men också antalet brudarnas titlar ökade under 1950- och 1960-talen. I materialet från 1980 och 1990 är titlar redan en tämligen sällsynt förekomst i vigselannonserna men i sådana annonser där det nämns titlar finns vanligen både brudens och brudgummens titlar.

De allmännaste yrkena i materialet är mellanskikkyrken. Av alla brudgummarnas titlar tillhör genomsnittligt 25 procent arbetarklassen, 70 procent mellanskiktet, 4 procent företagare och under en procent överklassen. Av kvinnorna tillhör cirka 40 procent arbetarklassen, cirka 60 procent mellanskiktet och under en procent företagare. Skillnaderna mellan kvinnors och mäns klasspositioner enligt vigselannonserna är ansevärd i synnerhet det som gäller andelarna arbetarklassen och mellanskiktet. Man måste dock ta hänsyn till att sammanlagt 59 procent av brudpar i vigselannonserna 1910–2010 var utan titlar.

Enligt dessa siffror ser det ut som om vigselannonserna vore en mellanskikt-företeelse. Fördelningen mellan samhällsklassgrupperna skiljer tämligen mycket mellan mitt material och modellerna av Ahrne m.fl. (2003:74) och Therborn (1981:107) samt redovisningen av Statistiska centralbyrån (2008a:73). De andra modellerna visar att den största samhällsklassen är arbetarklassen men i mitt material representerar den största delen mellanskiktet. Delvis kan detta bero på att vissa yrken var problematiska att klassa, till exempel studerande klassade jag oftast i mellanskiktet. Om det däremot stod "tjänsteman" i vigselannonsen klassade jag denna titel inom arbetarklassen som lägre tjänsteman fast några av tjänstemännen kan ha tillhört också mellanskikten. Också i Ahrne m.fl. (2003:71) klassas lägre tjänstemän inom arbetarklassen på grund av en låg utbildningsnivå och föga maktbefogenheter. Anledningen till företagares låga andel i mina resultat är att i denna grupp har klassificerats endast de titlar som med stor sannolikhet är företagare. Sådana är till exempel jordbrukare eller blomsterhandlare.

Figur 3 (s. 68) visar hur yrkestitlarna fördelas proportionellt mellan brud och brudgum och deras föräldrar. I figuren syns andelarna titlar och om de syftar på bruden eller brudgummen eller om det i en vigselannons finns en titel för båda. Också andelen vigselannonser där det endast nämns föräldrarnas titlar syns i figuren samt andelen vigselannonser där det inte finns några titlar alls.

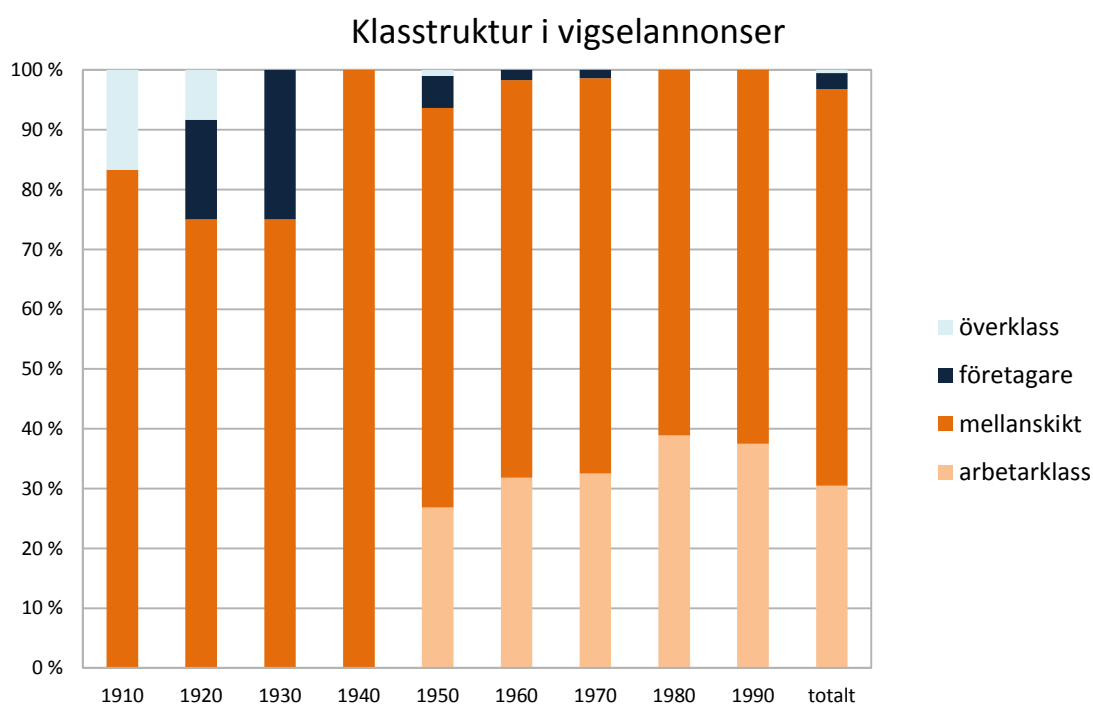
Figur 3 Fördelning av yrkestitlar i vigselannonser.

I figur 3 kan man se att under hela den första hälften av 1900-talet brukade man i vigselannonser ange endast brudgummens titel. Det vanligaste alternativet var ändå att inte nämna titlar. Att ge titlar hade först blivit vanligt efter 1940 och likaså blev det ovanligt efter 1970. Några brudar i mitt material från och med året 1930 har titlar men en allmän vana har det blivit först under 1950-talet. Det är mycket ovanligt att det nämns endast brudens titel men i materialet från 1970 finns två vigselannonser där man av någon anledning har gjort detta. En allmän vana är att nämna också föräldrarna och deras titlar men däremot är det inte vanligt att det endast nämns föräldrarnas titlar. Detta är ändå fallet i några vigselannonser från 1970–1990. Att det finns annonser där endast föräldrarnas titlar nämns kan bero på att det har valts att betona föräldrarna och deras position i samhället genom att nämna deras titlar. Efter du-reformen på 1960-talet blev tilltalskulturen i Sverige mera oformell och också titlarna började förlora sin betydelse (Ulfsdotter Eriksson 2006:189). Det är möjligt att titlar fortfarande var betydelsefulla för äldre människor men inte lika viktiga för yngre.

Som man kan se i figur 3 har yrkestitlarna trots allt varit en vanlig del av en vigselannons bara under tidsperioden ungefär 1950–1970 när andelen vigselannonser

som innehöll brudparets titlar har som högst varit sjuttio procent. Trenden att nämna sina titlar i en vigselannons sjönk mot slutet av 1900-talet och i materialet från 2000-talet finns det inga titlar. Att det efter 1970 finns mycket färre titlar i annonserna är sannolikt också en konsekvens av du-reformen.

Figur 4 åskådliggör hur olika klasspositioner syns i vigselannonserna vid olika tidpunkter. I figuren syns den procentuella andelen klasspositionerna arbetarklassen, mellanskiktet och företagare i vigselannonserna per år. Här ingår dock endast vigselannonserna med titlar. Figuren visualiserar och sammanställer tabellerna 2–4.

Figur 4 Fördelning av titlar enligt samhällsklass.

Som man kan se i figuren och som sagts redan tidigare i det här kapitlet, är mellanskiktets andel av titlarna mycket stor. Överklassens andelar åren 1910 och 1920 är också tämligen stora men å andra sidan är vigselannonsernas absoluta antal mycket små. Företagares andel däremot är liten och arbetarklassen förekommer först i materialet från 1950. Även i det senare materialet är arbetarklassens andel relativt låg trots att det ökar lite vid 1960 och 1980. I materialet från 1990 är andelen arbetare igen lite lägre.

Allt som allt finns det 509 vigselannonser där brudpar anger sina titlar. Det är 40 procent av de 1282 vigselannonserna i materialet. Därtill finns det elva annonser där det nämns en eller flera av brudparets föräldrars titlar men inte brudparets. Det finns sammanlagt 813 titlar som tillhör brud och brudgum. Totalt finns det 1182 titlar i vigselannonserna. Ungefär 43 procent av det totala antalet titlar dvs. 507 titlar syftar på brudgummar och ungefär var fjärde, 306 titlar syftar på brudar. Resten av titlarna syftar på föräldrarna.

6.2.5 Föräldrarnas titlar

Sammanlagt 369 av titlarna tillhör brudparens föräldrar. Nästan alla, 360 titlar, hör till brudparets fäder och endast nio till deras mödrar. Var tredje av alla 1182 titlar i materialet tillhör alltså fäderna vilket betyder att det finns mera titlar som syftar på fäder än på brudar. Den största delen av fäderna är brudarnas fäder men 63 av fäderna är brudgummarnas. Fem av mödrarna är brudarnas mödrar och fyra brudgummarnas. I synnerhet brudens far har haft en relativt stor roll i bröllopskulturen under de tidigare århundradena (se t.ex. Bringéus 1987:120). Denna roll har senare minskat men en del av den finns kvar. Det syns också i vigselannonserna genom att brudens far ofta har nämnts med hela namn och eventuella titeln.

I materialet från början av 1900-talet finns inte föräldrarnas titlar utan de förekommer först i materialet efter mitten av seklet. Lite mindre än hälften av brudparens fäder år 1950 kan klassas som mellanskiktet och drygt en fjärdedel som företagare och arbetare. De vanligaste yrken bland fäderna är köpman (14 st.), olika jordbruksyrken (11 st.), direktör (8 st.) och lärare (7 st.) men resten av titlarna varierar ganska mycket. Sammanlagt finns det 103 titlar som tillhör fäderna i materialet från 1950. Det finns även några fäder vars titel endast är herr och mycket vanlig är mödrarnas titel fru. Om de ändå hade ett eget yrke kommer inte fram i vigselannonsen. Det finns en enda mor i materialet från 1950 som har en titel. Hon är filmproducent och hennes man är förre kommendörkaptenen, friherre. Deras dotter är skådespelare såsom också brudgummen.

I materialet från år 1960 är fädernas allmännaste titlar ingenjör (8 st.), lärare (8 st.), agronom (6 st.), hemmansägare (5 st.) samt lantbrukare (5 st.). En av mödrarna har en titel, hon är riksdagsledamot. Mellanskiktet är den största klassen även bland föräldrarna också år 1960. Dess andel är 46 procent medan arbetarklassens andel är 35

och företagares 19 procent. Här ligger andelar samhällsklasser mera i linje med statistiken av Ahrne m.fl. (2003:74) och Therborn (1981:107).

Under augusti 1970 i *Dagens Nyheter* är fädernas vanligaste titlar direktör (17 st.), ingenjör (14 st.) och läkare (10 st.). Man har börjat skriva också brudgummens föräldrars namn i vigselannonser. I materialet från 1970 finns 119 titlar som tillhör fäderna. 55 av dessa är brudgummarnas fäder medan 64 av fäderna är brudarnas fäder. I materialet från 1970 finns sju mödrar. Deras titlar är banktjänsteman, barnsköterska, gymnastikdirektör, sekreterare, sjukgymnast, småskollärare och studierektor. Fyra av mödrarna är brudgummarnas och tre är brudarnas mödrar.

I vigselannonser från augusti 1980 finns 14 titlar som tillhör fäderna men inga som tillhör mödrarna. De allmännaste av fädernas titlar är direktör (4 st.) och ingenjör (2 st.). Sex av fäderna är brudgummarnas och åtta är brudarnas fäder. I *Dagens Nyheter*s vigselannonser från augusti 1990 finns tre titlar som tillhör fäder. Två av fäderna är brudgummarnas och en är brudens far. Deras titlar är rektor, författare och ingenjör.

Såsom det inte finns brudars eller brudgummars titlar i materialet från åren 2000 och 2010 finns det inte heller titlar som skulle tillhöra föräldrarna.

Allt som allt är fädernas vanligaste titlar direktör (36 st.), ingenjör (29 st.) och köpman (26 st.). Alla mödrar hade olika titlar. Om man betraktar klasstrukturen i föräldrarnas titlar är företagares genomsnittliga andel hos fäder 18 procent, överklassens under en procent, mellanskiktets 55 procent och arbetarklassens 26 procent. Hos mödrarna fördelades titlarna mellan arbetarklassen och mellanskiktet. Av de mödrarna som hade titlar tillhörde sju (78 %) mellanskiktet och två (22 %) arbetarklassen. Jämfört med brudparens titlar finns det några gemensamma yrken som ingenjör, lärare, läkare och tjänsteman. Det finns dock också olikheter, bland annat är företagares andel betydligt större bland föräldrarna. Detta kan förklaras med att det finns tämligen mycket studerande bland brudparen och deras arbetskarriär är i början medan deras föräldrar har hunnit grunda företag och avancera. Flera av föräldrarna i 1950–1970-talens annonser arbetar inom jordbruket men i 1980-talets annonser finns inte mera jordbrukare. Jordbrukares andel i Sverige minskade under 1900-talets senare hälft. (Ahrne m.fl. 2003:72, Norborg 1982:65–66.)

Nästan alla av yrkestitlarna som syftar på brudparens föräldrar syftar på fäderna. Därför reflekterar dessa titlar manliga branscher. Mödrarnas vanligaste titel var artighetstiteln fru som jag inte har tagit hänsyn till i min klassmodell. Mödrarna har kanske varit hemmafruar eller deras yrken ansågs inte betydande i vigselannonserna på samma sätt som fädernas. Bland de mödrar vars titlar nämns i vigselannonserna finns några tämligen speciella yrkesbenämningar såsom filmproducent och riksdagsledamot. Dessa två titlar finns i materialet från 1950 och 1960 och under den tiden kan det ha varit ovanligt för en kvinna, för att inte tala om en gift kvinna, att arbeta i sådana positioner. Det kan också vara att andra mödrar hade ”vanligare” yrken och därför nämndes de inte.

7 Sammanfattning och diskussion

Som jag nämnde i början har syftet med denna uppsats varit att undersöka hur det svenska samhället speglas i *Dagens Nyheter*s vigselannonser. Delsyften har varit att undersöka bilden som vigselannonserna ger om den svenska samhällsstrukturen och hur vigselannonsergenren har utvecklats under hundra år samt vilken vigselannonsernas funktion är i *Dagens Nyheter* och vad deras målgrupp är. Mitt forskningsmaterial omfattar 1282 vigselannonser från åren 1910–2010. Ytterligare sökte jag svar på frågor om människor från alla samhällsklasser skickade in vigselannonser eller endast de välbeställda och om det i vigselannonserna berättas någonting om det ena könet men inte om det andra.

Som bakgrund för undersökningen har jag presenterat den samhällsliga utvecklingen i Sverige och betraktat den i synnerhet från arbetsmarknadernas perspektiv. Undersökningens utgångspunkter har varit könssegregeringen mellan män och kvinnor inom arbetsmarknaderna. Genom dessa utgångspunkter har jag klarlagt frågor som jag ställt i form av syftet och de två delsyftena.

7.1 Diskussion om annonstyperna

Genom min analys har jag indelat vigselannonserna i tre kategorier: korta annonser, textannonser och fotoannonser. Vigselannonserna från 1910–1940 representerar alla den korta typen. Annonserna är ungefär fyra rader långa och anger vem som har gift sig, det vill säga parets namn och ibland titlar, samt var och när vigseln har ägt rum. Eftersom annonserna är så korta finns det inte mycket variation i dem utan de följer ofta samma mönster och ordning. Brudgummens namn är först, sedan brudens och sist kommer deras hemorter och vigseldatumet.

Största delen av vigselannonserna i mitt material har publicerats under 1950–1970-talen. Då var det också mest variation på vigselannonserna: vid sidan av korta annonser fanns också textannonser och fotoannonser. I textannonserna berättas det mera om själva bröllopet och också andra personer nämns utöver brudparet. Sådana är i synnerhet föräldrarna. I textannonserna såsom fotoannonserna förekommer titlar oftare än i de korta annonserna. Titlarna kan syfta till brudgummen och bruden samt deras föräldrar.

Textannonserna var allmänna 1950–1970 men det publicerades några även 1980. Enligt Hadenius (2008:249) har människor från alla samhällsklasser skickat in vigselannonser från och med 1940-talet. 1950 hade det förekommit nya vigselannonserstyper vilket kan bero på att i synnerhet människor från de högre samhällsklasserna ville skilja sig från de andra genom större vigselannonser där det fanns mera rum för att bland annat nämna paret och deras titlar och föräldrar. Att det var även viktigt att nämna om det bjöds middag och var kan också bero på att brudparets familjer ville visa att de hade råd till ett fint bröllop.

Fotoannonser förekommer den första gången i materialet från 1950. Inom denna typ finns mest variation mellan årtionden. 1950 var bröllopfotona ändå ännu tämligen sällsynta och *Dagens Nyheter* ordnade en tävling om det bästa bröllopfotot för att få ”gladare bilder” publicerade (DN 5.8.1950).

Enligt Bringéus (1987:135) var bröllopfotona i tidningarna under den första hälften av 1900-talet närmast från kända personers bröllop. Några annonser i materialet från 1950–1960-talen liknar faktiskt societetsnyheter eftersom de lyfter fram kända personer och berättar också annat om deras liv. I annonserna från de senare årtiondena särskiljer sig inget visst par från de andra. Som en ny företeelse förekommer barn i annonser från och med 1980 vilket är ett tecken på att det var mera accepterat att ha barn utan att vara gift ännu. Under 2000-talet har fotoannonserna börjat likna 1950-talets textannonser. Där nämns föräldrarna och andra personer som är viktiga vid bröllop. Till exempel tärnor och kyrkomarskalkar nämns inte i materialet från åren 1960–1990. I annonser från 2000 och 2010 tackar brudparet också ofta sina familjer och vänner genom annonserna.

Brudparets roll i vigselannonserna har genomgått förändringar. De korta vigselannonserna är sakliga och objektiva rapporter vars uppgift är att meddela om giftermål. Om paret talas i tredje person. Både brud och brudgum har en ungefär lika stor och förhållandevis passiv roll i annonserna. I text- och fotoannonserna finns mera undantag från detta. I några annonser finns en kraftig positionering där bruden nämns först och brudgummen sist i annonsen. Hon fungerar som subjektet i annonsen och vigseln beskrivs från hennes perspektiv: det är hon som har gift sig med brudgummen. Det finns också en annons där brudgummen har en tydligt större roll än bruden. I de flesta annonserna står däremot att vigseln har förrättats mellan brudgummen och bruden och en likadan positionering finns inte. Brudparets roll i annonserna från 2000 och 2010

är mera aktiv än i annonserna från 1900-talet. Till exempel förekommer pronomenet ”vi” i de flesta annonserna från 2010 medan i 1910–1980-talens annonser finns det inte och också i annonser från 1990 är det sällsynt.

Det som är intressant är att det verkar som om vigselannonsens funktion har ändrats lite under hundra år. I början av 1900-talet var vigselannonsen närmast ett informativt meddelande, på 1960-talet kunde den likna en societetsnyhet och 2010 fungerar den även samtidigt som en personlig hälsning till bekanta. Det viktigaste i en vigselannons har under den senaste hundra åren varit brudparet och deras namn samt nyheten att de har gift sig. Samma gäller även idag men genom att vigselannonsgenren har förändrats har vigselannonsen fått nya funktioner.

Världen och de generella åsikterna om olika saker har ändrats mycket under hundra år. Så har också åsikter om till exempel sex före äktenskap och homosexualitet. Detta syns också i vigselannonserna genom att det till exempel har funnits barn på bröllopfotona under över trettio år. Efter att det i maj 2009 infördes en könsneutral äktenskapslag i Sverige blev det möjligt för par av samma kön att gifta sig. Även enkönade par skickar in vigselannonser till tidningar nuförtiden och också i mitt material från augusti 2010 finns två enkönade par. Också att titlar och yrkesbenämningar inte numera finns i vigselannonserna är ett tecken på förändringarna. Det kan betyda att titlarnas uppskattning har minskat och yrkets betydelse som statussymbol inte är lika stor som tidigare. Ett tecken av detta var du-reformen i slutet av 1960-talet. Den minskade niandet i tilltal och även användningen av titlarna. (Ahlgren 1978:72, Ulfsson 2006:189.) För några årtionden sedan definierade en människas titel kanske mera hennes ställning i samhället och de användes mera. Enligt min mening avspeglade du-reformen för sin del en minskning av formalitet i det svenska samhället.

Att fotoannonserna har blivit vanligare och att textannonser inte mera publiceras kan bero på attameratekniken har utvecklats och fotona blivit billigare. Fotoannonserna ser mera intressanta ut än långa texter. Under 2000-talet har också digitalkamerorna blivit allmänna och underlättat fotograferingen samt publiceringen av fotografierna.

7.2 Den svenska samhällsstrukturen genom vigselannonser

Ahrne m.fl. (2003:74) har indelat klasstrukturen i Sverige under perioden 1930–1990 i tre kategorier. Grupperna är företagare, arbetare och mellanskikt och varje kategori delas i mindre underkategorier enligt yrkesgren eller fack. Ahrnes m.fl.:s modell täcker åren 1930, 1960, 1970, 1980 samt 1990. Mitt material omfattar vigselannonser även från åren 1910 och 1920 och därför har jag skapat en egen modell som täcker dessa år. Therborn (1981:107) har indelat klasstrukturen mellan arbetare, mellanskikt, företagare och borgarklass. Hans modell täcker åren 1930, 1950, 1965, 1975 samt 1979 men jag har inte använt statistiken från det sistnämnda året i denna undersökning. Däremot använde jag Statistiska centralbyråns (2008a:73) folk- och bostadsräkning som täcker åren 1980 och 1990. Den baserar på den socioekonomiska indelningen (SEI) och indelar befolkningen i arbetare, företagare och tjänstemän.

De tre modellerna skiljer sig i att Ahrne m.fl. har klassat de lägre tjänstemän i arbetarklassen på grund av deras föga maktbefogenheter och inte i mellanskiktet som de andra tjänstemännen. De två andra har däremot klassat alla tjänstemän i samma grupp. Annars har alla tre avgjort skiljelinjerna mellan klasserna på grund av till vilken fackförening anställda är anslutna. (Ahrne m.fl. 2003:71, Therborn 1981:22, Statistiska centralbyrån 2008b.)

Jag har jämfört mina resultat med modellen av Ahrne m.fl. samt Therborns och Statistiska centralbyråns modeller. Modellerna täcker förstås inte alla yrken. Därför har det inte alltid varit enkelt att definiera till vilken kategori en människa hör eftersom en titel eller yrkesbenämning trots allt inte berättar mycket om hennes karriär. När jag har klassat titlar enligt klasspositionerna har jag övervägt var och en yrkesbenämning eller titel separat och tagit hänsyn till bland annat historiska och ekonomiska faktorer.

Klasspositionerna i det svenska samhället formades för de förvärvsarbetandes del ungefär 1930. Då var andelen arbetarklass över hälften av de sysselsatta och majoriteten av dem var industriarbetare. I vigselannonserna kan man inte se detta. I vigselannonserna från de första årtionden av 1900-talet finns inga titlar eller yrkesbenämningar som kunde klassas som industriarbetare eller arbetare överhuvudtaget utan den största delen, 83 procent, tillhör mellanskiktet. I de tidigare

annonserna finns också några som tillhör företagare och överklass. Nästan alla titlar syftar på brudgummarna.

Antalet vigselannonser från början av 1900-talet är inte stort. En orsak till det är att augusti inte under den tiden var en populär bröllopsmånad som den är idag (Statistiska centralbyrån 2011b). Det kan ändå antas att vigselannonser inte ännu var en allmän företeelse och att det närmast var något för de rikare människorna. Bringéus som har undersökt livshögtidernas utveckling i Sverige påpekar att mellan åren 1890–1960 var akademikerna den största gruppen bland svenska annonsörerna men det fanns också tjänstemän och militärer (Bringéus 1987:85–86). Arbetare förekom först på 1940-talet och även då tämligen sällan. *Dagens Nyheter* var dessutom mest riktad mot mellanskiktet medan arbetare läste kvällstidningar (Hadenius 2008:249). Man måste också ta hänsyn till att i största delen av vigselannonserna från 1910–1940 nämns inte alls titlar så det är möjligt att om arbetare trots allt skickade vigselannonser till *Dagens Nyheter* angav de inte sina yrken.

Perioden 1950–1970 var mycket betydande tid för vigselannonsergenren. Det fanns tre olika annonstyper, annonser publicerades mycket och det fanns mycket information i dem samt flera titlar. Materialet visar att antalet vigselannonserna har ökat kraftigt och yrkestitlar har blivit mera allmänna i vigselannonserna. Emellertid innehåller hälften av annonserna från 1950 endast brudgummens titel och inte brudens. Ungefär var femte av de vigselannonserna som publicerats då innehåller båda makarnas titlar. Både brudarnas och brudgummarnas titlar är yrkestitlar och examenstitlar. I materialet från 1960 finns både brudens och brudgummens titlar i ungefär varannan vigselannons medan endast en femtedel av annonserna bara innehåller brudgummens titel. Andelarna vigselannonser med brudgummens titlar och både brudgummens och brudens titlar har alltså blivit tvärtom i tio år. I augusti 1970 publicerades mera vigselannonser än de andra åren men antalet titlar börjat minska. I över fyrtio procent av vigselannonserna nämns inga titlar alls. Kanske den största förändringen till de tidigare annonserna är att det har blivit vanligt att nämna både brudens och brudgummens föräldrar och deras titlar. Också majoriteten av föräldrarna vars titel eller ens namn fanns i annonserna är manliga. Tidsperioden 1950–1970 är intressant därför att då började kvinnor förvärvsarbete aktivare (Södersten 2006:21–22). Det syns i vigselannonserna på det viset att antalen

brudars titlar ökade i sextiotalets vigselannonser och närmade sig antalen brudgummars titlar.

Jämfört med modellerna av Ahrne m.fl. (2003:74) och Therborn (1981:107) är mellanskiktens andel i mitt material också från 1950–1970 mycket större och de andra två grupperna, företagare och arbetarklassen, är betydligt mindre. Att mellanskiktet fortfarande är en stor grupp i materialet kan kopplas till *Dagens Nyheter*s status som en mellanskiktstidning. Det är problematiskt att jämföra andelarna olika klasspositioner eftersom antalet titlarna i vigselannonserna från de första årtiondena var mycket litet. I genomsnitt har mellanskiktets andel ändå minskat från 83 procent till 66 procent och andelen arbetare ökat till 31 procent om de jämförs med titlarna i annonserna från 1910–1940. Också företagares andel har minskat. Orsaken är delvis att den är en problematisk grupp att klassificera eftersom företagare är svåra att igenkänna bland de andra. Det finns ytterligare några överklasstitlar i annonserna från 1950 men deras andel är mycket liten.

I materialet från 1980 har yrkestitlarna redan blivit en sporadisk förekomst och även vigselannonsernas antal har minskat förhållandevis kraftigt. I vigselannonser från 1990 finns det bara några titlar kvar och det är klart att titlar inte mera ansågs som sådan information som man ger i en vigselannons. Om det nämns titlar gäller det i allmänhet både brudgummens och brudens titlar. Arbetares andel i vigselannonserna har igen ökat lite till 39 procent och mellanskiktets minskat till 61 procent medan det inte finns företagare eller överklass i vigselannonser från 1980 och 1990. I materialet från 2000 och 2010 finns det inga titlar alls. 1970–1990 publicerades också några annonser där det endast nämndes föräldrarnas titlar. Det kan bero på att titlar var mera betydelsefulla för föräldrarna än för brudparet.

Totalt innefattar mitt material 1182 titlar och yrkesbenämningar. Största delen av dem syftar på män dvs. brudgummar och brudparets fäder och endast var fjärde titel syftar på brudar. Allt som allt är de vanligaste titlarna bland kvinnor lärare samt filosofie studerande, kandidat eller magister samt sjuksköterska. De obestridligt vanligaste titlarna för män är ingenjör och civilingenjör och det finns också flera filosofie studerande bland brudgummarna. Resultatet ligger i linje med att under 1900-talet har män varit i majoritet när det gäller mera prestigefulla yrken och teknisk utbildning

medan kvinnor har dominerat mest i humaniora samt vård och omsorg. (Jonsson 1997:17, Kvarnström 2006:294.)

Titlarnas fördelning enligt samhällsklass avviker från modellerna av Ahrne m.fl. (2003:74), Therborn (1981:107) och Statistiska centralbyrån (2008a:73) också när det gäller åren 1980–1990. Alla tre modeller visar dock att andelen företagare och arbetare i Sverige minskade under 1900-talet och andelen mellanskiktet eller tjänstemän ökade. I mitt material är utvecklingen motsatt men egentligen har mina resultat närmat sig den svenska samhällsstrukturens utveckling enligt de tre modellerna.

Enligt dessa resultat verkar det som om vigselannonser i *Dagens Nyheter* vore en mellanskikt-företeelse. Fördelningen mellan de tre samhällsklassgrupperna skiljer sig mellan mitt material och tre modellerna under hela undersökningsperioden. Enligt alla modeller är den största samhällsklassen arbetarklassen men i mitt material representerar största delen av de som hade titlar mellanskiktet. Att arbetare och företagare är mindre representerade än mellanskiktet betyder dock inte att de inte hade gift sig i samma grad utan att de inte annonserade i *DN* eller kanske bara inte berättade sina yrken. Mellanskiktets stora andel förklaras med att det var i synnerhet i början av 1900-talet *Dagens Nyheter*s målgrupp medan arbetarklassen läste kvällstidningar. (Hadenius m.fl. 2008:249). *DN* var den ledande morgontidningen inom annonseringen i Stockholmspressen men trots att den hade låga prenumerationspriser hade den höga annonspriser. (Engblom 2002:71, 85, Hadenius 2008:60.) Detta kan förklara det låga antalet vigselannonserna i början av 1900-talet. En annan orsak kan vara att augusti inte var en allmän bröllopsmånad (Statistiska centralbyrån 2011b). Nuförtiden är pengar troligen inte det största hindret för vigselannonsering men antalet vigselannonser minskade kraftigt efter 1970 och igen på 2000-talet.

Föräldrarnas titlar blev allmänna i annonser 1950–1970 men de förekom i annonser så sent som 1990. Största delen av föräldrarnas titlar syftade till fäderna. Största delen av mödrarna antingen inte hade någon titel eller man bara inte ansåg den som viktig. Jämfört med brudparens titlar finns det några gemensamma yrken som ingenjör, lärare, läkare och tjänsteman. Det finns också olikheter, bland annat är företagares andel större bland föräldrarna. Detta kan förklaras med att föräldrarna har hunnit grunda företag och avancera på sin karriär medan det fanns tämligen mycket studerande bland brudparen och deras arbetskarriär är i början.

Ett väsentligt fenomen i det svenska samhällets historia är hemmafru epoken som började på trettio talet och varade fram till sextio talet när feminismen och jämställdhetsfrågor blev aktuella och ändrade arbetsmarknaderna (Ahrne m.fl. 2003:87). Att en stor del av svenska kvinnor var hemmafruar förklarar säkert för sin del att det inte finns så mycket brudars titlar i vigselannonserna från den första hälften av 1900-talet.

Brudens och brudgummens roller i vigselannonserna skiljer sig på det sättet att i synnerhet i de äldsta annonserna har endast mannen en titel. Det betonar för sin del att mannen ansågs som ansvarig om familjen och dess försörjning i synnerhet i mellanskiktsfamiljer. (Kvarnström 2006:215, 250.) I materialet från och med 1960-talet börjar annonser där också kvinnan har en titel vara vanliga vilket säkert återspeglar förändringen som var på gång i det svenska samhället. (Ahrne m.fl. 2003:87, Södersten 2006:21–22.) Vad gäller brudparets föräldrars titlar är det egentligen samma sak att det närmast finns faders titlar och endast få mödrars. Mödrarnas titlar blev aldrig allmänna i vigselannonserna men å andra sidan försvann också andra titlarna så småningom under slutet av 1900-talet.

Mitt material består av vigselannonserna som har publicerats i augusti månaden. Den var ändå inte en allmän vigselmånad i början av 1900-talet vilket har för sin del orsakat att materialet från de första årtiondena är förhållandevist begränsat. Nu var antal annonser vissa år tämligen små och enstaka titlarnas andelar blev då ganska stor. Å andra sidan reflekterar även annonsernas frekvens olika år vigselannonsergenrens och det svenska samhällets utveckling. Det kunde dock ha varit belysande att välja till exempel en vintermånad och en sommarmånad och undersöka hur årstiden har påverkat vigselannonseringen genom åren. Ett annat alternativ kunde ha varit att ta ett större urval av vigselannonser med flera månader och större mellanrum mellan åren. I synnerhet kunde det ha varit mera material från 2010. Då skulle det ha varit möjligt att få en mera omfattande bild av genren nuförtiden jämfört med annonser från de tidigare hundra åren. Då hade analysen om förändringarna inom genren dock blivit mera allmän. I denna undersökning har jag enligt min mening kunnat kartlägga variationen och förändringarna under undersökningsperioden mera precist.

Referenser

Forskningsmaterial

Aamulehti 2.1.–31.1.2012

Dagens Nyheter (DN)

1.8.–31.8.1910

1.8.–31.8.1920

1.8.–31.8.1930

1.8.–31.8.1940

1.8.–31.8.1950

7.8., 14.8., 16.8.–21.8., 28.8.1960

2.8., 9.8., 16.8., 23.8., 30.8.1970

3.8., 10.8., 17.8., 24.8., 31.8.1980

5.8., 12.8., 19.8., 26.8.1990

6.8., 13.8., 19.–20.8., 26.–27.8.2000

1.8., 8.8., 15.8., 22.8., 29.8.2010

Göteborgs-Posten 2.1.2012–31.1.2012

Helsingin Sanomat 2.1.2012–31.1.2012

Hufvudstadsbladet 9.1.–22.1.2012

Svenska Dagbladet (SvD) 2.1.2012–31.1.2012

Sydsvenskan 2.1.2012–31.1.2012

Turun Sanomat 2.1.2012–31.1.2012

Åbo Underrättelser 17.1.–21.1.2012

Källor

- Ahlgren, Perry, 1978: *Tilltalsordet* ni. *Dess semantik och användning i historiskt perspektiv*. Uppsala. Acta Universitatis Upsaliensis.
- Ahrne, Göran, 2008: Sociologiska instituten. Göran Ahrne. (20.4.2011) <http://www2.sociology.su.se/home/Ahrne/index.html>
- Ahrne, Göran & Roman, Christine & Franzén, Mats, 2003: *Det sociala landskapet: En sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*. 3:e omarbetat uppl. Göteborg. Bokförlaget Korpen.
- Bergman, Gösta, 1959: *Tilltalsord i Norden*. 2:a upplaga. Stockholm. Rabén & Sjögren.
- Bringéus, Nils-Arvid, 1987: *Livets högtider*. Stockholm. LTs förlag.
- Dagens Nyheter*, 2008: Om Dagens Nyheter. (20.4.2011) www.dn.se/diverse/diverse---hem/om-dagens-nyheter
- 2010: Korta fakta. (20.4.2011) www.dn.se/info/info---hem/korta-fakta
 - 2011: Historia. (29.8.2011) <http://info.dn.se/info/om-oss/historia/>
- Engblom, Lars-Åke, 2002: Tidningar dör men pressen lever (1945–1958). I: Gustafsson, Karl Erik & Rydén, Per (red.): *Den svenska pressens historia IV. Bland andra massmedier (efter 1945)*. Stockholm. Ekerlids förlag. S. 20–133.
- Erikson, Robert, 1984: Den sociala strukturen och dess förändring. I: Erikson, Robert & Åberg, Rune (red.): *Välfärd i förändring: levnadsvillkor i Sverige 1968-1981*. Stockholm. Prisma i samarbete med Institutet för social forskning. S. 32–57.
- Franck, Marketta, 2003: *Nuoruus: nuoruuden historiaa ja riittejä*. Tampere. Nukke- ja pukumuseo.
- Fremer, Maria, 1998. Tilltal och omtal i samtal. I: *Språkbruk*: 2/1998. S.10-17.
- van Gennep, Arnold, 1977: *The Rites of Passage*. London. Routledge & Kegan Paul.
- Göteborgs universitetsbibliotek, 2010: Viktiga årtal. (6.5.2011) www.ub.gu.se/kvinn/portaler/arbete/artal/
- Hadenius, Stig & Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela, 2008: *Massmedier. Press, radio och tv i den digitala tidsåldern*. 9:e omarbetat uppl. Stockholm. Ekerlids Förlag.
- Hellspong, Lennart, 2001: *Metoder för brukstextanalys*. Lund. Studentlitteratur.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund. Studentlitteratur.

- Hentilä, Marjaliisa, 2006: Ahkera suomalainen nainen – pellolta tiskin taakse: naisten palkkatyön historiaa. I: Lipponen, Päivi (toim.): *Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa: Nainen työelämässä*. Helsinki. Kirjapaja. S. 136–159.
- Hornborg, Anne-Christine, 2005: *Ritualer: Teorier och tillämpning*. Lund. Studentlitteratur.
- Hufvudstadsbladet*, 2012: Fakta om Hufvudstadsbladet. (3.2.2012) <http://hbl.fi/om-hbl/fakta>
- Hultin, Mia & Szulkin, Ryszard, 1997: *De lågavlönade på arbetsmarknaden. En analys av kvinnor och män under 2 decennier*. Institutet för social forskning. Stockholm. Stockholms universitet. Särtryck nr. 26 ur: SOU 1997:136. S. 269–293.
- Ihalainen, Olli & Hakola, Panu (toim.), 1991: *Kuolinilmoitukset surutyön kuvastajana*. Helsinki. Psykiatrian tutkimussäätiö.
- Jolkkonen, Arja & Koistinen, Pertti & Kurvinen, Arja, 1991: *Naisen paikka: Rakennemuutos, paikalliset työmarkkinat ja naiset*. Helsinki. Tutkijaliitto.
- Jonsson, Jan O., 1997: *Hur ska vi förklara könsskillnader i utbildningsval?* Institutet för social forskning. Stockholm. Stockholms universitet. Särtryck nr. 39 ur: SOU 1997:137. S. 16–46.
- Jonsson, Sverker, 2002: Tv förändrar världen (1958–1975). I: Gustafsson, Karl Erik & Rydén, Per (red.): *Den svenska pressens historia IV. Bland andra massmedier (efter 1945)*. Stockholm. Ekerlids förlag. S. 134–247.
- Jörlén, Anders, 2011: In memoriam: David Walker och Loulou Portefaix. (20.1.2011) <http://dansportalen.se/111/artikelarkiv/nyhetsarkiv/1-13-2009-in-memoriam-david-walker-och-loulou-portefaix.html>
- Kaivola, Terttu (toim.), 1995: *Kahden kauppa: juhlatietoa, kuvia ja kertomuksia suomalaisista häistä*. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Knuts, Eva, 2006: *Något gammalt, något nytt – skapandet av bröllopsföreställningar*. Göteborg: Mara.
- Kvarnström, Lars, 2006: Arbetarnas tid 1866–2000. I: Hedenborg, Susanna & Kvarnström, Lars: *Det svenska samhället 1720–2000. Böndernas och arbetarnas tid*. 2:a uppl. Lund. Studentlitteratur.
- Käyhkö, Mari, 2008: Kädenjälki näkyviin – koulunpenkkiä väistelevät työläisnaiset. I: Tolonen, Tarja (toim.): *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere. Vastapaino. S. 255–273.
- Landsorganisationen i Sverige, 2011: Arbete och lika lön. (6.5.2011) www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/915C59487C2D9397C1256E5100496565

- Lassus, Jannika, 2010: *Betydelse i barnfamiljebroschyrer. Systemisk-funktionell analys av den tänkta läsaren och institutionen*. Helsingfors universitet. (25.11.2011) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6050-2>
- Leinonen, Minna & Uosukainen, Katja & Ylöstalo, Hanna, 2006: Näkymätön sukupuoli, olematon tasa-arvo. I: Lipponen, Päivi (toim.): *Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa: Nainen työelämässä*. Helsinki. Kirjapaja. S. 171–192.
- Nermo, Magnus, 1996: *Occupational Sex Segregation in Sweden, 1991-1968*. Swedish Institute for Social Research. Stockholm. Stockholm University. Reprinted from *Work and Occupations*, vol 23: 319–332.
- Norborg, Lars-Arne, 1982: *170 år i Sverige: Svensk samhällsutveckling 1809–1979*. Arlov. Berlings.
- Nordberg, Marie, 2005: *Jämställdhetens spjutspets? Manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet*. Göteborg. Bokförlaget Arkipelag.
- Norrby, Catrin, 2006: Variation in Swedish address practices. I: *Australian Review of Applied Linguistics* 29 (2). S. 18.1–18.15.
- Petterson, Lars, 2006: Arbetets betydelse för välfärden. I: Södersten, Bo (red.): *Den problematiska tryggheten – välfärdsstaten under tre decennier*. Stockholm. SNS Förlag. S. 73–104.
- Ribbing, Magdalena, 2011: Vigselanonser? (1.7.2011) www.dn.se/blogg/etikettfragan/2011/04/08/vigselanonser/
- Roman, Christine, 2009: Christine Roman. (25.11.2011) http://www.oru.se/humus/christine_roman
- Savolainen, Irma (toim.), 2001: *Häät – Bröllop*. Hämeenlinna. Karisto.
- Sarkio, Maria, 2007: *Sairaanhoitajaksi kasvattaminen: Sairaanhoitajakoulutus ja siinä käytetyt oppikirjat Suomessa vuoteen 1967 asti*. Helsinki. Yliopistopaino.
- Schubert, Klaus, 1984: *Tilltal och samhällsstruktur*. Uppsala. Uppsala universitet.
- Sjöberg, Johannes & Trotzig, Johan, 2007: *Slaget om privatannonsmarknaden*. Examensarbete i medie- och kommunikationsvetenskap. Institutionen för journalistik och masskommunikation. Göteborgs universitet. (4.10.2011) <http://uppsatser.jmg.gu.se/uppsats/mkv/Examensarb/644.pdf>
- Statistiska centralbyrån, 1999: *Befolkningsutvecklingen under 250 år: historisk statistik för Sverige*. (21.7.2011) <http://hdl.handle.net/2077/857>
- 2008a: *Fokus på näringsliv och arbetsmarknad hösten 2007*. (3.10.2011) http://www.scb.se/statistik/publikationer/AM9903_2007H02_BR_AM78BR0801.pdf

- 2008b: SEI, fullständning inledning. (14.10.2011)
http://www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Forsta_Statistik/Klassifikationer/_Dokument/SEI-MIS.pdf
- 2008c: Socioekonomisk indelning (SEI). (8.12.2011)
http://www.scb.se/Pages/List_____257217.aspx
- 2009a: *Statistisk årsbok för Sverige 1980*. (5.8.2011)
www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Historisk_statistik/_Dokument/Statistisk%20årsbok%201914-2001/Statistisk%20årsbok%20for%20Sverige%201980.pdf
- 2009b: *Statistisk årsbok för Sverige 1990*. (5.8.2011)
www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Historisk_statistik/_Dokument/Statistisk%20årsbok%201914-2001/Statistisk%20årsbok%20for%20Sverige%201990.pdf
- 2010: Befolkningsstatistik. I nöd och lust. (21.10.2010)
www.scb.se/Pages/TableAndChart_____295659.aspx
- 2011a: Befolkningsstatistik. Befolkningsutveckling; födda, döda, in- och utvandring, gifta, skilda 1749 – 2010. (4.10.2011)
http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_____26046.aspx
- 2011b: Giftermål och skilsmässor. (10.10.2011)
http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2011M05/Giftermål_skilsmässor.pdf

Sundström, Gerdt, 1983: *Familjen: Förändringar och stabilitet. I: Goldberg, Ted (red.), Samhällsproblem*. Malmö. LiberFörlag. S.115–137.

Svenska Dagbladet, 2012: Välkommen till SvD – information och kontaktadresser. (13.2.2012) http://www.svd.se/special/svd_info/valkommen-till-svd-information-och-kontaktadresser_275057.svd

Svenska kyrkan, 2011: Döpta, konfirmerade, vigda och begravda 1970-2010. (5.10.2011) <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=780499&ptid=48063>

Södersten, Bo (red.), 2006: *Den problematiska tryggheten – välfärdsstaten under tre decennier*. Stockholm. SNS Förlag.

Therborn, Göran, 1981: *Klasstrukturen i Sverige 1930–1980. Arbete, kapital, stat och patriarkat*. Lund. Zenit Förlag.

Tolonen, Tarja (toim.), 2008: *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere. Vastapaino.

TS-tidningen, 2009: Upplagestatistik. (13.2.2012)
http://www.ts.se/Pdf/Upplagestatistik/dags_09_20feb_topplistor.pdf

Ulfsdotter Eriksson, Ylva, 2006: *Yrke, status & genus: En sociologisk studie om yrken på en segregerad arbetsmarknad*. Göteborg. Göteborgs universitet.

University of Cambridge, 2009: Academic profile: Göran Therborn. (25.11.2011)
<http://www.sociology.cam.ac.uk/contacts/staff/profiles/gtherborn.html>

Uppsala universitet, 2003: Mats Franzén. (25.11.2011)
http://www.ibf.uu.se/PERSON/mats_f/mats.html

Weber, Max, 1978: *Economy and society : an outline of interpretive sociology. 1.*
Berkeley. University of California Press.

Weibull, Jörgen, 1993: *Sveriges historia*. Stockholm. Wiken.

Åkesson, Bertil, 2008: Bröllop har blivit big business. (14.11.2010)
<http://hd.se/konsument/2008/02/11/broellop-har-blivit-big-business/>

Äktenskap.nu, 2009: Historik om äktenskap. (14.7.2011) www.aktenskap.nu/?p=3018

Bilaga

Exempel på vigselannonserna

DN 11.8.1920

1. En kort annons från 1920. Brud och brudgum har olika hemorter.

DN 17.8.1950

2. En textannons från 1950.

DN 19.8.1950

3. En fotoannons från 1950. I texten nämns brudgummens titel samt brudens faders titel. Annonsen representerar fotoannonser där det inte nämns själva vigseln utan endast presenteras det nygifta paret.

